

T.C.
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMUNA DEVAM EDEN
ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN EBEVEYN TUTUMLARI
İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Müge DOĞANAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Nevzat BİLGİN

İSTANBUL, 2022

T.C.
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMUNA DEVAM EDEN
ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN EBEVEYN TUTUMLARI
İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Müge DOĞANAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Nevzat BİLGİN

İSTANBUL, 2022

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkinin değeriendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın hayata geçirilmesi sürecinde bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, araştırmanın her bir aşamasında görüşleriyle beni destekleyen ve doğru bilgiye yönlendiren danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Nevzat BİLGİN'e, samimiyetini her zaman hissettiğim ve yardımlarını eksik etmeyen değerli hocam Prof. Dr. İsmet DOĞAN' a, lisans eğitimimden bugüne kadar olan süreçte bilgi ve akıl hocalığından yararlandığım, benden destek ve emeklerini esirgemeyen, beni yüreklendiren ve öğrencisi olmaktan her zaman gurur duyduğum çok kıymetli hocam Doç. Dr. Erhan ALABAY'a, hayatımın her alanında olduğu gibi tez çalışmamı hazırlarken de desteğini eksik etmeyen, bana güvenlerini kaybetmeyen aileme özellikle de annem Demet DOĞANAY'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Müge DOĞANAY

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUM	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	4
1.4. SAYILTILAR.....	8
1.5. SINIRLILIKLAR.....	8
1.6. TANIMLAR.....	9
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR.....	10
2.1. EBEVEYN VE ÇOCUK ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	10
2.2. EBEVEYN TUTUMUNUN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ.....	12
2.3. EBEVEYN TUTUMUNUN SINIFLANDIRILMASI.....	14
2.3.1. Demokratik Ebeveyn Tutumu	14
2.3.2. Otoriter Ebeveyn Tutumu	16
2.3.3. İzin Verici Ebeveyn Tutumu	18
2.3.4. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu	19
2.4. EBEVEYN TUTUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	20
2.4.1. Annenin Yaşı.....	20
2.4.2. Annenin Öğrenim Durumu	20
2.4.3. Annenin Çalışma Durumu.....	21
2.4.4. Annenin Aylık Gelir Seviyesi	21

2.4.5. Annenin Sahip Olduğu Çocuk Sayısı.....	22
2.4.6. Annenin Sahip Olduğu Çocuğın Cinsiyeti ve Yaşı.....	23
2.5. EBEVEYN TUTUMUNUN ÇOCUK GELİŞİMİ AÇISINDAN ÖNEMİ ..	24
2.6. ÖZ BAKIM BECERİLERİ İLE İLGİLİ TEMEL ALIŞKANLIKLAR	26
2.6.1. Yemek Yeme Becerisi.....	26
2.6.2. Tuvalet Becerisi	28
2.6.3. Temizlik Becerisi	29
2.6.4. Giyinme Becerisi.....	30
2.6.5. Tertip-Düzen Becerisi	31
2.6.6. Kendini Tehlikelere ve Kazalara Karşı Koruma	31
2.6.7. Sağlığına Dikkat Etme	32
2.7. YAŞ DÖNEMLERİNE GÖRE ÖZ BAKIM BECERİLERİ.....	33
2.8. İLGİLİ LİTERATÜR.....	35
3. YÖNTEM.....	40
3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	40
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN/ÖRNEKLEMİ	40
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	41
3.3.1. Ebeveyn Tutum Ölçeği	42
3.3.2. Öz Bakım Becerileri Ölçeği	42
3.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	42
3.5. VERİLERİN ANALİZİ	43
4. BULGULAR.....	46
4.1. ÇOCUĞUN CİNSİYETİNİN EBEVEYN TUTUMLARI VE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	46
4.2. ÇOCUĞUN YAŞININ EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	47
4.3. ANNENİN EĞİTİM DÜZEYİNİN EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	48
4.4. ANNENİN YAPMIŞ OLDUĞU İŞİN EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	49

4.5. AİLENİN TOPLAM AYLIK GELİRİNİN EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNDE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	51
4.6. AİLENİN EKONOMİK DURUMUNUN EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNDE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	52
4.7. AİLENİN EV SAHİBİ OLUP OLMAMASININ EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNDE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	53
4.8. AİLENİN EV SAHİBİ OLUP OLMAMASININ EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNDE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	54
4.9. EBEVEYN TUTUMUNUN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNDE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	56
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	57
KAYNAKÇA	68
EKLER	83
5.1. OKUL ÖNCESİ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÖLÇEĞİ.....	83
5.2. KİŞİSEL BİLGİ FORMU	85
5.3. EBEVEYN TUTUM ÖLÇEĞİ'NDEN (ETÖ) ÖRNEK MADDELER...	86
5.4. ETİK KURUL ONAY FORMU.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ÖZET

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMUNA DEVAM EDEN ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Araştırmanın amacı, okul öncesi dönemde 36-72 ay arası çocuğu olan annelerin, ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada tanımlayıcı istatistik yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunun oluşturulması için tesadüfi örneklem yöntemi kullanılarak araştırmaya katılmaya gönüllü okul öncesi döneme devam eden çocukların annelerine Ebeveyn Tutum Ölçeği ile Öz Bakım Becerileri Ölçeği uygulanmıştır. Yapılan uygulama sonrasında elde edilen verilerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 20.0 paket programı kullanılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda çocukların cinsiyetlerinin öz bakım becerileri ve ebeveyn tutumu üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaşla ilgili bakıldığında çocuğun yaşının öz bakım becerileri üzerinde etkili olduğu, ebeveyn tutumları üzerinde etkili olmadığı sonucu belirlenmiştir. Öğrenim durumu değişkeninin hem öz bakım becerileri hem de ebeveyn tutumu üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Annenin mesleğinin ebeveyn tutumunda ve çocuğun öz bakım becerilerinde etkili olduğu bulunmuştur. Ailenin aylık gelirin öz bakım becerilerinde ve ebeveyn tutumunda etkili olduğu tespit edilmiştir. Ailenin ekonomik durumunun ise öz bakım becerilerinde ve ebeveyn tutumunda etkili olmadığı tespit edilmiştir. Ailenin ev sahibi olup olmama durumunun öz bakım becerilerini etkilediği sonucu belirlenirken ebeveyn tutumunu etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveyn tutumu ile öz bakım becerileri arasındaki ilişkiye bakıldığında da demokratik ve izin verici tutuma sahip olan ebeveynlerin

ocuklarının z bakım becerilerinin olumlu düzeyde geliştirdiği belirlenirken tersi durumda olumsuz etkilendiği bulunmuştur. Araştırma sonuçlarından hareketle ebeveyn tutumu ile öz bakım becerileri arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmalara ihtiyaç duyulduğu belirtilebilir. Bu şekilde araştırma sonucunun başka araştırmalarla kıyaslanması mümkün olabileceği gibi konuya yönelik farkındalık düzeyinin artacağı n görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: ocuk, Ebeveyn, Ebeveyn Tutumu, Okul ncesi Dönem, z Bakım Becerileri.



ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PARENT ATTITUDES AND THEIR CHILDREN'S SELF-CARE SKILLS OF MOTHERS WITH CHILDREN GOING TO PRE-SCHOOL EDUCATION

The aim of the study is to examine the relationship between parental attitudes of mothers with children aged 3-6 years in preschool and their children's self-care skills. For this purpose, descriptive statistics method was used in the research. The Parental Attitude Scale and the Self-Care Skills Scale were applied to the mothers of preschool children who volunteered to participate in the research by using the random sampling method to form the sample group of the research. The arithmetic mean and standard deviation values of the data obtained after the application were calculated. SPSS 20.0 package program was used to evaluate the data.

As a result of the analysis, it was concluded that the gender of the children did not have an effect on their self-care skills and parental attitudes. Regarding age, it was determined that the age of the child was effective on self-care skills but not on parental attitudes. It was concluded that the variable of educational status was effective on both self-care skills and parental attitude. It has been found that the mother's profession is effective on the parental attitude and the child's self-care skills. It has been determined that the monthly income of the family is effective on self-care skills and parental attitudes. It has been determined that the economic status of the family is not effective on self-care skills and parental attitude. While it was determined that the family's home ownership affects self-care skills, it was concluded that it did not affect the parent's attitude. Considering the relationship between parental attitude and self-care skills, it was found that the children of parents with democratic and permissive attitudes developed their children's self-care skills at a positive level, while it was negatively affected in the opposite case. Based on the results of the research, it can be stated that there is a need for studies investigating the relationship between parental attitude and

self-care skills. In this way, it is possible to compare the results of the research with other studies and it is foreseen that the level of awareness on the subject will increase.

Keywords: Child, Parent, Parental Attitude, Preschool Period, Self-Care Skills.



TABLÖLAR LİSTESİ

	SAYFA NO
Tablo 3.1 Demografik Özelliklere Göre Çalışmaya Katılanların Dağılımı.....	40
Tablo 3.2 Ebeveyn Tutum Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Maddelerin Güvenirlik Analizleri	44
Tablo 3.3 Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği Madde Sayıları ve Güvenirlik Analizi.....	44
Tablo 4.1. Öz Bakım Becerileri Üzerine Çocuğun Cinsiyetinin Etkisi	46
Tablo 4.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Çocuğun Cinsiyetinin Etkisi.....	47
Tablo 4.3. Öz Bakım Becerileri Üzerine Çocuk Yaşının Etkisi	47
Tablo 4.4. Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Çocuk Yaşının Etkisi	48
Tablo 4.5. Öz Bakım Becerileri Üzerine Anne Eğitim Düzeyinin Etkisi.....	48
Tablo 4.6. Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Anne Eğitim Düzeyinin Etkisi.....	49
Tablo 4.7. Öz Bakım Becerileri Üzerine Annenin Şu Andaki İşinin Etkisi	50
Tablo 4.8. Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Annenin Şu Andaki İşinin Etkisi	50
Tablo 4.9. Öz Bakım Becerileri Üzerine Aylık Gelirin Etkisi.....	51
Tablo 4.10. Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Aylık Gelirin Etkisi	52
Tablo 4.11. Öz Bakım Becerileri Üzerine Ekonomik Durumun Etkisi	52
Tablo 4.12: Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Ekonomik Durumun Etkisi.....	53
Tablo 4.13. Öz Bakım Becerileri Üzerine Ev Sahibi Olmanın Etkisi	54
Tablo 4.14: Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Ev Sahibi Olmanın Etkisi	54
Tablo 4.15. Öz Bakım Becerileri Üzerine Ev Sahibi Olmanın Etkisi	55
Tablo 4.16. Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Ev Sahibi Olmanın Etkisi	55
Tablo 4.17. Ebeveyn Tutumunun Çocuğun Öz Bakım Becerileri Üzerindeki Etkisi.....	56

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın konusu ile ilgili problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sınırlılıkları, varsayımlar ve tanımlar ele alınmıştır.

1.1. PROBLEM DURUM

Çocuk, ergenliğe girmemiş, maddi anlamda ailesine bağımlılığı devam eden belli bir olgunluk düzeyine erişememiş, güçsüz ve işlerini yapmak için başkasına ihtiyaç duyan canlı şeklinde tanımlanabilir. Çocuğun büyüme döneminde ihtiyaç duyacağı maddi ve manevi destek ailesi tarafından karşılanmaktadır. Diğer bir ifadeyle büyüme döneminde sosyal, psikolojik, davranışsal gelişim aile tarafından şekillendirilmektedir. Çocuğun sosyal-duygusal ve davranışsal gelişimleri, yetiştiği aile ortamı ve içinde bulunduğu çevreden etkilenmektedir (1). Tüm gelişim alanlarıyla ilgili ilk deneyimlerini aile ortamında edinen çocuk, bu ortamda edindiği deneyimlerle duygu durumuna yön verirken sosyal davranışlarına da zemin oluşturmaktadır (2). Diğer bir ifadeyle henüz boş bir levha olan çocuk, etrafını gözlemleyerek ne düşünmesi gerektiğini yaşamını devam ettirebilmek için öz bakım becerilerini nasıl edineceğini ve olaylar karşısında ne hissedeceğini öğrenmektedir. Bu bağlamda çocuğun duygu, kişisel bakım ve düşüncelerinin temeli, ailedeki ilk öğrenmelerle oluşmaktadır denilebilir.

Çocuğun ilk duygusal ve sosyal deneyimleri edindiği yer olan ailenin çocuğa yönelttiği davranış ve tutumlar ilk yaşantıların örülmesinde, duygusal ve sosyal gelişimin farklı şekiller almasında büyük önem taşır. Bu durumda ebeveynlerin sergilediği tutum, çocuğun şekillenmesinde, toplumsallaşmasında, kendine yeten bir birey olmasında belirleyicidir.

Yapılan araştırmalarda da ebeveynlerle ilgili tutum farklılıkları incelenmiş ve tutum farklılıkları literatürde dört temel başlık altında değerlendirilmiştir. Bunların üçü Baumrind'in (1966) tanımladığı demokratik, otoriter ve izin verici tutumlardır. Daha

sonra bu üç boyuta ek olarak kültürümüzde yaygın görülen aşırı koruyucu tutum da eklenmiştir (3-5).

Demokratik tutuma sahip ebeveynler, planlı ve düzenlidirler. Olgunluk konusunda beklentileri yüksektir, çocuk merkezlidirler, çocuklarını anlar ve onlara problemlerini çözme konusunda yardımcı olurlar. Çocuklarını bağımsız olmaları konusunda cesaretlendirir fakat yine de onlara kurallar ve sınırlar koyarlar.

Otoriter tutuma sahip ebeveynler, çocukları üzerinde baskı uygular, çocuğun yeteneklerini dikkate almaz, düşüncelerini önemsemez, sabit fikirli olmasını ister, itaat bekler, çocukla sözel iletişime pek fırsat tanımazlar. Bu tutum çocuğun arkadaş ilişkilerini olumsuz etkiler, gelecekte bağımsız bir kişiliğinin olmasını zorlaştırır (6).

İzin verici tutuma sahip ebeveynler, çocuklarına özgürlük verir, onları kontrol edemez, ihmal denecek kadar hoşgörü gösterirler. Çocuklar ise istedikleri zaman istedikleri her şeyi yaparlar, dürtü kontrolleri zayıftır, akademik başarıları düşüktür, kendilerini hoş görürler (7).

Aşırı koruyucu tutuma sahip ebeveynler, çocuklarına olması gerekenden fazla özen gösterir, koruyup kollarlar. Buna bağlı olarak çocuklarına her alanda sınırlama getirir, onlarla ilgili her kararı kendileri verirler (8). Bu tutumla yetiştirilen çocuk ise sorumluluk alamayan, şımarık, özgüven problemi yaşayan, çekingen bir birey olabilmektedir (9).

Çocuğun kişilik özelliklerinin şekillenmesinde ve belirli davranışlarının yerleşmesinde ebeveynlerin farklı tutumlarının temel bir belirleyici olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla çocuğun sağlıklı bir birey olarak yetişmesi ve ileri yaşlarında kendi işini yapabilen, kendine güvenen, çevreye uyum sağlayabilen, olumlu davranışlar gösterebilen bir yetişkin olması ebeveyn tutumlarına bağlıdır. Özellikle çocuğun ilk olarak kazanması gereken öz bakım becerilerini edinmesinde ebeveyn tutumu önem arz etmektedir. Nitekim bu kritik dönemde aktif öğrenme yaklaşımları ile yemek yeme, giyinme-soyunma, temizlik, tuvalet, tehlikelerden korunma gibi öz bakım becerilerinin kazandırılması sayesinde çocuklar, öğrendikleri becerilerle gerçek hayat arasında somut bir ilişki kurup, bu becerilerini ileriki yaşamlarında etkin bir biçimde kullanmaktadırlar (10). Çocuğun kendi öz bakımını kendisinin yapması, özgüveninin oluşmasında da önemli rol oynamaktadır. Kendi kendisine giyinebilen, yemek yiyebilen, kişisel bakımını yapabilen, tuvalet becerilerini yerine getirebilen çocuk, bağımsız yaşam için

önemli bir adım atmış sayılmaktadır (11). Bununla birlikte kendisinden beklenen öz bakım becerilerinin bir yetiştikenden yardım almadan yerine getirmesi çocukta öz saygı oluşmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla çocuğun tüm yaşantısını etkileyecek nitelikte olan öz bakım becerilerinin doğru bir şekilde edindirilmesi ve kalıcı hale getirilmesi önem arz etmektedir. Nitekim çocukluk döneminde edinilen olumsuz alışkanlıkların ileriki dönemlerde düzeltilmesi oldukça zordur (12).

Alışkanlıkların kazanılmasında ilk eğitim anne tarafından verilir ve temel eğitim dönemine kadar bu alışkanlıklar pekiştirilir (13). Doğumdan itibaren başlayan ilk alışkanlıklar; beslenme, temizlik, kararlılık, düzen ve duyarlılık şeklinde ifade edilen öz bakım becerileridir. Bu alışkanlıkları edinen bir çocuk, ileriki dönemlerde duygu ve davranış olarak sağlıklı kişilik özelliğine sahip olacağı gibi çevreye uyumlu bir birey olacaktır (14). Sağlıklı ilişkilerin yürütüldüğü aile ortamlarında güven duygusunun ön plana çıkması ve çocuğa fırsat tanınarak yetiştikine bağımlı şekilde hareket etmekten kurtulması sağlanmalıdır. Nitekim bağımsız hareket etmeyi öğrenen çocuk, olumlu kişilik özelliği geliştirdiği gibi hayatının ileriki yıllarında kullanacağı temel alışkanlıkları da edinmiş olacaktır (15). Dolayısıyla öz bakım becerilerinin kazanılmış olması, çocuğun öz saygısının, öz güveninin oluşmasında, kendini gerçekleştirmesinde ve bu becerilerini ileriki yıllara taşımasında oldukça büyük bir öneme sahiptir. Öz bakım becerilerinin edinildiği yılların doğumdan itibaren temel eğitime başlama zamanına kadar olduğu gerçeğinden hareketle bu dönemde aktif öğretici olan anne, öz bakım becerilerinin doğru bir şekilde kazanılmasında birincil derecede önemlidir. Diğer bir ifadeyle öz bakım becerilerinin kazanılmasında annenin sergileyeceği tutum önem arz etmektedir.

Bu araştırmada, okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlandığı için araştırmanın ana problemi “okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinde oluşturulmuştur.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Çocuklarda bireyselliğin ve çevreden bağımsızlığın başlaması öz bakım becerilerinin gelişmesiyle birlikte olmaktadır. Temel öz bakım becerileri içerisinde kendi başına giyinebilmesi, yardım almadan yemek yiyebilmesi, kendi başına tuvaletini yapabilmesi

yer almaktadır. Ayrıca ellerini ve yüzünü yıkayabilme, dişlerini fırçalayabilme ve banyo yapabilme de önemli öz bakım becerileri arasındadır. Üst düzey öz bakım becerileri arasında ise günlük hayatta karşısına çıkan işleri yerine getirebilme, hava durumuna giyimini şekillendirebilme, cinsiyet rollerinin farkında olup bunlara uygun hareket edebilme davranışları yer almaktadır. İster temel öz bakım isterse üst düzey öz bakım olsun okul öncesi dönemde tüm öz bakım becerilerinin gelişmesinde birinci derecede etkili olan husus ebeveyn tutumlarıdır (16).

Bu anlamda araştırmanın amacı, okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin ebeveyn tutumları ile çocukların öz bakım becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

- Çocuğun cinsiyetinin ebeveyn tutumları, çocuklarının öz bakım becerilerini etkilemekte midir?
- Çocuğun yaşı, ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerilerini etkilemekte midir?
- Annenin eğitim düzeyi, ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerilerini etkilemekte midir?
- Annenin yapmış olduğu iş, ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerilerini etkilemekte midir?
- Ailenin toplam aylık geliri, ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerilerini etkilemekte midir?
- Ailenin ekonomik durumu, ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerilerini etkilemekte midir?
- Ailenin ev sahibi olup olmaması, ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerilerini etkilemekte midir?
- Ebeveyn tutumu, okul öncesi çocuklarda öz bakım becerilerini etkilemekte midir?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ebeveynler çocuklarının gelişiminde, özellikle ilk yıllarda oldukça önemli rol oynarlar. Çocuğun dünyaya gelmesinden itibaren ilk etkileşim içerisinde olduğu kişiler aile ortamında yer almaktadır. Her aile içerisinde çocuklar farklı şekillerde yetiştirilmekte ve çocukların sosyal duygusal gelişimleri yetiştirildikleri aile ortamından

etkilenmektedir. Çocukların sosyal-duygusal becerileri de ebeveyn-çocuk etkileşimi bağlamında gelişmeye başlamaktadır.

Okul öncesi dönem olarak adlandırılan bu dönem (0-6 yaş) çocuğun bedensel ve zihinsel gelişiminin en hızlı olduğu yıllardır. Çocuğun doğduğu günden, temel eğitime başladığı güne kadar olan yılları kapsayan bu dönemde bedensel, sosyal, duygusal, zihinsel ve dilsel gelişimlerini büyük ölçüde tamamlanmakta ve temel davranışları öğrenmektedir. Aynı zamanda bu dönem, kişiliğin şekillendiği ve çocuğun devamlı olarak değiştiği bir dönemdir (17). Çocuğun okul öncesi dönemde büyük ölçüde öğrenmesi ve içselleştirmesi gereken davranışların başında öz bakım becerileri gelmektedir. Çünkü okul öncesi dönem çocuğun hızlı bir şekilde geliştiği ve kısa sürede olgunluğa ulaştığı bir dönemdir ve bu dönem diğer davranışların öğrenilmesinde olduğu gibi öz bakım becerilerini de hızlı bir şekilde öğrenebileceği bir zaman dilimidir. Öyle ki çocuğa bu dönemde kazandırılacak olan öz bakım becerilerine yönelik temel bilgi ve alışkanlıklar çocuğun sağlıklı bir birey olarak yetişmesine etki edecek ve ileriki yaşantısında olumlu davranışlara sahip, toplumla uyumlu, kendi kendine yetebilen, bağımsız bir birey olmasına zemin hazırlayacaktır (18).

Okul öncesi dönemde çocuğun gelişimini doğrudan etkileyen temel unsurların başında ebeveyn tutumları gelmektedir. Bu anlamda çocuğun dünyaya gelir gelmez ilk deneyimlerini kazandığı ana mekan ebeveyn kontrolündeki aile ortamıdır ve bu ortam çocuğun öz bakım becerilerinin yanı sıra tüm değer, davranış ve tutumlarının kazandırıldığı en etkili sosyal alandır (19). Dolayısıyla çocuğun öz bakım becerilerini doğru bir şekilde kazanması, ebeveynin (anne) olumlu tutum geliştirmesiyle yakından ilişkilidir.

İlgili literatür incelendiğinde hem ebeveyn tutumunun hem de öz bakım becerilerinin çocuğun gelişimsel özelliklerinin tümünde etkili olduğu sonucuna ulaşan çalışmalara rastlanmaktadır. Ebeveyn tutumuyla ilgili olarak ayrı ayrı pek çok çalışmanın yapıldığı görülmüştür. Aşırı koruyucu anneliğin, demokratik davranmanın ve baskı disiplin boyutlarının sosyokültürel yapı ile ilişkili olduğu ifade edilmiş ve aile içinde sağlıklı duygusal tepki verememe ve gereken ilgiyi gösterememe boyutlarının baskı ve disiplin boyutuyla ilişkili olduğu belirtilmiştir (20). Ebeveyn tutumu ile okul öncesi dönemdeki kaynaştırma eğitimi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada ebeveyn tutumu ile özel gereksinimli çocuk sahibi olma, kaynaştırma eğitimini sakıncalı bulma, aylık gelir,

öğrenim durumları ve kaynaştırma eğitime alınmasını tercih ettikleri özür grupları arasında anlamlı ilişkinin olduğu belirtilmiştir (21).

Ebeveyn kişiliği, çocuğun mizacı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada ebeveynlerin kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarının olumluluk düzeyi arttıkça, öğrencilerin temel akademik beceri düzeylerinin yükseldiği, olumluluk düzeyi azaldıkça da beceri düzeylerinin düştüğü sonuç olarak belirtilmiştir (22). İlköğretim 1. kademedeki kaynaştırma eğitime ilişkin ebeveyn tutumlarını tespit etmek ve bu tutumların kaynaştırma öğrencilerinin temel akademik beceri düzeylerine etkisini belirlemek için yapılan çalışmada öğrencilerin temel akademik ve dil gelişimi beceri düzeylerinin ebeveyn tutumları ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. (23). Öğrencilerin ebeveyn tutumu ve istenmeyen davranışlar arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmanın sonucunda ebeveyn tutumu olumlu olan çocukların kurallara uyduğu olumsuz tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının istenmeyen davranışlar sergilediği ifade edilmiştir (24). Ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının problem çözme becerilerine etkisinin incelendiği çalışmada çocuğa olumlu tutumla yaklaşan ebeveynlerin çocuklarının probleme yönelik çözüm üretebildikleri sonucu belirtilmiştir (25).

Ebeveyn tutumlarının çocuklarda görülen davranış problemleri, çocukların öz düzenleme becerileri ve okul hazır bulunuşlulukları arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkileri incelemek amacıyla yapılan çalışmada değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğu ifade edilmiştir (26). Okul öncesi çocuklarda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu belirtilerinin, davranışsal, sosyal problemler, aile işlevselliği ve ebeveyn tutumları ile ilişkilerinin değerlendirildiği çalışmada dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu belirtileri gösteren çocukların ailelerinde iletişim, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel işlevler alanlarında sağlıklı işlevsellikleri olduğu belirtilmiş, ebeveyn tutumları açısından bakıldığında ise DEHB belirtileri gösteren çocukların ebeveynlerinin otoriter ve aşırı hoşgörülü tutumu daha fazla sergilediği ifade edilmiştir (27). Okul öncesi dönem çocuklarında yeme alışkanlıkları ve ebeveyn tutumlarının değerlendirildiği araştırmanın sonucunda ebeveynlerin tutumunun çocukların yeme davranışı üzerinde etkili olduğu ifade edilmiştir (28).

Okul öncesi eğitime devam eden 48-72 aylık çocukların rekabet stilleri ile çocuklara yönelik ebeveyn tutumları arasındaki ilişki düzeyini inceleyen araştırmanın sonucunda demokratik ebeveyn tutumları geliştikçe bundan çocukların başkalarına

odaklı rekabet stillerinin pozitif yönde etkilendiği; “Otoriter ebeveyn tutumu” ile “Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun” çocukların “Göreve odaklı rekabet” stillerini negatif yönde etkilediği ifade edilmiştir (29). Okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmada duygu düzenleme ve sadece demokratik ebeveyn tutumu arasında pozitif yönlü ilişki olduğu belirtilmiş, bulunan bu ilişkiye göre çocukların duygu düzenleme becerileri arttıkça demokratik ebeveyn tutumlarının da arttığı ifade edilmiştir (30). Ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocukların okul olgunlukları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada annelerin çoğunun demokratik tutum benimsediği belirtilmiş, toplam olgunluk düzeyi üstün olan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanı, toplam olgunluk düzeyi orta üstü, orta ve orta altı düzeyde olan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanlarına göre anlamlı derecede düşük olduğu ifade edilmiştir (31). Okul öncesi dönemde ebeveyn tutumu ve davranış problemleri arasındaki ilişkide öz düzenlemenin aracı rolünün incelendiği çalışmada otoriter ve izin verici ebeveyn tutumları ile öz-düzenleme becerileri alt boyutları, sosyal yetkinlik ve davranış problemleri alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirtilmiştir (32).

İlgili literatüre bakıldığında öz bakım becerilerini çocuğun kazanması gereken temel kazanımlar olarak tanımlayan ve ileri yaş dönemlerinde bu alışkanlıklarının devam edeceğine vurgu yapan çalışmalara da ulaşılmıştır. Okul öncesi eğitime farklı yaşlarda başlayan çocukların öz bakım becerilerini veli görüşleri bağlamında inceleyen araştırmada okul öncesi eğitime erken yaşta başlayan çocukların öz bakım becerilerinin daha iyi olduğu sonucu bildirilmiştir (14). Okul öncesi dönem çocuklarının öz bakım becerilerinin annelerinin çalışıp çalışmama durumuna göre inceleyen araştırmada çalışan annelerin çocuklarının öz bakım beceri puanlarının çalışmayanlarıkinden daha yüksek olduğu belirtilmiştir (33).

Çocuğun öz bakım becerilerinin gelişmiş olmasının çocuğun sağlığında, bağımsızlık hissinde, bedensel farklılıklarını fark etmesinde, kendine bakabilmeyi öğrenip kendine güven duygusunun gelişiminde önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir (34). Öz bakım becerileri (yemek yeme, giyinme, kişisel bakım, tuvalet gibi) gün içerisinde temel ihtiyaçlar olarak yerine getirilmesi günlük temel becerilerin yetişkin desteği

olmadan yapılması anlamına geldiğini ve bu duruma bağlı olarak çocukta bağımsızlık duygusunun geliştiği ifade edilmiştir (35).

Okul öncesi öğretmen adaylarının günlük planlarında öz bakım becerilerine yer verme durumlarının incelendiği çalışmanın sonucunda öğretmen adaylarının günlük planlarında öz bakım becerilerine ilişkin kazanımlara yetersiz düzeyde yer verdikleri belirtilmiştir (36). Okul öncesi eğitim programındaki dil gelişimi ve öz bakım becerilerine ilişkin kazanımların gerçekleşme düzeylerinin incelendiği çalışmada katılımcı öğretmen görüşlerine göre eğitim programında yer alan dil gelişimi ve öz bakım becerileri alanlarıyla ilgili kazanımların “yüksek düzeyde” gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılırken, benzer şekilde katılımcı velilerinde, öz bakım becerilerine ait kazanımların “yüksek” düzeyde, dil gelişimi alanına ait kazanımların ise “çok yüksek” düzeyde gerçekleştiğini düşündükleri sonucu belirtilmiştir (37). Ancak ebeveyn tutumuyla öz bakım becerileri arasındaki ilişkiyi doğrudan araştıran bir çalışmaya ulaşılammıştır. Bu çalışma ile de okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların ebeveyn tutumları ile öz bakım becerileri arasındaki ilişki incelenerek alan yazına bu noktada katkı sağlamak hedeflenmektedir.

1.4. SAYILTILAR

Bu araştırmanın temel varsayımları şunlardır:

- Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını değerlendirmek için uygulanan “Ebeveyn Tutum Ölçeği”ni objektif olarak cevapladıkları ve gerçek durumlarını ortaya koydukları varsayılmıştır.
- Çocukların okul öncesi öz bakım becerilerini değerlendirmek için uygulanan “Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği”ni ebeveynlerin objektif olarak cevapladıkları ve gerçek durumlarını ortaya koydukları varsayılmıştır.

1.5. SINIRLILIKLAR

- Araştırma 2020-2021 eğitim öğretim döneminde Adana il merkezi Çukurova ilçesinde okul öncesi dönem çocukların gönüllü katılmak isteyen ebeveynleri (anne) ile sınırlıdır.
- Araştırma, normal gelişim gösteren çocuklarla sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Okul Öncesi Dönem: Okul öncesi dönem çocuğun çevresiyle iletişim kurmaya istekli olduğu, çevresini araştırıp tanımaya çalıştığı, yaşadığı toplumun değeri yargılarını ve o toplumun kültürel yapısına uygun davranış ve alışkanlıkları kazanmaya başladığı bir dönemdir (38).

Ebeveyn Tutumu: Ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşirken kullandıkları tutum (39).

Öz Bakım Becerileri: Bireyin kendisi ile ilgili ihtiyaçlarını (yemek yeme, tuvalet ihtiyacı, kişisel bakım, güvenliğini sağlama vb.) yine kendisinin yapabilmesi yeteneğidir (40).



2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. EBEVEYN VE ÇOCUK ARASINDAKİ İLİŞKİ

Çocuk gelişimine yönelik tüm teori ve yaklaşımlar, gelişim dönemlerindeki çocuklara yönelik ebeveyn tutumlarının çocuğun fiziksel ve sosyal çevre içerisindeki konumuna önemli bir etkisinin olduğunu belirtmektedir (41). Çocuklar her aile ortamında farklı şekilde yetiştirilmekte, dolayısıyla sosyal-duygusal gelişimleri büyüdüğü aile ortamı ve çevreden etkilenmektedir (42). Ekolojik sistemler teorisinde Bronfenbrenner ve Evans (2000), çocuğun gelişimini, çocuğun doğrudan etkileşimde bulunduğu sistemlerde ve bu sistemlerin kendi aralarındaki etkileşimi içerisinde incelemektedir. Bu teoriye göre çocuk, çevreden bağımsız düşünülmemeli ve çocuğun etkileşimde bulunduğu sistemler de göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca bu etkileşim gelişmekte olan kişiden çevreye, çevrenin özelliklerinden gelişmekte olan kişiye veya her iki yönde ayrı ayrı veya eşzamanlı olmak üzere iki yönlü olabilmektedir. Dolayısıyla ebeveyn-çocuk ilişkisinde çocuğun davranışları veya özellikleri ebeveyni etkileyebilir ve daha sonra bu etkileşim çocuğun davranışlarını ve özelliklerini de etkileyebilmektedir (43).

Erken yaşta olumsuz ebeveyn tutumuna maruz kalmanın daha sonraki çocukluk davranışları üzerinde etkisi olduğu bilinmektedir. Olumsuz ebeveynlik ile problemlili çocuk davranışları arasındaki ilişkiye odaklanan araştırmalar (44, 45), duyarsız, zorlayıcı ve aşırı reaktif ebeveynliğin ilköğretim çağındaki çocuklar arasında daha yüksek düzeyde uyum sorunlarına neden olduğunu bildirmiştir. Yine Danzig ve arkadaşlarının (2015) ebeveyn tutumları ve çocuğun sosyal uyum davranışları üzerine yaptığı kapsamlı araştırmaya göre 3 yaşında yüksek düzeyde olumsuz ebeveyn tutumuna maruz kalan ve memnuniyetsizlik ve huzursuzluk hissi yaşayan çocuklar, 72 aylık dönemde uygun sosyal davranış göstermede daha fazla zorluk yaşamaktadırlar (46). Prinzie ve ark. (2004), ebeveynlerde daha yüksek düzeyde gevşeklik tutumunun, daha düşük düzeyde dışsallaştırma davranışını da öngördüğünü bildirmiştir. Bu bulgu, ebeveynlerin

çocuklarının davranış sorunlarına ilişkin algı eşiğinin, izin verici veya hoşgörölü ebeveynlerin bazı çocuk davranışlarını sorunlu olarak algılamadığı şeklinde yorumlanmıştır (44).

Ebeveynlik 1940'lardan beri literatürde geniş bir şekilde incelenmektedir. Bu araştırmacılar genel olarak ebeveyn ve çocuk arasındaki duygusal ilişki, ebeveynlerin uygulamaları ve davranışları ve ebeveynin inanç sistemleri (47-52) olmak üzere üç bileşen üzerine odaklanmıştır. Bu çalışmalar sonucunda ebeveyn tutumlarının temel olarak üç özelliğı olduğu öne sürölmüştür (53). Bunlar içtenlik ve reddedilme; kaosa karşı planlama ve baskıya karşı bağımsızlık desteğı olarak tanımlanmaktadır. Skinner vd. (2005), bu özelliklerin tüm çocukluk döneminde çocukların kişilik gelişim sürecini etkilediğini belirtmişlerdir. Buna göre içtenlik sevginin, ilginin ve zevkin ifadesi iken; reddedilme, hoşlanmama, tiksınme ve düşmanlık duygusunu; planlama, istenen sonuçlara ulaşmak için gerekli olan yollar hakkında bilgi sağlamayı; kaos araçlardan amaçlara giden yollara müdahaleler veya bu yolların gizlenmesini bağımsızlık desteğı, ifade ve eylem özgürlüğüne izin verilmesini; baskı ise zorlayıcı, kısıtlayıcı, aşırı kontrol edici, müdahaleci kısaca otokratik tarzı ifade etmektedir (53).

Ebeveynlerin amaç ve değerleri çocukların sosyalleşmesi sürecinde hem çocuğun gelişimde daha evrensel nitelikleri (sevgi, inanç eleştirel düşünme ve merak) öğrenmesini hem de çocuğun belirli yetenekleri ve davranışları (akademik beceriler, sosyal yetenekler ve normlara uygun tavırlar) kazanmasını içermektedir (54).

Ebeveyn tutumları veya uygulamaları ise “ebeveynlerin, ebeveynlik görevlerini yerine getirdikleri hedefe yönelik davranışlar” olarak ifade edilmektedir. Ebeveynlik uygulamaları, çocuktaki sonuçlar arasındaki ilişki ve sosyalleşme amaçlarına göre farklı düzeylerde ortaya konulabilmektedir. Örneğın çocukların akranlarla işbirliğı yapması, özerkliği veya akademik başarısı gibi konularda, ebeveynlik uygulamaları gerektiğı ölçüde değerlendirilebilmektedir (55).

Toplumun en küçük birimi olan ailede var olan etkili iletişim, aile bireylerinin birbirlerini anlamalarını ve aralarında kuvvetli bir bağ oluşmasını sağlar. Çocuk bu şekilde doğru iletişimi öğrenir ve ailenin diğer kişilerle iletişimi de bu durumdan etkilenir. Sağlıklı iletişimin egemen olduğu ailelerde otorite tek bir kişide değil, gerektiğinde sağlıklı etkileşimle tüm aile bireylerince paylaşılır. Sağlıklı iletişimin hakim olduğu ailelerde bir birey olarak çocuğa saygı duyulur. Her bireyin farklı

ihtiyaçları, özellikleri ve kişilik yapısı olduğu bilinir ve buna göre davranılır. Başka ocuklarla karşılaştırılmaz, duygu ve düşüncelerini açıklamalarına izin verilir. Aileyi ilgilendiren tüm konularda çocuğa bilgi verilir ve görüşü alınır.

İletişimin sağlıklı yaşanmadığı ailelerde ise çocuğun bir birey olduğu unutulur, kapasitesi ve gelişimi göz ardı edilir, doğal eğilimleri ve ilgileri dikkate alınmaz, istenilen şekle sokulmaya çalışılır. Ebeveynler çocuklarının kendi elde edemedikleri mesleğe sahip olmalarını ister ve baskı kurarlar. ocuklarından en büyük beklentileri koşulsuz itaattir. Ailede otorite ebeveyndir. Çocuğun görüş ve düşüncelerinin bir önemi yoktur. Anne-baba çocuğu korkutarak, utandırarak, kmseyerek, suçlu hissettirerek sindirir, beceriksiz, çekingen, ürkek ve alingan kişilik özellikleri görülür. Ebeveynlerin bu tutumları sonucu bazı çocuklar, kendilerini başkalarına beğendirmek için sürekli çabalar, nefret ve saldırganlık tutumları gösterir. Sağlıklı iletişimin kurulduğu ailelerin temelini sevgi oluştururken, olumsuz iletişimin hakim olduğu ailelerin temelinde korku ve nefret vardır. Aile bireyleri arasında sevgi ve bağlılık olmadığı gibi, iten pazarlık ve koşullara bağlı sevgi görülür. (55).

2.2. EBEVEYN TUTUMUNUN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Ebeveynlik tutumlarını incelemek için öncelikle ebeveyn kavramının tanımlanması gerekmektedir. Ebeveyn hem biyolojik hem de sosyal süreçler yoluyla farklı kuşakların yeleri arasındaki çift yönlü ilişki kalıpları olarak tanımlanmaktadır (56). Ayrıca ebeveynlik, ebeveyn inanç sistemini ve tutumlarını ortaya çıkarmayı ve çocuklara yönelik davranışsal uygulamalarda bulunmayı içeren süreç olarak da tanımlanmaktadır (57). Bu ebeveynlik tanımları, ebeveynliğin çocuğun sosyalleşmesindeki rolüne ve bunun çocukların refahı üzerindeki etkisine odaklanır. Bu sosyalleşme süreci, tek başına veya birlikte gerçekleştirilebilecek kurallar, eylemler dizisi ve etkileşimleri içerir ve bu davranışların çocukların kişilik gelişimi ve psikolojik iyi oluşları üzerinde güçlü bir etkisi vardır. Ancak, ocuk-ebeveyn ilişkileri ve çocukların iyi olma hallerini incelerken bu davranışları tek başına incelemenin yanılıcı olabileceği ileri sürülmektedir (57).

Ebeveynliğin yanı sıra, ebeveynlik tutumunun ne anlama geldiğini anlamak da önemlidir. Allport, tutumu, “deneyim yoluyla düzenlenen, ilişkili olduğu tüm nesnelere ve durumlara bireyin tepkisi üzerinde yönlendirici veya dinamik bir etki uygulayan zihinsel ve sinirsel bir hazır olma durumu” olarak tanımlamaktadır. Tutumlar üç ana

yapıda incelenebilir; değerlendirici, bilişsel ve davranışsal bileşenlerdir (58). Ramey'e (2002) göre değerlendirici bir bileşen, ebeveynlik bağlamında ebeveynlerin çocuklarının iyiliği hakkındaki yargılarını ifade eder. Ayrıca, tutumların doğru olarak kabul edilen temel inançlardan kaynaklandığı öne sürüldüğü için, tutumların bilişsel bileşeninin çocukların nasıl geliştiğine veya çocuk yetiştirme uygulamalarının nasıl olması gerektiğine ilişkin inançları içerdiğini öne sürer (59). Son olarak davranışsal bileşen, ebeveynlerin çocuklarına karşı nasıl davrandıklarını veya inanç ve davranışlarının tutarlı olup olmadığını ifade eder (60).

Çocuklar; aile üyeleri arasındaki psikolojik etkileşimlerden oluşan dinamik bir sistemin parçası olarak büyür ve gelişir (61). Bu nedenle çocuğun davranışlarını ve ruhsal durumunu daha iyi anlamak için aile ortamını ve bu ortamın dinamiklerini bilmek gerekir. Yapılan araştırmalar olumlu aile tutumlarının çocukların kişilik gelişimine, benlik saygısına, öz yeterlik algılarına, özgüvenlerine, psikolojik dayanıklılıklarına, okul başarılarına katkı sağladığını göstermiştir (62-67). Olumsuz ebeveyn tutumları çocukların depresyona yatkınlığını artırırken, mükemmeliyetçilik düzeylerini etkiler, kaygı ve saldırganlık düzeylerini artırır, sosyal kaygı düzeylerini artırır ve davranış sorunlarının ortaya çıkmasına neden olur (68-73). Ebeveyn tutumları, ebeveyn davranışlarının ifade edildiği duygusal bir ortam yaratan çocuğa yönelik tutum ve davranışlar kümesidir (51, 74).

Kesebir, Kavzoğlu ve Üstündağ'a (2011) göre ebeveynleri ile sağlıklı ilişkiler içinde olan çocuklardan sosyal çevredeki arkadaşlarıyla istedik yönde ve pozitif ilişkiler kurmaktadır. Doğduğu andan itibaren özellikle anne etkisinde olan çocuğun ilk altı yılından sonra eğitim sürecine girmesi ile birlikte sosyal çevresi genişlemekte, böylelikle ebeveyn tutumları etki oranını gelişen çevre faktörü ile paylaşmaktadır. Çevrenin etkisi çocuğun büyüüp sosyalleşmesine paralel olarak artmakta, buna karşın ailenin etkisi ise azalmaktadır. Bu nedenle özellikle okul öncesi dönemde ebeveyn tutumlarının önemi vurgulanmaktadır (75).

Çocuk, yaşamı ilk ve doğrudan ebeveynleri ve onların tutumları ile deneyimlemektedir. Bu tutumlar bazen olumlu sosyal etkileşimlere izin veren ve geliştirici bazen ise olumsuz ve engelleyici olabilmektedir. Anne babasını gözlemleyen çocuk, böylelikle ilk toplumsal rollerini ebeveynlerden öğrenmektedir. Bunun yanı sıra sosyal, kültürel ve ahlaki değerleri de ilk olarak anne babadan öğrenmektedirler.

Sosyalleşmenin ilk basamaklarını ebeveyn ve çocuk etkileşimi oluşturur. Ebeveyn tarafından yaratılmış olan ortam sosyolojik, biyolojik ve psikolojik yönden sağlıklı bir gelişim için önemli roller içermektedir (76).

Aileler genel anlamda çocuklarından eğitim vb. alanlarda yüksek performans beklentisi içerisinde olduklarından her şeyi mükemmel yapmasını istemektedirler. Bu baskı çocuklarda performans kaygısına sebep olmakla birlikte, başarısız olunması durumunda çocukta güvensizlik ve başarısızlık duyguları baş göstermekte ve bu da çocuğun gelişimine olumsuz etki etmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı izin verici bir tutum izlemeleri durumunda çocuğa tanınan özgürlük ilgisizlik sınırlarına ulaştığından çocuk kendine karşı ailesinin ilgisiz olduğunu düşünebilmektedir. Bu tutumda çocuğa sınırlama getirme veya çocuğun kontrolü konularında bir eksiklik söz konusu olmaktadır (77). Demokratik ebeveyn tutumunda ise çocuk birey olarak kabul edilmekte ve hak ettiği saygıyı görmektedir. Bu tür ailelerde çocuğun fikirleri, duygu ve düşünceleri değerlidir. Bu aile ortamlarında genel olarak kendini ve fikirlerini özgürce ifade edebilen, yaratıcı çözümler bulabilen ve problem çözme becerisi gelişmiş çocuklar yetişmektedir (78). Ebeveynler her zaman çocuklarının hayatının merkezinde olmuştur. İlk rol modeli anne baba olduğu için küçük çocuklar, anne babalarının yardımıyla temel becerileri kazanabilir ve sağlıklı birer yetişkin olabilirler.

2.3. EBEVEYN TUTUMUNUN SINIFLANDIRILMASI

Aile, çocuk gelişiminin önemli bir bileşenidir. Çocukların toplumsal norm ve değerlere uygun yetiştirilmesinde ve birey olmalarına yardımcı olmada aracılık etmektedir (79, 80). Bir çocuğun hayatına dokunan anne babalar onun için örnek teşkil etmekte, çocuk da çevresindekilere aynısını yapmaktadır. Dolayısıyla ebeveynlerin çocuğa karşı takındıkları tutumlar son derece önemlidir.

Alan yazın incelendiğinde birbirinden farklı çok sayıda ebeveyn tutumunun olduğu görülmektedir. Bu bölümde alan yazında yer alan ebeveyn tutumlarında demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumuna değinilecektir.

2.3.1. Demokratik Ebeveyn Tutumu

Ebeveyn tutumları, çeşitli durumlarda ebeveyn-çocuk etkileşimlerini tanımlayan ebeveynlik davranışları ve kalitesini ifade etmektedir (51). Anne baba tutumları başta

demografik özellikler olmak üzere çeşitli faktörler tarafından şekillenmekte ve etkilenebilmektedir. Ebeveynlik tarzları arasında demokratik tutum, çocuk gelişimine en faydalı olanıdır. Diğer tutumlar ise çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri için ihtiyaç duydukları deneyimleri yaşamalarını, yetkin ve yetişkin bireyler olmalarını engellemektedir (81).

Ebeveynlerin çocuklarının farkında olarak onları desteklemelerini ve bazı kısıtlamalarla onların isteklerini yerine getirmelerine ve kendilerini gerçekleştirmelerine izin vermeleri olarak ifade edilebilen demokratik ebeveyn tutumunda anne baba tarafından kabul edilen ve edilmeyen davranışlar bellidir ve çocuk bu noktada söz hakkına sahiptir (78). Ayrıca çocuğun duygu ve düşüncelerine saygı duyulur ve düşüncelerini ifade etmesi teşvik edilir. Böylece çocuğun girişimci yönü desteklenerek özgüven kazanması ve sorumlulukları üstlenmesi öğretilir (82).

Demokratik ebeveynlik, kabul edilebilir ve kabul edilemez davranışların açıkça ortaya konduğu çocuklara karşı saygılı, destekleyici ve güven verici bir tutumu (83) ifade etmektedir. Çocuklar özgürdür ve bu sınırlar içinde kendini ortaya koymaktadır (84). Demokratik tutum, çocukların söz sahibi olmasına ve düşündüklerini dile getirmesine izin vermektedir. Demokratik tutuma sahip ebeveynler, çocuklarına geri bildirim sağlar ve çocuklarının olumlu davranışlarını pekiştirir (85). Demokratik ebeveynlik stilleri, çocuklar arasında daha yüksek düzeyde sosyal-duygusal uyum ile ilişkilendirilirken, otoriter, aşırı korumacı ve izin verici ebeveynlerle büyüyen çocukların düşük düzeyde sosyal-duygusal uyumu söz konusu olmaktadır (86).

Çocuklarının davranışlarını mantıklı ve amaç odaklı bir çizgide yönlendirmeye çalışan demokratik ebeveynler, doğal olarak onlardan olgun davranışlar beklemektedirler. Bu tür anne babalar, kendi davranışlarının ve kuralların arkasındaki mantığı paylaştığı gibi onları sözel işbirliğine teşvik eder. Çocuğun bu tür bir işbirliğini reddetmesi durumunda ise teşvik edici tavır ortaya koyar (80). Çocuklar böylelikle hem disipline uymayı hem de özerk iradeyi önemsemektedirler. Çocuklar ile aralarında bir fikir ayrılığı olduğu durumlarda sıkı kontrol gerçekleştirirler ancak çocuğu sınırlamalar ile sıkımazlar. Ebeveynler çocuğun bireysel ilgisini ve özel yönlerini tanırlar ancak bir yetişkin olarak kendi bakış açılarını da ortaya koyarlar. Ayrıca yetkili ebeveyn, çocuğun mevcut niteliklerini onaylar, aynı zamanda gelecekteki davranışları

için standartlar belirler. Yetkili ebeveynler, kararlarını çocuğun bireysel arzularına dayandırmaz ve amaçlarını elde etmek için mantık kullanırlar (87).

Demokratik ebeveynler, talepkar, ilgili ve duyarlı anne babalardır. Sosyal anlamda yardımcı olan, uyumlu ve duyarlı çocuklar yetiştirirler. Bu tür anne babaların yetiştirdikleri çocuklar genel olarak başarı odaklı, girişimci, işbirlikçi, kendini geliştirebilen ve sorumluluk alabilen bireyler olmaktadır. Otoriter ve izin verici ebeveynlerin çocuklarına göre demokratik ebeveynlerin çocuklarının daha fazla yetkin oldukları ortaya koyulmuştur (88). Sonuç olarak, çocuklarının olumlu kişiliğinin oluşmasında ebeveynlerin demokratik tutumlarının büyük önemi vardır. Dolayısıyla anne babalar çocuklarına özgür bir ortam sağlayabilirler ise çocuk yeni beceriler kazanma noktasında cesaretlenmektedir.

2.3.2. Otoriter Ebeveyn Tutumu

Baskıcı ve ya otoriter ebeveyn tutumu, anne babanın çocuk üzerindeki kontrolünün oldukça yüksek olduğu, buna karşın ilgi ve şefkatin düşük olduğu bir tutum biçimidir (89). Bu tür ebeveynler genel anlamda çocuklarını sürekli kontrol etmeyi, onların davranışlarını şekillendirmeyi ve değerlendirmeyi sevmektedirler. Bu anlayıştakiler için çocuğun itaat etmesi bir erdem olup itaatsizlik yapması durumunda gerekirse güç dahi kullanılmalıdır. Aynı zamanda çocukları desteklemekten kaçındıkları gibi kendilerini ifade etmeleri ve savunmalarını da istememektedirler (90).

Otoriter ebeveynlik tarzı, katı kurallar ve hiçbir şeyi sorgulamadan itaat ile karakterizedir. Bu nedenle aile ortamına hoşgörüsüzlük ve anlayışsızlık hakimdir (91). Kurallar ebeveynler tarafından belirlenir ve çocukların bu kurallara sorgulamadan uymaları beklenir. Otoriter tutuma sahip ana babalar, çocuklarının istek ve tercihlerine daha az saygı gösterirler ve sıklıkla cezaya başvurlar (92). Otoriter ebeveynler, çocuklarına neyin yanlış neyin doğru olduğunu öğretmek istediklerinde genellikle çocuklarını kısıtlar ve gelişimlerini engellerler (93).

Otoriter ebeveynler, çocuklar tarafından yapılan davranışlarla ilgili olarak onlara bilgi vermek yerine kendi otoritelerini koruma adına tehdit etme, eleştirme, rüşvet verme, cezalandırma, kendilerini suçlu hissettirme vb. yöntemler kullanmaktadırlar. Çocuklarına karşı tutarsız ve sert davrandıkları gibi zaman zaman da önceden tahmin edilemeyecek sonuçlara itaat etmelerini istemektedirler (94). Otoriter ebeveynlere göre

çocuk anne ve babanın sözlerinin her durumda doğru olarak kabul etmelidir. Dolayısıyla çocuklar fikirlerini ifade etme konusunda cesaretlendirilmemektedirler. Çocukların duygu ve düşünceleri sıklıkla bastırıldığından kızgınlık ve öfkelerini dahi açıktan gösterememektedirler (95).

Otoriter ebeveynler, çocuğun kendilerinin uygun gördüğü şekilde veya kendi istekleri doğrultusunda davranmasını isteyen, çocuğun isteklerini, karakteristik kişilik özelliklerini ve kişisel gelişim düzeylerini dikkate almayan kişilerdir. Bu tür ebeveynler için çocuğun kendilerine itaat etmesi vazgeçilmez bir koşuldur ve bunu gerçekleştirebilmek için gerekirse çocuğa baskı yapmaktan geri durmazlar. Otoriter-baskıcı ebeveyn tutumunda anne-babalar, çocuklarının hareket ve davranışlarını kontrol etme, uygun görmedikleri davranışları değiştirme ve kendi düşünceleri doğrultusunda belli standartlar veya kalıplar oluşturma eğilimi sergilemektedirler (96). Uygun görmedikleri davranışları yüzünden çocuklarını çok sık cezalandıran otoriter-baskıcı ebeveynler, özellikle baskılanmış duygular yüzünden erkek çocuklarda saldırganlık düzeyini veya şiddet eğilimini arttıran, benlik saygısının düşmesine yol açan ve çocukların kişilik gelişimini engelleyen bir ebeveyn bir anne baba profili çizmektedirler (97).

Alan yazında otoriter-baskıcı anne-baba tutumu genel anlamda çocuğun baskı ve otorite ile pasifize edildiği, tamamen anne ve babanın istek ve kurallarının ön planda tutulduğu, dolayısıyla çocuğun kendi duygu, düşünce ve isteklerinin önemslenmediği bir tutum olarak ifade edilmektedir (90).

Otoriter-baskıcı tutuma sahip ebeveynler tarafından yetiştirilen çocukların yetiştirme tarzı nedeniyle baskıcı, saldırgan, özgüvenleri ve benlik saygıları düşük bireyler olabilecekleri söylenebilir. Oğuz ve Körükçü (2010) tarafından yapılan çalışmada da benzer bir bulguya ulaşılmış ve baskıcı veya otoriter aile ortamında yetişen çocukların, zihinsel ve sosyal açıdan yetersiz olabilecekleri, akranları ile olan ilişkilerinin zayıf olduğu ve ilerleyen süreçte anne-babadan bağımsız kendine özgü bir kişilik geliştirme noktasında zorlanacakları belirtilmiştir (98). McCoby (1992) ise baskı altında yetişen çocukların kolaylıkla başkalarının etkisi altında kalabilen, aşırı düzeyde hassas ve çekingen bir kişilik sergilediklerini belirtmektedir. Dolayısıyla otoriter-baskıcı ebeveyn tutumu ile yetişen çocukların, genel olarak kararlarını başkalarına onaylatma gereği

duyan veya başka insanlara bağımlı, özgüvenleri düşük bireyler olabilecekleri söylenebilir (74).

2.3.3. İzin Verici Ebeveyn Tutumu

İzin verici anne babalar, çocuğun eylemlerine, isteklerine ve dürtülerine karşı olumlu bir tavır sergileyen, cezalandırıcı olmayan, kabul edici ebeveynlerdir. Düzenli davranışlar ve evle ilgili sorumluluklar noktasında çocuktan çok az talepte bulunan bu tür ebeveynler, çocuğa kontrol uygulamaktan kaçındıkları gibi kendi faaliyetlerini düzenlemesine olabildiğince izin verirler (99). Maccoby ve Martin'e (1983) göre izin verici/hoşgörülü ebeveynler, çocuklarına karşı oldukça ilgili olmakla birlikte çocuklarını çok az kontrol eden, onlardan davranışlar ve sorumluluklarını yerine getirme gibi olgun davranışları çok fazla beklemeyen ve onlardan çok az talepte bulunan ebeveynlerdir (100).

İzin verici ebeveynlik, çocukların çok fazla özgürlüğe sahip olduğu ve ebeveynlerin çok fazla hoşgörülü olma eğiliminde olduğu, çocukları kontrolsüz ve ihmalkar bırakan bir ebeveynlik tarzıdır (92). İzin veren ebeveynler genellikle çocuk merkezlidir, ancak çocuklarının davranışlarının olumsuz sonuçlarıyla yüzleşmesine izin vermezler. Çocuklar ailenin tam merkezi olup diğer tüm üyeler çocuğun taleplerini sorgulamadan takip etmektedirler. Başka bir deyişle, sınır yoktur veya davranış standartları çocuk taleplerine göre belirlenmektedir. Dolayısıyla çocuğun nasıl davranacağını tahmin etmek zorlaşmaktadır (90).

Kendine güveni ve dürtüsel kontrolü olmayan ve yetişkin davranışlar sergilemeyen çocukların ebeveynler izin verici ebeveynlerdir. Bu tür ebeveynler, sosyal olarak duyarlı olmakla birlikte atılgan ve girişimcilik yönü zayıf çocuklar yetiştirmektedir (101). Yavuzer (2017) göre çocuğun sağlıklı bir iletişim yerine, abartılmış sevgi ortamında yetişmesinin, çocuğun doyumsuz bir yapı geliştirmesine, bu da evlerde anne babaların çocuklarına boyun eğdiği, çocuğun egemenliği kabul ettikleri, kısaca çocuğun eve hükmettiği bir ortamın oluşmasına neden olmaktadır (102).

İzin verici ebeveyn tutumu ebeveynin çocuğunun davranışlarına ve dürtülerine karşı iyi huylu, kabul edici ve olumlu davranmasını ancak çocuğun devam eden ve gelecekteki davranışlarını şekillendirme ve geliştirme adına önemli ve sorumluluk alan bir etken olmamasını gerektirmektedir. Kendilerini çocuklarının ihtiyaçlarına ve

isteklerine kaynak olarak gören izin verici bilinçli ebeveynlerin öncelikli amacı, çocuğa fiziksel olarak hayatta kalabilmesi ile tutarlı bir özgürlük kazandırmaktır. Bu tür anne babalara göre özgürlük herhangi bir kısıtlamanın olmaması demektir (103)

İzin verici bir tutumla her istediği yapılan ve aşırı şımartılan bir çocuk, ev dışında uyum sorunları yaşayacak, kurallar karşısında zorlanacak ve hayal kırıklığına uğrayacaktır (102). Çocukların saldırgan davranışlarına karşı ebeveynlerin hoşgörülü davranması, ileride bu çocukların saldırgan davranışlar sergilemesine neden olmaktadır. Bu yüzden, izin verici müsamahakâr ebeveyn tutumu, çocukların dürtüsel, saldırgan davranışları ve sorumluluklarını almada yetersiz olmalarıyla ilişkili olarak, olumlu etkilerden daha çok olumsuz etkilere sahiptir (104).

2.3.4. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu, izin verici ebeveyn tutumunun bir alt dalı olarak değerlendirilen bir ebeveyn tutumudur. Bu tür bir ebeveyne sahip olan çocuk sıcak bir ilginin eksikliği yaşamaktadır. İlgi ve kontrolün oldukça düşük olduğu bu ailelerde iletişim de tek yönlü gerçekleşmekte, kararsızlık ve tutarsız bir disiplin anlayışı yaygın olarak gözlenmektedir. En olumsuz ve riskli ana-babalık olarak kabul edilen aşırı koruyucu ebeveyn tutumunda çocuk istekleri yönünden kesinlikle sınırlandırılmamaktadır (76).

Çok fazla kontrol ve ilgi gerektiren bu ebeveynlik tarzında çocukların yapması gereken işleri genellikle ebeveynler yaptıkları için çocuklarının kendi ihtiyaçlarını karşılamalarına izin vermemektedir. Aşırı korumacı ebeveynlik, çocuk gelişimi üzerinde olumsuz bir etkisi olabilecek çok fazla kontrol içermektedir. Böyle bir ailede yetişen çocukların bağımsızlık kazanmaları ve bireysel deneyimler yaşamaları oldukça zordur (83)

Aşırı koruyucu ebeveynler, çocuklarını gereğinden fazla korumakta ve her şeyi onun yerine yapmak istemektedirler. Bu durum çocuğu bazı şeyleri yaparak öğrenmesini ve sağlıklı bir gelişim göstermesini olumsuz etkilemektedir (105). Aşırı korumacı tavırla büyütülen çocuklar, bağımsız davranamayan, başkalarının hakkına saygı göstermeyen, gruba katılmakta zorlanan, bencil inatçı tavırlar sergileyen, kasları ve sosyal ilişkileri zayıf çocuklar olabilmektedirler. Bilişsel esnekliğe daha geç ulaştıkları belirtilmektedir. İsteklerini kabul ettirmekte, toplumda kabul görmekte, atılım ve başarı göstermekte

zorlanmakta, mutsuzluk ve başarısızlığı yoğun bir şekilde yaşayabilmektedirler. Toplumsal yaşamı bir kavga ve güç göstergesi gibi algıladıkları gibi kendine güveni olmayan, duygusal olarak çabuk kırılan, düşük performans gösteren ve bağımlı bireyler olabilmektedirler (106).

2.4. EBEVEYN TUTUMUNU ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Ebeveyn tutumları toplum ve kültürden etkilenir ve farklılık gösterirler. Amerikalı ve Japon ebeveynler çocuklarını farklı tutumlarla yetiştirirler. Aynı kültürden ebeveynler de birbirinden farklı tutumlarla çocuk yetiştirmektedirler (107). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ailenin kültürel ve ekonomik durumu, ebeveynlerin öğrenim durumu, çocuğun doğum sırası, yaşı, kardeş sayısı ve cinsiyeti gibi çok sayıda faktörden etkilenebilmektedir (108). Bu bölümde çalışmanın konusu ile bağlantılı olarak annenin yaşı, öğrenim durumu, çalışma durumu, aylık gelir seviyesi, sahip olduğu çocuk sayısı ile çocuğun cinsiyeti ve yaşı üzerinde durulacaktır.

2.4.1. Annenin Yaşı

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları açısından annenin yaşı önemli bir etkidir. Özellikle annenin yaşının küçük olmasının çocuğa yönelik sıkı bir disiplin gösterilmesinde ve aşırı koruyucu bir tutum sergilemelerinde etkili olmaktadır (109). Annenin yaşının artmasına paralel olarak bilgi ve tecrübesi de arttığından çocuk yetiştirme konusunda daha demokratik bir tutum sergilemektedirler (109). Bununla birlikte bazı çalışmalar da ebeveyn yaşının, ebeveyn tutumları açısından anlamlı bir değişken olmadığı sonucuna varılmıştır (9, 110).

2.4.2. Annenin Öğrenim Durumu

Öğrenim durumu ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki en önemli etkenlerden biridir. Özellikle çocuk üzerinde daha fazla etkin durumda olan annenin eğitim düzeyi, çocuk yetiştirme tutumlarını da doğrudan etkilemektedir. Eğitim bireylerin istedik davranışlarını artırma özelliğine sahip unsurları içermektedir. Bu nedenle anne çocuk arasındaki ilişkiyi de etkileyebilmektedir. İlkokul ve yüksekokul mezunu aileler farklı tutumları benimsemektedirler (111). Eğitim düzeyi arttıkça çocuğa karşı daha demokratik bir yaklaşım sergilendiği bilinmektedir. Okul öncesi dönemdeki çocukların

ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumlarının incelendiği araştırmalarda, ebeveynlerin öğrenim düzeyi yükseldikçe, çocuklarına karşı paylaşımcı, eşitlikçi ve daha demokratik davrandıkları; buna karşın aşırı koruyucu ve baskıcı-disiplin tutumlarında azalmalar görüldüğü belirlenmiştir (77, 81, 112).

Çocukların beslenme bakım, ilgi ve sevgi görme düzeyleri üzerinde eğitimsizliğin ve yoksulluğun olumsuz etkilerinin olduğu belirtilmektedir. Örneğin eğitimsiz anneler daha çok çocuk sahibi olduklarından çocuklarına yeterli zamanı ayıramamaktadırlar (113). Dolayısıyla annenin eğitim düzeyi ile çocuk sayısı arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Kitapçıoğlu ve Yanıkkerem'e (2008) göre eğitim düzeyi düşük anneler çocuk sahibi olma ve onların eğitimi konusunda kaderci bir yaklaşım benimsemektedirler (114). Yapılan bir başka çalışmada ortaokul ve mezunu ön lisans ebeveynlerden alınan bilgiler doğrultusunda öğrenim seviyesi arttıkça korumacı ve demokratik tutumların da arttığı belirlenmiştir (115).

2.4.3. Annenin Çalışma Durumu

Annenin çalışıp çalışmadığı da çocuk yetiştirme tutumlarını doğrudan etkileyen faktörlerden biridir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde genellikle babalar çalıştığından ve anneler ev işleri ve çocuklarla ilgilendiğinden annenin çalışması hem ev işlerinde hem de çocuk bakımında belirli sıkıntıların oluşmasına neden olabilmektedir. Anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarına yönelik çalışmalar, çalışmayan annelere göre çalışan annelerin çocuklarına karşı daha az aşırı koruyucu tutuma sahip olduklarını ortaya koymaktadır (81, 109, 116-120). Tortumoğlu (1999) ise çalışmayan annelerin çocuklarıyla daha yoğun zaman geçirdiklerinden onlara karşı daha fazla aşırı koruyucu bir tutum geliştirdiklerini belirtmektedir (121). Annelerin çalışma durumlarını inceleyen araştırmalarda, çalışmayan annelerin çalışan annelere göre daha fazla otoriter-baskıcı tutum sergiledikleri görülmüştür (109, 117, 118, 120).

2.4.4. Annenin Aylık Gelir Seviyesi

Sosyo-ekonomik durumun iyi olması ve buna bağlı olarak eğitim imkanlarının daha iyi olması anne ile çocuk arasındaki ilişkiyi etkileyen önemli bir husustur. Çünkü sosyo-ekonomik durumun iyi olması yayın ve eğitime kolaylıkla erişim imkânı sunmaktadır. Bu da ebeveynlerin kendilerini eğitmelerinde önemli bir noktadır.

Ekonomik durumun iyi olan aileler gerekli gördüklerinde bir uzmandan yardım alabildikleri gibi bu ve benzeri durumlarda da daha bilinçli ve esnek davranabilmektedirler (60). Ebeveynlerin ekonomik refahları çocuklarına karşı tutumlarını önemli ölçüde etkilemektedir (122). Ekonomik durumun iyi olmadığı koşullarda çocuk ve ebeveyn arasında karşılıklı problemlerin birbirini tetiklediği düşünülmektedir. Şayet çocuk isteklerine sınırlı düzeyde sahip oluyor, akranları arasında bu şekilde bir geri kalma hissediyor ise ve buna bağlı olarak ebeveynler çocuk ve çocuğun istekleri altında eziliyor ise olumsuz tutumlar takınabilmektedirler (123).

Sosyo-ekonomik durum ailelerin çocuklarından beklenti düzeylerini de doğrudan etkilemektedir. Öyle ki alt sosyo-gelir durumuna sahip aileler çocuklarından otoriteye saygılı, daha itaatkâr, düzenli ve temiz olmalarını beklerken, orta gelir seviyesindeki aileler kendilerini geliştirmeleri ve bağımsız olmaları, konusunda çocuklarını desteklemektedirler (124). Araştırmalar ekonomik düzeyin değerleri de etkilediğini göstermektedir. Sosyo-ekonomik durumu iyi olan aileler çocuğun iyi özelliklerle doğduğuna, her çocuğun birbirinden farklı bir mizacı olduğuna inanmakta çocuğuyla daha pozitif bir iletişimi benimsemektedirler. Çocuklarına sorun çözen, yaratıcı, meraklı, araştırmacı ve otorite figüründen uzak bireyler olmaları için destek vermektedirler (125).

2.4.5. Annenin Sahip Olduğu Çocuk Sayısı

Sahip olunan çocuk sayısı ebeveyn tutumunu etkileyen önemli hususlardan bir diğeridir. Çocuk sayısına paralel olarak annenin çocuklara karşı tavırlarında da değişimler olmaktadır (126). Örneğin tek çocuk sahibi olduğunda annelerin daha hoşgörülü ve daha koruyucu oldukları görülmektedir (58). Buna karşın çocuk sayısı arttıkça ebeveynler izin verici veya daha otoriter bir tutum sergilemektedirler (9, 112, 118, 127). Ailedeki çocuk sayısının üç ve daha fazla olduğu durumlarda, ebeveynlerin baskıcı-sert disiplin tutumlarında artış görülmüştür (117, 128). Kitapçıoğlu ve Yanıkerem'e (2008) göre çocuk sayısı ve annenin eğitim düzeyi negatif bir ilişki göstermektedir. Eğitim düzeyi düşük anneler çocuk sahibi olma ve onların eğitimi konusunda daha kaderci bir yaklaşımı benimsemektedirler. Annelerin çocuklarına ayırdıkları zaman ve ilgilerinde de çocuk sayısına bağlı olarak bir düşüş yaşanmaktadır (114). Çocuk sayısı fazla olduğunda her birine ayıracağı zaman azaldığından ilgi düzeyi

de düşmektedir (117). Anneler her bir çocuğa gerektiği ölçüde yetişemediğinde, onlar üzerindeki çocuklar üzerindeki kontrollerini arttırmak ve onların olumsuz davranışlarını en aza indirmek için daha otoriter ve daha az demokratik bir tutum sergiledikleri belirtilmektedir (128).

2.4.6. Annenin Sahip Olduğu Çocuğun Cinsiyeti ve Yaşı

Doğum öncesi dönemde bebeğin cinsiyeti ile ilgili genel olarak annelerin beklentisi kız, erkeklerin ise erkek olması yönündedir. Buna bağlı olarak da daha sonraki süreçte anneler kız çocuklarına babalar ise erkek çocuklarına daha fazla ilgi göstermektedirler (126). Annelere kıyasla babalar cinsiyet rollerini daha çok ön plana çıkarmakta ve buna bağlı olarak kız ve erkek çocuklarına olan yaklaşımları farklılık göstermektedir. Erkek çocuklara güç, atiklik, dayanıklılık ve hareketli oyunlar atfederken kız çocuklarına daha şefkatli davranma eğilimi göstermektedirler (129).

Anne babaların cinsiyete yönelik bu bakışları nedeniyle okul öncesi dönem çocukların ebeveyn tutumlarına yönelik çalışmalarda değerlendirilen hususlardan biri de çocukların cinsiyeti ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki olmuştur. Araştırmalar, ebeveyn tutumlarının çocuğun cinsiyetinden önemli ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Öyle ki çocukların cinsiyetine göre ebeveynlerinin demokratik tutumlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığını gösteren çalışmalar vardır. Atabey'e (2017) göre anneler, kız çocuklarına erkek çocuklarına kıyasla daha fazla demokratik tutum sergilemektedir. Ebeveynleri tarafından kız çocuklarına daha fazla aşırı koruyucu ebeveyn tutumu sergilendiği de belirlenen bir diğer husustur. Çalışmada içinde yaşanılan kültürün bu duruma etki ettiği de özellikle vurgulanmıştır (116).

Russell ve ark. (1998) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi dönem çocuklarına yönelik ebeveyn tutumlarına cinsiyetin etkisi incelenmiştir. Çalışmada kız çocuklara ebeveynlik yaparken demokratik ebeveyn tutumunun, erkek çocuklarına ebeveynlik yaparken otoriter ebeveyn tutumunun kullanılmasının daha muhtemel olduğu belirlenmiştir (130). Özbey ve Alisinanoğlu (2009) tarafından okul öncesi eğitim kuramlarına devam eden 60-72 aylık çocuklara yönelik yürütülen çalışmada ise kız çocuklarına kıyasla erkek çocukların daha fazla problem davranış sergiledikleri, bu nedenle ebeveynlerin erkek çocuklarına otoriter ebeveyn tutumu, kız çocuklarına ise

demokratik bir tutumla yaklaşımlarının daha muhtemel olduğu sonucuna ulaşılmıştır (131).

Yapılan bu çalışmalardan elde edilen bulgulardan farklı olarak okul öncesi dönemde anne-baba tutum ve davranışları üzerinde çocuğun cinsiyetinin herhangi bir etkisini olmadığını ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur (88, 112, 119, 128, 133).

Yapılan çalışmalarda okul öncesi dönem çocukların cinsiyetleri ile yaşlarının birleşerek anne-baba tutumları üzerinde etkili olduğu ortaya konulmuştur. Ulaşılan sonuçlardan biri de ebeveynlerinin baskıcı-otoriter tutumlarında kız çocuklarının yaşlarının artmasının etkili olduğudur. Erkek çocuklarına en fazla baskılı ve otoriter ebeveyn tutumu uygulandığı dönemin ise üç ve altı yaşları arası süreç olduğu görülmüştür (31, 109).

2.5. EBEVEYN TUTUMUNUN ÇOCUK GELİŞİMİ AÇISINDAN ÖNEMİ

Çocuklar ve anne-baba arasında karşılıklı sevgi bağı, güven ortamı ve bir takım sıcak ilişkilerin kurulduğu ve bunların toplumsal düzen dahilinde şekillendiği en küçük birim (134) olan aile, aynı zamanda çocuğun gelişiminde en önemli adımların atıldığı ortamdır. Çocuk bu ortam içerisinde ailesi sayesinde ilk deneyimlerini kazanmakta ve zamanla bunları geliştirmektedir. Ailenin sağladığı bu ortam çocukta davranış biçimleri ve değerlerin kazandırılmasında oldukça önemlidir (135). Bu yönüyle aile kurumu çocuğun gelişimine çok önemli katkılar sağlamaktadır. Ailenin gelişimde sağladığı katkı aile-çocuk etkileşiminin ve iletişimin sağlıklı olması durumunda daha fazla olmaktadır (136). Bu etki özellikle okul öncesi dönemde çok daha üst düzeyde olmaktadır.

Çocuğun gelişimi açısından okul öncesi dönem, en önemli basamaklardan biridir. Bu nedenle bu dönemdeki anne baba tutumu da çocuğun gelişiminde doğrudan etkili olmaktadır. Bireyin kişilik gelişiminde okul öncesi dönemin önemin vurgulayan Freud kişiliğin temelini 0-60 ay arası dönemde atıldığını belirtmektedir. Psikanalitik teorisinin bu yaklaşımı bebeklik ve ilk çocukluk döneminde geçirilen yaşantının son derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır (137). Çünkü bebeklik ve ilk çocukluk dönemi, bireyin dış etkilere en açık olduğu ve aynı zamanda en duyarlı olduğu dönemdir. Bu

dönemde kendisi ve çevresi ile ilgili ilk bilgiler ve alışkanlıklar çocuğa anne babası tarafından verilmektedir (79).

Her açıdan taklit edebilecekleri kendilerine birer model aramaları bu dönemdeki çocukların en önemli özelliklerinin başında gelmektedir. Etrafındaki yegane kişiler anne baba olduğundan çocuk kendisine model olarak ilk anne babasını almaktadır. Dolayısıyla bu modellerde bir yanlışlık olması çocuğun kişiliğinin de bozuk olarak gelişmesine sebep olmaktadır. Bu dönemde özellikle anne baba tutumlarının çocuğun gelişen kişiliği ve benliği üzerinde büyük bir etkisi olmaktadır (138). Bu etkinin olumlu veya olumsuz oluşu anne baba tutumuna göre değişmektedir. Bir başka ifadeyle ebeveynlerin kendi aralarındaki ilişki, çocuğa karşı tutumları ve varsa bakıcıların tutum ve davranışları çocuğun bilinçaltına yerleşmekte ve çocuğunun kişiliğine etki etmektedir. Öyle ki anne-babanın ilgisiz tutumu çocuğu boşlukta bırakırken; demokratik tutum, çocuğun sorumluluk duygusunu ve kendi kendine karar verme yetisini kazanmasını sağlamakta; otoriter tutum ise çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesine izin vermemektedir. Bir diğer ifadeyle parçalanmış, itici, baskıcı, sıkı disiplinli ve reddedici ve ailelerde yetişen çocukla; kabul gören, benimseyen, seven, sevilen ve demokratik bir ailede yetişen çocukların kişilik gelişimleri farklı olmaktadır (139).

Ebeveynlerin çocukla sağlıklı bir iletişim halinde olması, aile içerisinde iletişimde çocuğa fırsatlar yaratması ve kendini ifade etme olanağı sağlaması çocuğun sosyal gelişimi açısından önemlidir. Bu tip ortamları sağlayan ebeveynlerin çocukları yaşamın ilerleyen yıllarında sosyal ortamlarda kendilerini daha rahat ifade ederek etkileşim kurdukları bireylere karşı daha ilgili ve duyarlı olabilmektedirler (134). Ebeveynlerin yeterli iletişim fırsatı yaratmadığı ve baskıcı bir ortamda büyüyen çocuklar ise sosyal olarak kendilerini ifade etmekte güçlük çekerek kendilerini dışlanmış hissedebilirler. Bu da çocukta aidiyet duygusunun eksikliğine sebep olabilir. Bu tür durumlarda çocuk sağlıklı iletişim kuramamaya bağlı olarak saldırgan ve uyumsuz davranışlar göstererek öfkesini dışa vurabilir (140). Bu da toplumu doğrudan doğruya tehdit etme potansiyeli olan bir durumdur. Dolayısıyla gerek bireylerin gerekse toplumun istikbali açısından ebeveyn tutumlarını pozitif yönde geliştirmek önemlidir.

2.6. ÖZ BAKIM BECERİLERİ İLE İLGİLİ TEMEL ALIŞKANLIKLAR

Çocukların anne babalarından yahut kendilerine bakan kişilerden bağımsızlaştıklarının ilk göstergesi öz bakım becerilerini edinmeye başladıkları dönem olarak görülmektedir. Kendi işlerini yapabilir konuma gelen çocuklar bu edinimlerden sonra kendilerini daha bağımsız ve daha özgür hissetmeye başlamaktadırlar. Çocuğun edinmesi öncelikli temel öz bakım becerileri yemeğini yeme, tuvalet eğitimi kazanma, giyinebilme ve temizlik becerileridir (10).

Öz bakım becerileri çocuklara kazandırılmaya başlanırken çocukların bu becerileri edinmeleri için hazır olup olmadıklarını tespit etmek büyük önem taşımaktadır. Hazır bulunuşluluğu tam olarak edinmemiş bir çocuk için bazı öz bakım becerilerini edinmek o süreçte zorlaşıp sonrasında da çeşitli problemlere yol açabilmektedir. Örneğin tuvalet eğitimi becerisi çocuklara verileceği noktada çocukların belli bir kas kontrolünü sağlayabiliyor olması gerekmektedir. Var olan gelişim aralığından erken başlanan tuvalet eğitimi yahut geç kalınmış bir tuvalet eğitimi çocuklarda ileriye dönük olarak önemli derecede psikolojik olumsuzluklar doğurabilmektedir (141).

Öz bakım becerileri kazandırılırken çocukların hazır bulunuşluluklarının önemi kadar ailelerinde hazır bulunuşluluk düzeyleri de önem arz etmektedir. Ailenin duyarlılığı ve kararlılığı, kazandırılacak beceriler açısından becerilerin kazandırılacağı ortamın koşulları ve çocukların sahip oldukları diğer beceri ve kazanımlar göz önünde bulundurulmaktadır.

2.6.1. Yemek Yeme Becerisi

Çocuğun kendi kendini yönetebilmesi adına atmış olduğu en önemli adımların başında yemek yeme gelmektedir. Oldukça önemli olan bu alışkanlık, başlangıçta önemsiz gibi görünse de gereken önlemler alınmadı takdirde ileriki zamanlarda ciddi bir sorun haline gelebilmektedir. Çocuğun kendi kendini yönetebilir duruma gelmesi, özerk olabilmesi ve yemeğini tek başına yiyebilmesi için yemek yeme becerisinin gelişmesi bir zorunluluktur. Çocuğun kendi kendini yönetebilmesi, bir anlamda ailesi tarafından çocuğa tanınan fırsatlara bağlı olarak gelişmektedir (142).

0-12 aylık yani oral dönemde ağız bölgesi oldukça önemlidir. Freud’a göre bu dönemde libido enerjisi ağız bölgesinde odaklanmaktadır. Ağız, dil ve dudaklar uyarıldığından beslenme büyük haz alınan bir eyleme dönüşmektedir. Bebekler emme davranışı sonrasında ilk dişlerin çıkması ile birlikte çiğneme davranışında da bulunmaya başlamaktadırlar (143). İnsanların doğar doğmaz karşılanması gereken ihtiyaçlarının başında beslenme gelmektedir. İlk andan itibaren karşılanan bu ihtiyaç ve buna bağlı beslenme yöntemi, çocuğun ileriki dönemlerdeki beslenme alışkanlığını da doğrudan etkilemektedir (10). Örneğin bir annenin bebeğinin her ağlama sesini acıkmaya bağlayıp onu sürekli beslemesi veya gerçekten acıkıp ağlayan bir bebeğe zamanında süt vermemesi ve davranışların sıklıkla yaşanması, bu çocukta önemli yeme alışkanlığı problemlerinin oluşmasına sebep olabilmektedir. Freud’a göre oral ihtiyaçları gerektiği düzeyde karşılanmayan bebekler bu dönemi tam olarak çözememiş olacaklarından bu döneme saplanıp kalabilmektedirler. Bu nedenle yaşamları boyunca oral gereksinimlerini doyurmaya çalışacak, sürekli eleştiren, tırnak yiyen bireyler olacaklardır. Bu dönemde aşırı beslenen çocuklar sigara içen veya çok yiyen bireyler haline gelebilmektedir (143).

Ebeveynler tarafından çocuğa yemek yeme alışkanlığı kazandırılırken gerekli tedbirler alınmalı, çocuğun yemek yemenin gerçek bir ihtiyaç olduğu ve yemek saatleri ile oyun saatlerini ayırt etmesi gerektiği öğretilmelidir. Yemek yeme kuralları bütün aile bireylerinin de uyabileceği şekilde düzenlenmelidir. Aynı zamanda çocuklara yemek hazırlama, sofraya kurma ve toplama gibi işlerde sorumluluklar verilerek çocukların yemek yemenin önemini daha iyi kavrayabilecekleri ortamlar oluşturulabilir (144).

Okul öncesi eğitim alanında çalışmalar yapan bir uzman olan Lee’ye göre “yetişkinlerin çocukların gereksinimlerini göz önünde bulundurarak ve dikkatli bir planlama yaparak yemek anlarını kolayca idare edebileceğini ifade eden Lee’ye (1992) göre çocuğun bu konudaki ihtiyaçları şunlardır (145):

- Çocukların güzel bir biçimde, fakat abartılmadan verilen besleyici yiyeceklere ihtiyaçları vardır.
- Yemek zamanının huzurlu ve servisin düzenli yapılması gerekir.
- Yemek sırasında çocuklar rahat olmalıdır.

- Önce eller yıkanmalı, ama çocuklar hazır olur olmaz da bekletilmeden servis yapılmalıdır.
- Çocukların yetişkinin kendileri ile birlikte olmasına ihtiyaçları vardır. Bu arada birbirleri ve yetişkinle konuşmakta özgür olduklarını hissetmelidir.

2.6.2. Tuvalet Becerisi

Okul öncesi dönemde çocuğun kazanması gereken önemli becerilerden biri de tuvalet becerisi veya tuvalet kontrolüdür. Tuvalet kontrolünün kazanılması çocuğun anneden bağımsızlığın en önemli göstergelerinden biridir. Bu beceri bireysel farklılıklar göstermekle birlikte çocuklarda 18. aydan itibaren başlamaktadır. Çocuklar arası farklılık göstermekle birlikte 36 aya gelindiğinde çocukların birçoğu tuvalet eğitimi alışkanlığını kazanmaktadır. Tuvalet becerisini kazanmış olan çocukların hem akranları arasında sosyal kabulü daha kolay olmakta hem de eğitim kurumlarından daha fazla faydalanabilme imkanına sahip olmaktadır (146, 147).

Tuvalet eğitimi okul öncesi dönemde öz-bakım becerileri içinde yer alan bir eğitimidir. Çocuğun resmi veya özel eğitim kurumlarından herhangi birine kaydını yaptırabilmesi için şart koşulan bir beceri olmamasına karşın aileler ve öğretmenler tarafından çocuğun kazanması beklenen öncelikli beceriler arasında görülmektedir. Tuvalet eğitimi içeren tuvalete gitme, üzerindeki gerekli kıyafetleri çıkarma, gerektiği kadar oturma, temizlenme ve giyinme gibi bu yaştaki bir çocuk için öğrenmesi karmaşık olan çeşitli basamakları içermektedir (14).

“Tuvalet kontrolünün kazanılması” ve “bağımsız olarak tuvaletini yapabilme becerilerinin kazanılması” şeklinde iki aşamadan oluşan tuvalet kontrolü, çocuğun tuvalete götürüldüğünde boşaltımlarını belirli sürelerde yapabilmesi ve diğer zamanlarda kuru kalabilmesini ifade etmektedir (146). Çocuklar tuvalet eğitim sürecinde ilk olarak gündüz saatlerinde, ikinci olarak da gece saatlerinde tuvalet kontrolü becerisini kazanmaktadırlar. Bağımsız olarak tuvalet yapma becerisi ise tuvaleti geldiğinde çocuğun kendiliğinden tuvalete gidebilmesi, kimsenin yardımı olmadan soyunabilmesi, boşaltım sonrasında temizliğini yapabilmesi, giyinebilmesi ve tuvaletten çıkmasını içeren birbirini takip eden bir davranış zincirinden meydana gelmektedir (148).

Çocukların kas kontrolü açısından hazır bulunuşlulukları dikkate alınırken fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak da bu eğitime hazır olup olmadıkları iyi tespit edilmelidir. Zira hazır olunmayan bir durum söz konusu olduğunda tuvalet eğitimi becerisi kazandırmanın başarısızlıkla sonuçlandığı görülmektedir (147).

Çocuklarda tuvalet eğitimi verilirken eğitim veren ebeveyn tarafından baskı yapılma durumları ve zor kullanma durumları olduğu noktada çocuklarda ileriye dönük birtakım duygusal sorunların yerleşmesi söz konusu olmaktadır. Bu noktada ebeveynin tuvalet eğitimi verirken takındığı tavır ve tutumda en az çocukların hazır bulunuşlulukları kadar önem taşımaktadır (146).

2.6.3. Temizlik Becerisi

Okul öncesi dönemde çocuklara kazandırılması gereken becerilerden biri de temizlik becerisidir. Bu dönemde çocuklara kazandırılması gereken temizlik alışkanlıkları; yardım almadan ve giysilerini ıslatmadan elini yüzünü yıkaması, yardım almadan gün içinde dişlerini fırçalamasını, ellerini yemekten önce ve sonra yıkamasını ve kurulaması, burnu aktığında mendille silmesi, hapşırırken eliyle ağzını kapatması, yardım almadan saçlarını taraması, kulağını temizlemesi, giysilerinde temiz ve kirli ayrımını yapması ve banyo sonrasında saçlarını kurutmasını içermektedir (33, 149).

Çocuk, iki yaşlarında iken annesinin yardımı ile elini yüzünü yıkamayı, tuvalete gitmeyi ve zamanla vücudunun diğer bölümlerini de yıkamayı öğrenmektedir. Annenin bu noktada aşırı bir titizlikle ve zamanından önce olaya yaklaşması veya tuvaletini kontrol edebilecek olgunluğa erişmesine karşın annenin çocuğa gereken yönlendirmeleri yapmaması bu alışkanlıkları kazanabilmesinde çocukta bazı sorunların ve zorlukların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. (10) Ebeveynlerin sağlıklı bir yaşam için oldukça önemli olan temizlik ve tuvalet alışkanlıkları çocuğa kazandırılırken herhangi bir baskı yapmamaları gerekmektedir (10).

Temizlik becerilerinin kazandırılması noktasında çocuklara edindirilecek davranışlar; yemek önce ve sonrası çocukların ellerini yıkayıp kurulamaları, ellerini yıkama aşamasında kollarını sıvayıp üzerlerini ıslatmamayı öğrenmeleri, burun temizliği konularını kapsamaktadır. Bununla birlikte dişlerini fırçalamaları, hapşırırken kolları ile yüzlerini kapatmaları ve hapşırma sonrasında ellerini yıkamaları, kulaklarını temizlemeleri, saçlarını yardım almadan taramaları, banyodan çıktıktan sonra saçlarını

kurutmaları, kıyafetlerinde temiz ve kirli ayrımını yapabilmeleri temizlik becerileri içerisinde yer almaktadır (150).

Çocuklar iki yaşına yaklaştığında kendisine bakan kişinin yardımıyla tuvaletini yapmaya gitmeyi, ellerini ve yüzünü yıkamayı ve zaman içerisinde vücudunun diğer bölümlerini yıkamayı öğrenmektedir. Ebeveynlerin, çocukların hazır bulunuşlulukları henüz tamamlanmadan çocuklara bu becerileri kazandırmaya çalışmaları, bu beceri kazandırılırken aşırı titiz ve sabırsız davranmaları çocuklarda bu becerilerin tam olarak öğrenilmemesi ve beraberinde birtakım sorunlar ortaya çıkmasına yol açabilmektedir (145).

2.6.4. Giyinme Becerisi

Giyinme becerileri, okul öncesi dönemde çocuklara kazandırılması gereken becerilerden bir diğeridir. Giyinme becerisi soyunma becerisine göre normal veya engelli tüm çocuklar için çok daha zor bir beceridir. Bu nedenle soyunma becerisine göre daha geç kazanılmaktadır. Dolayısıyla çocuk eğer üzerini çıkaramıyor ise giyinme becerisi öncesinde soyunma eğitiminin verilmesi gerekmektedir (35). Giyinme becerileri arasında çıt çıt takma, düğme açma-kapama, düğüm atma, fermuar açma-çekme, fiyonk yapma vb. el- göz koordinasyonlarını yer almaktadır. Freud 12-36 ay arası bu dönemde kas sistemleri geliştiğinden çalışmalara giyinme becerileri ile başladıklarını belirtmektedir (143). Bu gelişimleri çerçevesinde çocuklar kendileri ile ilgili bazı denemelere başvurumaktadırlar. Çocukların bağımsızlıklarını kazanabilmeleri açısından kendi kendine giyinme becerisini kazanmaları son derece önemli bir adımdır. Kendi kendine giyinmeyi öğrenen çocuklar, anaokulunda veya kreşte kıyafetini ve ayakkabılarını giyerken veya tuvalete giderken herhangi bir yardıma gereksinim duymamaktadırlar. Çocuklar bu becerileri ile birlikte hem çevreden takdir göreceklere hem de kendilerini önemsemeye başlayacaklardır. Bu da onların mutlu olmalarını sağlayan önemli bir durumdur (144).

Çocukların bu giyinme becerilerini edinmeleri için küçük kas gelişimlerini büyük ölçüde tamamlamaları gerekmektedir. Çünkü bahsettiğimiz noktalar ince motor becerileri alanına dâhil olan parmaklarının el-göz eşgüdümü ile gerçekleştirecekleri davranışları kapsamaktadır. Çocuklara bu beceriler edindirilirken zaman tanınmalı,

deneme yanılma süreçlerinde ufak destekler ve net söylemler dışında fazla müdahalelerde bulunmamak gerekmektedir.

Kendi temel gereksinimlerini edinen ve zaman içerisinde geliştiren çocuklarda ebeveynlerinden bağımsızlaşma görülmekte ve bu çocuklarda “kendine güven” dediğimiz özgüven gelişiminin temelleri oluşmaktadır.

2.6.5. Tertip-Düzen Becerisi

Ebeveynler ve eğitimciler çocuklardan belirli becerileri edindikleri takdirde bu düzen içerisinde yer almalarını ve iş paylaşımı konusunda hem öğrenmeleri hem de ileriki yaşamlarında onlara büyük yardımı olacak tertip ve düzen becerisini edinmelerini beklemektedir. Düzen tertip becerisi çocukların bağımsızlıklarını kazanması yolunda küçük yaşlardan itibaren kendilerinden beklenen bir başka öz bakım becerisidir. Bu konuda 36-72 aylık çocuğun yetişkinin yaptığı şeylere karşı ilgi duyması bu işi kolaylaştırmakta ve çocukla kurulan iyi iletişim kazandırılmak istenilen davranışın öğrenimini daha kolay hale getirmektedir. Oynadığı oyunlarda genellikle ebeveynlerinin günlük hal ve hareketlerini taklit eden çocuklar evde toz almak, çamaşır toplamak, sofrayı kurmak ve anneye ve babaya yardım etmekten büyük keyif almaktadırlar (151).

Düzen tertip becerilerinde ustalaşmaları noktasında evde ve okulda yapabilecekleri işlerin görev olarak verilmesi çocuğa destek sağlamaktadır (33). Evde temizlik yapılacağı sırada çocuğa yapabilirliği olan bir görev verilmesi, sofrayı kurulurken düzeni sağlamada ondan yardım istenilmesi, çamaşır toplanması, okul içerisinde gün sonunda sınıfın eski düzenine hep birlikte getirilmesi gibi çalışmalarla çocukta hem sorumluluk duygusunun geliştiği hem de tertip ve düzen becerisinin gelişimine katkı sağlandığı görülmektedir. Çocukların bu davranışları kazanabilmeleri için deneyimleme yapabilecekleri ev ve eğitim ortamları düzenlenmesi, aile iletişim etkinlikleri aracılığıyla bu konulara evde de özen gösterilmesinin istenmesi ve çocuğa bu konuda fırsatlar oluşturulması yararlı olacaktır (152).

2.6.6. Kendini Tehlikelere ve Kazalara Karşı Koruma

Güvenliğini sağlayabilme ve kendini tehlikeli durumlardan koruma okul öncesi dönemde kazanılması gereken öz bakım becerilerinden bir diğeridir. Çocuklar için okul öncesi dönem birçok tehlikeli durum ile karşı karşıya gelinen bir dönemdir. Bu

tehlikeler genel anlamda büyüme kaynaklı bedensel dengesizlik, acelecilik, ilgisizlik ve dikkatsizlik nedeniyle karşı karşıya kalınan durumlardır (153). Bu süreçte çocuğa yetişkinler tarafından yapılacak gerekli uyarı ve bilinçlendirmeler çocuğun kendisini çeşitli kaza ve tehlikeli durumlardan korumasında etkili olacaktır (33).

Çocuklarda doğumdan itibaren tehlikeleri fark etme ve onlardan korunma becerisi gelişmeye başlamaktadır. Çocuğun gözünü dünyaya açtığı ilk ortam olan evler, doğal olarak çocukların ilk kaza deneyimlerini yaşadıkları ortamlardır. Gerek ev gerekse yakın çevresinde çocukların maruz kalabilecekleri çok sayıda kaza söz konusudur (154). Çocuklar gelişim özellikleri ve yaşadıkları olaylarla bağlantılı olarak bazı tehlikeli durumları fark edebilmekte ve kendilerini belli ölçüde bu tehlikelerden koruyabilmektedirler. Çocukların tehlikeli gördüğü durumların, genel olarak fiziksel ve çevresel tehlike arz eden durumlardır (155). Evde birçok tehlike ile karşı karşıya kalabilen çocuk okula başlaması ile birlikte daha fazla tehlikeli duruma maruz kalmaktadır. Gerek okul ortamında gerek okuldan gelirken gerekse de oynadıkları oyunlar esnasında birçok tehlike ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu tehlikeli durumlar arasında düşmek, başka bir şeyin çocuğun üzerine düşmesi, bıçak ve makas gibi kesici aletleri kullanmak gibi genel olarak fiziksel ve çevresel tehlikeler yer almaktadır. Bu dönemde karşı karşıya kalınan tehlikelerden biri de sosyal tehlikeler olup daha çok arkadaşları ile oyun oynarken yaşanan durumlardır (156).

Çocuklar ebeveynlerine duymuş oldukları ilgiler nedeniyle genel olarak onları taklit etmektedirler. Anne babalar da çocuğun bu ilgisinin farkında olduklarından onları çeşitli ev içi görevlere dahil ederek becerilerinin gelişmesini sağlamaktadırlar. Ancak bu süreç çocuğun, fiziksel, duygusal ve sosyal yönden gelişimini sağlarken aynı zamanda tehlikeli birçok durumun yaşanmasına da neden olabilmektedir. Bu nedenle gerek ev gerekse de okul ortamının çocuklara göre düzenlenmesi, çocuğa “dur, yapma, ben yapayım” tarzı engellemelerden ziyade çocuğun kendi başına yapabileceği çalışmalar ve merak duyduğu alanlara yönlendirilmesi gerekmektedir (157)

2.6.7. Sağlığına Dikkat Etme

Sağlıklı bir yaşam insanların üzerinde durdukları en önemli konulardan biridir. Ancak sağlıklı bir yaşam belirli düzeyde bir bilincin kazanılması ile mümkün olabilmektedir. Spor yapmak, az yemek, gerektiği kadar uyumak sağlıklı bir yaşam için

vaz geçilmez unsurlardır. Bu tür alışkanlıkların çocukluk döneminde kazanılması ilerleyen dönemlerde sağlık konusunda daha az sıkıntı yaşanmasını sağlamaktadır. Bu anlamda okul öncesi dönemde çocuklara sağlığına dikkat etmesi gerektiği konusunda da önemli becerilerin kazandırılması gerekmektedir. Bu dönemde çocuklar ailelerinden hastalığın ne olduğu, niçin ateşlenildiği, hastalıklardan korunabilmek için neler yapılması gerektiği, hangi yiyeceklerin faydalı, hangilerinin zararlı olduğu gibi basit sağlık bilgilerini öğrenmektedir. Bu bilgilerin yanı sıra okulda da çeşitli bilgiler öğrenerek sağlıklı bir birey olma yolunda ilerlemektedir (158). Çocukların kendi sağlığını korumaya yönelik nasıl bir tutum göstermelerini öğrenmeleri açısından bu dönemde çocuğa verilen sağlık eğitimi son derece etkilidir. Okul öncesi dönemde çocuklara verilmesi gereken sağlık eğitimleri arasında hastalıklardan korunma yöntemlerini benimsetmek, çevresini güzelleştirmek konusunda sorumluluk hissettirmek ve çevresine karşı duyarlılığı öğretmek, hijyen davranışlarını alışkanlık edinmesini sağlamak ve kişisel hijyeninin önemini benimsetmek, kendi sağlığı için alması gereken önlemlerin neler olduğunun farkına vardırarak sayılabilir. Kişisel temizlik, sağlığın korunmasında en temel beceridir. Bu nedenle çocuklara ilk olarak kişisel temizlik kurallarının öğretilmesi önemlidir (159).

2.7. YAŞ DÖNEMLERİNE GÖRE ÖZ BAKIM BECERİLERİ

Çocukların sağlıklı olması ve olumlu davranışlara sahip olması tüm ebeveynler için öncelikli durumlardır. Çocukları bu doğrultuda yetiştirebilmek onların gelişim özelliklerini tanıma ve bu özelliklere göre temel gereksinimlerinin neler olduğunu bilmeye bağlıdır. Çünkü çocukların gelişim dönemleri ile ilgili temel özelliklerinin bilinmesi, onlara becerilerin daha kolay kazandırılmasını sağladığı gibi hata yapılmasını da en aza indirmektedir. Gelişim açısından en hızlı ve kritik dönem olması nedeniyle alışkanlıkların okul öncesi dönemde kazandırılması son derece önemlidir (160).

Gelişim bir bütündür ve tüm gelişim alanları birbiri ile iç içe konumdadır. Bu nedenle çocuğun herhangi bir gelişim alanındaki olumlu veya olumsuz tutumları, diğer gelişim alanlarını da doğrudan etkilemektedir (161). Belli yaş aralıklarında benzer davranış kalıplarının ve ortak eğilimlerin olduğu yapılan çeşitli araştırmalar ile ortaya konmuştur. Bu bağlamda çocuğun eğitiminde gidilecek yolu belirleme konusunda ortak

özelliklerin ve davranışların bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak bilinmesi birçok kolaylık sağlamaktadır (162).

36-48 aylık çocuklarda görülmesi gereken beceriler arasında; kıyafetlerini yardım almadan çıkarabilme, yardım alarak giyinebilme, kıyafetlerin ön ve arka kısımlarını ayırt edebilme, tek başına yemek yiyebilme, yardımla dişlerini fırçalayabilme, tuvalet ihtiyacını giderebilme ve saçlarını tarayabilme becerileri yer almaktadır (163). Çocuğun hayal dünyasının oldukça geniş olduğu bu dönemde kazandırılacak alışkanlıklarla ilgili somut deneyimlerin yanı sıra eğitici materyaller oluşturulması, kitaplar okunması ve masallar anlatılması son derece faydalı olacaktır (164).

48-60 ay grubuna dâhil çocuklarda görülmesi gereken öz bakım becerileri arasında; saçlarını tarayabilme, yardım almadan kıyafetlerini çıkarıp giyebilme, kıyafeti üzerindeki büyük düğmeleri ilikleyip çözebilme, ayakkabılarını giyebilme, yardım almadan elini ve yüzünü yıkayabilme, dişlerini fırçalayabilme, yaşam alanındaki günlük işlere yardımcı olabilme becerileri yer almaktadır (163). Yaratıcılık dönemi olarak da değerlendirilen bu dönemde, çocuklarda bir enstrümana ve resme karşı oluşmaktadır. Boyalar, su dolu kaplar, oyun hamurları vb. ile oynamak çocuklara büyük keyif vermektedir. Oyun malzemesi olarak fasulye, pirinç, mercimek vb. besinler kullanılabilir. Çocuklar, ipe boncuk dizmek, malzemeleri bir kaptan diğer kaba boşaltmak ve avuçlamak gibi eğlenceli etkinliklerle küçük motor becerilerini geliştirirken aynı zamanda öz bakım becerileri konusunda da daha yeterli ve profesyonel hale gelebilmektedir (164).

60-72 aylık çocuklar ise birçok öz bakım becerisini kazanmış olduklarından işlerinin önemli bir bölümünü yardım almadan kendileri yapabilmektedir. Bağımsızlıklarını kazanmış olan bu yaştaki çocuklar yardım almadan dişlerini fırçalar, elini yüzünü yıkar ve kurular, kendisi giyinir, soyunur, vücudunu yıkar, duruma ve hava şartlarına uygun giyinir, günlük işlerde sorumluluk alır ve yerine getirir, ayakkabılarındaki bağcıkları bağlar, giysilerinin çitçitlerini ve düğmelerini, kendi açar ve ilikler, tabağına servis tabağından yiyecek alır, bıçakla yumuşak yiyecekleri keser, yemek araç gereçlerini doğru kullanır, kendi sandviçini hazırlar, tehlike yaratacak durumlardan uzak durur, sofranın kurulmasında toplanmasında yardımcı olur ve sağlık konusunda daha dikkatlidir (152).

2.8. İLGİLİ LİTERATÜR

Demirtaş (2001) tarafından yapılan çalışmada çocukların öz bakım becerileri ile anne tutumları arasındaki ilişki annelerin değerlendirmeleri çerçevesinde incelenmiştir. İstanbul ilindeki yedi yaş grubu ve birinci sınıfa gitmekte olan çocukların annelerinden oluşan örneklem grubunun seçimi, “oransız eleman örnekleme” yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. 131 anne üzerine yapılan uygulamada anneler belirlenirken çalışıp çalışmama durumları, eğitim seviyeleri, çocukların okul düzeyi, yaşı, doğum sırası ve cinsiyeti dikkate alınmıştır. Araştırmada “Bireysel Bilgi Formu”, PARI Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği” ve “öz bakım ve bazı temel becerileri değerlendirme ölçeği” kullanılmıştır. Okuma-yazma becerisini henüz kazanmadıkları için çocuklarla ilgili bireysel bilgi formu doldurulurken annelerden yardım alınmıştır. Araştırma neticesinde baskıcı ve otoriter anne tutumlarının yedi yaş çocuğunun öz bakım becerileri yönünden çocuğu anneye daha çok bağımlı hale getirdiği; demokratik anne tutumlarının çocukların bazı temel becerilerini ve genel anlamda öz bakım becerilerini olumlu etkilediği; aşırı koruyucu anne tutumunun çocukların öz bakım becerilerinin yanı sıra bazı temel becerilerin gelişimini de olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca annelerin çalışma durumuna göre öz bakım becerilerinde çalışmayan annelerin çocuklarının çalışan annelerin çocuklarına göre daha başarılı oldukları; eğitim düzeyine göre anne eğitim düzeyinin artışı ile çocukların öz bakım becerilerinde daha başarılı oldukları; okul öncesi eğitim alma durumlarına göre okul öncesi eğitimi almayanlara göre bu eğitimi alan çocukların, bir yetişkin yardımına daha az ihtiyaç duydukları ve bazı temel beceriler ve öz bakım becerileri yönünden daha başarılı oldukları; doğum sırasına göre öz bakım becerileri yönünden anlamlı bir farklılığın olmadığı; çocukların cinsiyete göre bazı temel beceriler ve öz bakım becerileri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir (149).

Dinçer ve Demiriz (2000) tarafından yapılan çalışmada annelerinin çalışıp çalışmama durumlarına göre okul öncesi çocuklarının öz bakım becerileri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemi için tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda Ankara ilinde yaşanan ve 60-72 aylık çocuğa sahip orta sosyo-ekonomik düzeyde 298 çalışan ve 216 çalışmayan olmak üzere toplam 514 anne araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada kullanılan ölçekler “Denver II Gelişimsel Tarama Testi”, “Portage Kontrol Listesi” ve “Seattle Testi”nin öz bakımla ilgili bölümlerinden

faaydalanılarak geliştirilmiştir. Araştırma neticesinde çalışmayan anne çocuklarına göre çalışan anne çocuklarının öz bakım toplam puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (33).

Dinçer ve Demiriz (2001) tarafından yapılan çalışmada öz bakım becerilerinin okul öncesi eğitim alma durumları ve cinsiyete göre 60-72 aylık çocukların dağılımları incelenmiştir. Araştırmanın rneklemi Ankara’da okul öncesi eğitimi almayan ve resmi ve özel okulöncesi eğitim kurumuna devam eden 261’i erkek 253’ kız olmak üzere toplam 513 çocuğun ebeveynlerinden oluşmuştur. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen anket formuyla elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan form “Denver II Gelişimsel Tarama Testi”, “Portage Kontrol Listesi” ve “Seattle Testi”nin öz bakımla ilgili bölümlerinden faydalanılarak geliştirilmiştir. Formun ilk bölümünde çocukla ilgili tanıtıcı bilgileri içeren sorulara, ikinci bölümde ise çocukların giyinme-soyunma, yemek yeme, tuvalet alışkanlığı, temizlik, tehlikelerden korunma ve tertip düzen gibi öz bakım becerileri hangi sıklıkta gerçekleştirdiklerine yönelik sorulara yer verilmiştir. Anket formunun doldurulması için yüz yüze görüşme tekniğinin kullanıldığı araştırmada elde edilen verilerin analizi için “Ki-kare” testi kullanılmıştır. Analiz neticesinde okul öncesi eğitim alan çocukların öz bakım becerilerinde daha başarılı oldukları, çocukların öz bakım becerileri toplam puanları değerlendirildiğinde okul öncesi eğitimi alıp almama durumlarına göre anlamlı bir farklılık olduğu, bununla birlikte cinsiyet yönünden ise anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir (18).

zkan (2021) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen 60-72 aylık çocukların değer algılarına ebeveyn tutumlarının etkisi incelenmiştir. Araştırmanın evrenini 2019-2020 yılında okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen 60-72 aylık çocuğa sahip 234 ebeveyn oluştırmaktadır. Ebeveyn tutumlarını ölçmek için "Ebeveyn Tutum lği", çocukların değer algılarını ölçmek için " Okul ncesi Değer lği Aile Formu" ve demografik bilgileri toplamak için "Kişisel Bilgi Formu" kullanıldığı araştırmadan elde edilen verilerin analizi için istatistiksel paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde “Pearson Korelasyon Analizi”, “Tek yönlü Varyans Analizi” (ANOVA) ve “Bağımsız Gruplar t Testi” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ebeveyn tutumları ile değer algıları arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu, bu ilişkinin düşük

düzeyde ve pozitif yönlü olduğu ve ebeveyn tutumlarındaki olumlu eğilimin değer algılarını arttırdığı belirlenmiştir (165).

Akyol (2021) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi eğitime devam eden 60-72 ay çocukların iletişim becerileri ile ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın yöntemi genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modelidir. Araştırmanın örneklemini Konya ilinin merkez ilçelerindeki devlete bağlı bağımsız anaokullarında okuyan 60-72 ay grubundan 326 çocuk ve çocukların anne – babaları oluşturmaktadır. Araştırmaya konu olan değişkenlere ilişkin veri toplamak için "Aile Bilgi Formu", "5-6 Yaş Çocukları İçin İletişim Becerileri Ölçeği" ve "Ebeveyn Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde Spearman's Rho korelasyon katsayısı, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre izin verici ebeveyn tutumları ile iletişimde kurallara uyma, iletişimde diğerlerini dikkate alma, karşısındakine olumlu tepki gösterme ve iletişim becerileri toplam puanları arasında pozitif yönde düşük bir ilişki olduğu; koruyucu ebeveyn tutumu ile çocukların iletişim becerilerinden iletişimde kurallara uyma alt boyutu arasında ters yönde düşük bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Diğer ebeveyn tutum ve iletişim becerileri alt boyutları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (166).

Kara Aliş (2020) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet rollerinin gelişimi ebeveyn tutumları açısından incelenmiştir. İkincil olarak çocukların cinsiyet rolleri ve ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenlere göre değişimi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda 100 anne, 100 baba ve 100 çocuktan nicel veri toplanmıştır. Bu araştırma, tarama modellerinden biri olan ilişkisel tarama modeli aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ele alınan bağımlı değişkenler okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet rolleri ve anne ve babalarının tutumlarıdır. Araştırmadaki bağımsız değişkenler ise cinsiyet, kardeş sayısı, yaş, ailenin beraberlik durumu, anne ve baba eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyidir. Araştırmanın katılımcı grubu İstanbul ilinin Kartal, Maltepe ve Ümraniye ilçelerindeki anaokullarında öğrenim gören 100 çocuk, 100 anne ve 100 babadan oluşmaktadır. Araştırmanın alt problemlerini cevaplamak yanıtlamak Demografik Bilgi Formu (DBF), Cinsiyet Roller Gelişim Formu (CRGF) ve Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) olmak üzere üç farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Ana uygulama öncesinde, CRGF ve ETÖ araştırmanın bağlamına uygun bir şekilde uyarlanmıştır. Yeni formların yapı geçerliğini test etmek

amacıyla form puanları üzerinde açıklayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Formların güvenilirliğini belirlemek için ise Cronbach Alpha güvenirlik analizi gerçekleştirilmiştir. Ana uygulamada ulaşılan veriler; Kolmogorov-Smirnov normallik, betimsel istatistik, Kruskal Wallis-H, Mann Whitney-U ve çoklu doğrusal regresyon testleri aracılığıyla analiz edilmiştir. Analiz sonuçları; çocukların cinsiyet rolleri ve ebeveynlerin cinsiyet rolleri gelişimine yönelik tutumlarının orta düzeyin üzerinde olduğunu göstermiştir. Ayrıca annelerin tutumları, babalarınkine göre daha yüksektir. Anne tutumlarını anlamlı olarak farklılaştıran tek değişken çocuk sayısı iken babaların tutumlarını anlamlı olarak farklılaştıran değişkenler ise medeni durum, çocuk sayısı, eğitim düzeyi ve ailenin gelir düzeyidir. Son olarak anne ve baba tutumları, kardeş sayısı, anne, baba ve çocuğun yaşı değişkenleri, çocuğun cinsiyet rolünün orta düzeyde ve anlamlı olarak farklılaştırmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre çocuğun cinsiyet rolleri gelişiminin tüm yaşamı boyunca etkili olacak önemli bir gelişim süreci olduğu ebeveynlere eğitim programlarıyla anlatılması gerekliliği bir kez daha ortaya çıkmıştır. Sonuçlar, literatür temelinde tartışılmıştır (167).

Erdem (2018) tarafından yapılan çalışmada Okul öncesi dönem büyüme ve gelişmenin oldukça yoğun olduğu bir dönemdir. Bu dönemde sağlıklı ve dengeli beslenme alışkanlıkları hem büyüme ve gelişmenin sağlıklı olabilmesi, hem de bu dönemki alışkanlıkların ebeveynlikte de devam etmesi açısından çok önemlidir. Bu çalışmanın amacı okul öncesi dönem çocuklarında yeme davranışlarını ve ebeveynlerin çocuklarının kilo ve iştah durumu algısını incelemektir. Araştırma gözlemsel, kesitsel olarak tasarlanmış bir çalışmadır. Araştırma kapsamında SBÜ Haseki E-ASM'ye bağlı popülasyondaki 36-72 ay arası çocukların ebeveynlerine kişisel bilgi formu ve çocuklarda yeme davranışı değerlendirme ölçeği uygulanmıştır. Anket öncesi gönüllü olur formu uygulanmış olup, elde edilen veriler SPSS programı ile değerlendirilmiştir. Araştırmaya toplam 206 kişi katılmış olup bunların yaş ortalaması $4,6 \pm 1,0$ (3-6) yıldır. Katılımcıların %51,2'si kız, %48,8'i erkek; %90,7'si Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, %64,7'si normal kilolu, %15,9'u obez, %11,5'i az kilolu ve %7,7'sinini ise fazla kilolu olduğu görülmüştür. Çalışmaya alınan annelerin %41,5'i, babaların %46,9'u ilköğretim mezunu, annelerde obezite oranı %31,2, fazla kilolu olma oranı %36'dır. Annelerin çocuklarının iştah algısı ve kilosunu değerlendirme durumu değerlendirildiğinde annelerin %45,6'sı çocuğunun iştahsız olduğunu, %45,9'u ise çocuğunun kilosunu çok

zayıf ve zayıf olarak belirtmiştir. Çocuğun sergilediği olumlu yeme davranışları anne baba öğrenim durumu, gelir düzeyi ile anlamlı olarak ilişkili bulunmuştur ($p<0.005$). Çocuğun sergilediği olumsuz yeme davranışları anne baba öğrenim durumu, gelir düzeyi ile negatif yönde anlamlı olarak ilişkilidir ($p<0.005$). Çocuk cinsiyeti erkek olanlarda çocuğun sergilediği olumsuz ye-me davranışları, çocuğun yemek hazırlanmasına ilişkin davranışları erkek cinsiyette anlamlı olarak düşüktür ($p<0.005$). Araştırma neticesinde ebeveynlerin çocuklarının kilo durumu ve iştah düzeyini değerlendirmelerinin yeterli olmadığı, anne - baba eğitim düzeyi ve gelir düzeyinin çocuklarda olumlu yeme davranışlarıyla ilişki olup, olumsuz yeme davranışlarıyla negatif yönde ilişkili olduğu, erkek çocuklarda kız çocuklara göre olumsuz yeme davranışının ve yemek hazırlama davranışlarının düşük olduğu bulunmuştur (168).

Alabay (2017) tarafından yapılan çalışmada farklı değişkenlere dayalı olarak 48-72 aylık çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri ebeveyn tutumları incelenmiştir. Nicel araştırma desenlerinden betimsel tarama modelinin kullanıldığı çalışmada verilerin toplanmasında Demir ve Şendil'in (2008) geliştirmiş olduğu ebeveynlerin çocuk yetiştirmedeki otoriter, demokratik, izin verici ve aşırı koruyucu tutum düzeylerini ölçen ve toplam 46 maddeden oluşan "Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)" kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Pendik'te yaşayan ve tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak tespit edilmiş olan toplam 422 ebeveyn den oluşmaktadır. Araştırmada ebeveynlerin öğrenim durumu, cinsiyeti, aile yapısı, ortalama geliri, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, çocuğu ile geçirilen zaman ve çocuk gelişimi ile ilgili seminere katılma durumu ile ebeveyn tutum puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı araştırılmıştır. Verilerin analizi neticesinde ebeveynlerin erkek çocuklarına kız çocuklarına oranla daha otoriter bir tutum sergiledikleri; çalışan ebeveynlere oranla çalışmayan ebeveynlerin, daha koruyucu bir tutum sergiledikleri; ebeveynlerin otoriter ve aşırı koruyucu tutum puan ortalamalarının düşmesinde çocuk gelişimi ile ilgili seminere katılma durumlarının etkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ebeveyn tutum ölçeği alt boyut puanları ile ebeveynlerin öğrenim durumu, yaş, çocuk sayısı ve gelir düzeyi bağımsız değişkenleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür (81).

3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada okul öncesi dönemde 36-72 ay arası çocuğu olan annelerin, ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli iki veya ikiden fazla değişkenin beraber değişim varlığının ya da derecesinin belirlenmesinin amaçlandığı araştırma modelidir (38).

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN/ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim döneminde Adana il merkezinde, Çukurova ilçesinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 36-72 ay arası 3041 çocuğun çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen anneleri oluşturacaktır. Çalışmanın örneklem büyüklüğü ‘güç analizi’ kullanılarak belirlenmiştir. 0.95 güç, 0.05 hata ve medium etki büyüklüğü dikkate alınarak hesaplanan örneklem büyüklüğü 280 olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan güç analizine göre, çalışma kapsamına giren 280 anne çalışmanın örneklemine oluşturacaktır. Gönüllülük esasına dayandığı için 206 anne ile çalışılmıştır.

Demografik özelliklere göre çalışmaya katılanların dağılımı Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.1 Demografik Özelliklere Göre Çalışmaya Katılanların Dağılımı

Eğitim	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
İlkokul	6	2,9	2,9	2,9
Ortaokul	11	5,3	5,3	8,3
Lise	31	15	15	23,3
Üniversite	124	60,2	60,2	83,5
Lisans Üstü	34	16,5	16,5	100
Total	206	100	100	

İş Kod				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Ev Hanımı	48	23,3	23,3	23,3
Düzenli Sabit Gelirli	73	35,4	35,4	58,7
Diğer	85	41,3	41,3	100
Total	206	100	100	
Gelir				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
3000 TL altında	9	4,4	4,4	4,4
3000-5000 TL	43	20,9	21,1	25,5
5000 TL üstünde	152	73,8	74,5	100
Total	204	99	100	
Missing System	2	1		
Total		206	100	
Ekonomik Durum				
	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Düşük	7	3,4	3,4	3,4
Orta	89	43,2	43,8	47,3
İyi	95	46,1	46,8	94,1
Çok İyi	12	5,8	5,9	100
Total	203	98,5	100	
Missing System	3	1,5		
Total		206	100	

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Ebeveyn Tutum Ölçeği, Öz Bakım Becerileri Ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu, araştırmacı tarafından literatür taraması yapılarak hazırlanmış olup form, katılımcılara ait bilgilerle ilgili açık uçlu ve çoktan seçmeli sorulardan oluşmaktadır.

3.3.1. Ebeveyn Tutum Ölçeği

Ebeveyn tutum ölçeği, Karabulut (39) tarafından ebeveynlerin 24-72 aylık çocuklara olan tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, Demokratik, Otoriter, İzin verici ve Aşırı Koruyucu olmak üzere 4 ebeveyn tutumunu temel alarak 46 maddeden oluşmaktadır.

3.3.2. Öz Bakım Becerileri Ölçeği

Demiriz ve Dinçer'in (18) araştırmalarında kullandığı Öz Bakım Becerileri Değerlendirme Ölçeği, Çetinkaya'nın (14) geliştirerek yüksek lisans çalışmasında uyguladığı bir ölçektir (14,18). Öz bakım becerileri ve değerlendirme ölçeği, 6 bölüm olarak hazırlanmış olup toplam 45 maddeden oluşmaktadır.

3.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Demografik değişkenlerle ilgili oluşturulan hipotezler şu şekildedir:

Cinsiyet:

H_0: Çocuğun cinsiyetinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi yoktur.

H_1: Çocuğun cinsiyetinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi vardır.

Yaş:

H_0: Çocuğun yaşının ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi yoktur.

H_1: Çocuğun yaşının ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi vardır.

Öğrenim durumu:

H_0: Annenin eğitim düzeyinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi yoktur.

H_1: Annenin eğitim düzeyinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi vardır.

Mesleği

H_0: Annenin yapmış olduğu işin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi yoktur.

H_1: Annenin yapmış olduğu işin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi vardır.

Ailenin aylık geliri:

H_0: Ailenin toplam aylık gelirinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi yoktur.

H_1: Ailenin toplam aylık gelirinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi vardır.

Ekonomik durum değerdendirme:

H_0: Ailenin ekonomik durumunun ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi yoktur.

H_1: Ailenin ekonomik durumunun ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi vardır.

Oturulan evin kira olup olmaması:

H_0: Ailenin ev sahibi olup olmamasının ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi yoktur.

H_1: Ailenin ev sahibi olup olmamasının ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi vardır.

Ebeveyn tutumunun okul öncesi çocuklarda öz bakım becerisi üzerindeki etkisi:

H_0: Ebeveyn tutumu okul öncesi çocuklarda öz bakım becerileri üzerinde etkisi yoktur.

H_1: Ebeveyn tutumu okul öncesi çocuklarda öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Çalışmada tanımlayıcı istatistik olarak nicel veriler için ortalama, ortanca, standart sapma, minimum ve maksimum değerdleri kullanılmıştır. Elde edilen tanımlayıcı istatistikler uygun tablo ve grafikler ile görsel hale getirilmiştir. Nicel verilerin Normal Dağılıma sahip olup olmadığı Shapiro-Wilk ve Kolmogorov-Smirnov testleri ile belirlenmiştir. Nicel değışkenlerin normal dağılıma sahip olmadığı belirlendiğinden, gruplar arasında fark olup olmadığının belirlenmesinde Kruskal-Wallis testi

kullanılmıştır. Kruskal-Wallis Testi sonucunda H₁ hipotezinin kabul edildiği durumlarda farklılığı yaratan grup ya da grupların belirlenmesinde Dunn Çoklu Karşılaştırma Testi'nden yararlanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Spearman Korelasyon Analizi ile hesaplanmıştır. Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenirlikleri için Cronbach Alfa Katsayıları hesaplanmış, yapısal geçerliliklerinin belirlenmesinde ise Faktör Analizi kullanılmıştır. Hipotez testlerinde anlamlılık seviyesi p=0.05 olarak dikkate alınmış, verilerin değerlendirilmesinde SPSS 20.0 paket programından yararlanılmıştır.

Ebeveyn Tutum Ölçeği alt boyutlarına ait maddelerin güvenirlik analizleri Tablo 3.2'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2 Ebeveyn Tutum Ölçeği Alt Boyutlarına Ait Maddelerin Güvenirlik Analizleri

Boyut	Madde Sayısı	Cronbach Alfa Katsayısı
Demokratik Tutum	16	0.857
Otoriter Tutum	10	0.838
Aşırı Koruyucu Tutum	8	0.788
İzin Verici Tutum:	7	0.650

Öz Bakım Becerileri Ölçeğindeki maddelerin güvenirlik analizi ile ilgili değerlendirmeler Tablo 3.3'te verilmiştir.

Tablo 3.3 Okul Öncesi Öz Bakım Becerileri Ölçeği Madde Sayıları ve Güvenirlik Analizi

Boyut	Madde Sayısı	Cronbach Alfa Katsayısı
Yemek Yeme İle İlgili Davranışlar	10	0.876
Giyinme Soyunma İle İlgili Davranışlar	6	0.876
Temizlik İle İlgili Davranışlar	10	0.903
Kendini Tehlikelerden Koruma İle İlgili Davranışlar	6	0.670
Tuvalet Alışkanlığı İle İlgili Davranışlar	7	0.887

Cronbach Alfa Katsayısı, ölçekte yer alan k maddenin homojen bir yapıyı açıklamak üzere bir bütün oluşturup oluşturmadıklarını araştırır. Alfa Katsayısı, k madde içeren bir ölçekte cevaplanan maddelere verilen bireysel puanların toplanmasının söz konusu olduğu durumlarda maddelerin birbirleri ile benzerliğini, yakınlığını, ortaya koyan bir katsayıdır. Alfa ne kadar yüksek olursa ölçekteki maddelerin birbiriyle tutarlı ve aynı özelliği yoklayan maddeler olduğu anlaşılır. Alfa katsayısının bulunabileceği aralıklar ve buna bağlı olarak da ölçeğin güvenilirlik durumu aşağıda verilmiştir:

- $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir,
- $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir,
- $0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Çalışmada dikkate alınan tüm alt boyutlar için Alfa katsayıları 0,60'dan büyük olduğu için alt boyutlardaki maddelerin birbiriyle tutarlı ve aynı özelliği yoklayan maddeler olduğu söylenebilir.

4. BULGULAR

4.1. ÇOCUĞUN CİNSİYETİNİN EBEVEYN TUTUMLARI VE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

H₀: Çocuğun cinsiyetinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi yoktur.

H₁: Çocuğun cinsiyetinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.

Tablo 4.1. Öz Bakım Becerileri Üzerine Çocuğun Cinsiyetinin Etkisi

Boyut	Çocuğun Cinsiyeti		p*
	Kız	Erkek	
Yemek yeme	3.53±0.96 (n=96)	3.51±0.89 (n=110)	0.648
Giyinme-soyunma	3.33±1.15 (n=96)	3.20±1.03 (n=110)	0.263
Temizlik	3.44±0.97 (n=96)	3.45±1.00 (n=110)	0.894
Kendini tehlikelerden koruma	2.90±0.91 (n=96)	2.92±0.82 (n=109)	0.720
Tuvalet alışkanlığı	3.97±1.00 (n=96)	3.97±0.94 (n=109)	0.958
Tertip-düzen	3.07±1.06 (n=96)	2.90±0.97 (n=109)	0.214

*: Mann-Whitney U Testi

Çocuğun cinsiyetinin çocukların öz bakım becerileri ve ebeveyn tutumları üzerine etkisi olup olmadığı ile ilgili analiz yapılmış ve Tablo 4.1 ve Tablo 4.2’de verilen sonuçlar elde edilmiştir. Çocuğun cinsiyeti hem öz bakım becerileri hem de ebeveyn tutumu ve tutum türlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 4.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Çocuğun Cinsiyetinin Etkisi

Boyut	Çocuğun Cinsiyeti		p*
	Kız	Erkek	
Demokratik tutum	4.49±0.45 (n=95)	4.52±0.40 (n=109)	0.854
Otoriter tutum	1.67±0.53 (n=95)	1.75±0.56 (n=109)	0.191
Aşırı koruyucu tutum	3.80±0.67 (n=95)	3.61±0.72 (n=109)	0.152
İzin verici tutum	2.14±0.53 (n=95)	2.26±0.62 (n=109)	0.140
Genel	3.26±0.25 (n=95)	3.28±0.29 (n=109)	0.693

*: Mann-Whitney U Testi

4.2. ÇOCUĞUN YAŞININ EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

H₀: Çocuğun yaşının ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi yoktur.

H₁: Çocuğun yaşının ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.

Tablo 4.3. Öz Bakım Becerileri Üzerine Çocuk Yaşının Etkisi

Boyut	Çocuğun Yaşı				p*
	3	4	5	6	
Yemek yeme	2,71±1,08 ^a (n=25)	3,42±0,91 ^b (n=50)	3,58±0,81 ^b (n=73)	3,87±0,79 ^c (n=57)	<0,001
Giyinme-soyunma	2,16±1,18 ^a (n=25)	2,96±0,92 ^b (n=50)	3,36±0,94 ^b (n=73)	3,87±0,91 ^c (n=57)	<0,001
Temizlik	2,75±1,15 ^a (n=25)	3,30±0,96 ^{ac} (n=50)	3,55±0,89 ^{bc} (n=73)	3,75±0,88 ^b (n=57)	0,001
Kendini tehlikelerden koruma	2,19±0,87 ^a (n=25)	2,64±0,68 ^b (n=50)	3,03±0,7 ^c (n=73)	3,30±0,91 ^c (n=57)	<0,001
Tuvalet alışkanlığı	3,22±1,25 ^a (n=25)	3,71±0,95 ^a (n=50)	4,11±0,74 ^b (n=73)	4,33±0,89 ^c (n=57)	<0,001
Tertip-düzen	2,21±1,14 ^a (n=25)	2,83±0,85 ^b (n=50)	3,08±0,93 ^{bc} (n=73)	3,31±1,01 ^c (n=57)	<0,001

Not: Aynı satırda farklı harfler gruplar arasında fark olduğunu gösterir.

*: Kruskal-Wallis Testi

Çocuğun yaşının çocukların öz bakım becerileri ve ebeveyn tutumları üzerine etkisi olup olmadığı ile ilgili analiz yapılmış ve Tablo 4.3 ve Tablo 4.4'te verilen sonuçlar elde edilmiştir. Çocuğun yaşı bakımından öz bakım becerilerinin tümü istatistiksel

olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Tablo 4.6’da da görüldüğü üzere 3 yaşında çocuğu olan ebeveynler 4 ve daha büyük yaşta çocuğu olan ebeveynlere göre ölçeklerde yer alan maddelere daha az katıldıkları söylenebilir.

Tablo 4.4. Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Çocuk Yaşının Etkisi

Boyut	Çocuğun Yaşı				p*
	3	4	5	6	
Demokratik tutum	4,62±0,35 (n=25)	4,45±0,45 (n=50)	4,46±0,42 (n=72)	4,56±0,43 (n=57)	0,147
Otoriter tutum	1,55±0,45 (n=25)	1,76±0,62 (n=50)	1,78±0,59 (n=72)	1,66±0,44 (n=57)	0,277
Aşırı koruyucu tutum	3,98±0,68 (n=25)	3,63±0,75 (n=50)	3,71±0,66 (n=72)	3,62±0,70 (n=57)	0,148
İzin verici tutum	2,04±0,56 (n=25)	2,31±0,61 (n=50)	2,28±0,60 (n=72)	2,08±0,51 (n=57)	0,069
Genel	3,31±0,21 (n=25)	3,27±0,31 (n=50)	3,29±0,27 (n=72)	3,24±0,28 (n=57)	0,639

*: Kruskal-Wallis Testi

Çocuğun yaşı bakımından genel olarak ebeveyn tutumu ve tutum türleri istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

4.3. ANNENİN EĞİTİM DÜZEYİNİN EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

H₀: Annenin eğitim düzeyinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi yoktur.

H₁: Annenin eğitim düzeyinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri arasındaki ilişkide etkisi vardır.

Tablo 4.5. Öz Bakım Becerileri Üzerine Anne Eğitim Düzeyinin Etkisi

Boyut	Annenin Öğrenim Durumu					p*
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisans Üstü	
Yemek yeme	3,00±1,38 ^{ab} (n=6)	2,61±0,90 ^a (n=11)	3,48±1,03 ^b (n=31)	3,56±0,90 ^b (n=124)	3,77±0,63 ^b (n=34)	0,018
Giyinme-soyunma	2,55±1,80 ^{ab} (n=6)	2,22±0,96 ^a (n=11)	3,19±1,15 ^b (n=31)	3,35±1,07 ^b (n=124)	3,77±0,63 ^b (n=34)	0,021
Temizlik	2,85±1,63 (n=6)	2,50±1,22 (n=11)	3,32±1,14 (n=31)	3,54±0,91 (n=124)	3,66±0,63 (n=34)	0,070
Kendini tehlikelerden koruma	2,25±1,47 (n=6)	2,69±1,01 (n=11)	3,03±0,67 (n=31)	2,94±0,90 (n=124)	2,86±0,62 (n=33)	0,267
Tuvalet alışkanlığı	3,02±1,66 (n=6)	3,42±1,16 (n=11)	4,05±0,96 (n=31)	4,01±0,97 (n=124)	4,08±0,62 (n=34)	0,070

	(n=6)	(n=11)	(n=31)	(n=124)	(n=33)	0,167
Tertip-düzen	2,72±1,55	2,42±1,04	2,88±1,13	3,02±0,99	3,17±0,83	
	(n=6)	(n=48)	(n=31)	(n=124)	(n=33)	0,326

Not: Aynı satırda farklı harfler gruplar arasında fark olduğunu gösterir.

*: Kruskal-Wallis Testi

Annenin öğrenim durumunun, çocukların öz bakım becerileri ve ebeveyn tutumları üzerine etkisi olup olmadığı ile ilgili analiz yapılmış ve Tablo 4.5 ve Tablo 4.6’da verilen sonuçlar elde edilmiştir. Çocuğun öz bakım becerilerinden yemek yeme ve giyinme-soyunma becerileri annenin öğrenim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Tablo 4.6’dan da görüldüğü üzere ilkökul ve ortaokul mezunu annelerin lise ve daha yüksek eğitim almış annelere göre yemek yeme ve giyinme-soyunma, becerileri bakımından ölçeklerde yer alan maddelere daha az katıldıkları söylenebilir.

Tablo 4.6. Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Anne Eğitim Düzeyinin Etkisi

Boyut	Annenin Öğrenim Durumu					p*
	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Lisans Üstü	
Demokratik tutum	4,21±0,71 ^{ab} (n=6)	4,13±0,57 ^a (n=11)	4,57±0,37 ^b (n=31)	4,56±0,39 ^{ab} (n=122)	4,43±0,40 ^{ab} (n=34)	0,026
Otoriter tutum	1,71±0,64 (n=6)	1,72±0,58 (n=11)	1,73±0,72 (n=31)	1,72±0,54 (n=122)	1,66±0,37 (n=34)	0,924
Aşırı koruyucu tutum	4,03±0,77 ^a (n=6)	4,00±0,35 ^a (n=11)	3,91±0,61 ^a (n=31)	3,70±0,71 ^a (n=122)	3,35±0,71 ^b (n=34)	0,006
İzin verici tutum	1,93±0,39 ^{ab} (n=6)	1,87±0,56 ^a (n=11)	1,95±0,63 ^a (n=31)	2,26±0,53 ^b (n=122)	2,38±0,65 ^b (n=34)	0,006
Genel	3,16±0,36 (n=6)	3,14±0,21 (n=11)	3,30±0,30 (n=31)	3,31±0,26 (n=122)	3,20±0,27 (n=34)	0,097

Not: Aynı satırda farklı harfler gruplar arasında fark olduğunu gösterir.

*: Kruskal-Wallis Testi

Annenin öğrenim durumu demokratik tutum, aşırı koruyucu tutum ve izin verici tutum bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Tablo 4.8’den de görüldüğü üzere ilkökul ve ortaokul mezunu annelerin lise ve daha yüksek eğitim almış annelere göre demokratik ve izin verici tutum bakımından ölçeklerde yer alan maddelere daha az katıldıkları, aşırı koruyucu tutum ölçeğinde yer alan maddelere ise daha fazla katıldıkları söylenebilir.

4.4. ANNENİN YAPMIŞ OLDUĞU İŞİN EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

H₀: Annenin yapmış olduğu işin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi yoktur.

H₁: Annenin yapmış olduğu işin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.

Tablo 4.7. Öz Bakım Becerileri Üzerine Annenin Şu Andaki İşinin Etkisi

Boyut	Annenin Şu Andaki İş			p*
	Ev Hanımı	Düzenli Sabit Gelirli	Diğer	
Yemek yeme	3,34±1,00 (n=48)	3,71±0,84 (n=73)	3,46±0,93 (n=85)	0,069
Giyinme-soyunma	2,99±1,15 ^a (n=48)	3,53±1,05 ^b (n=73)	3,18±1,04 ^{ab} (n=85)	0,020
Temizlik	3,36±1,06 (n=48)	3,63±0,88 (n=73)	3,34±1,01 (n=85)	0,219
Kendini tehlikelerden koruma	2,76±0,87 (n=48)	3,01±0,90 (n=73)	2,91±0,81 (n=84)	0,304
Tuvalet alışkanlığı	3,86±1,14 (n=48)	4,11±0,79 (n=73)	3,91±1,00 (n=84)	0,705
Tertip-düzen	2,81±1,07 ^a (n=48)	3,30±1,01 ^b (n=73)	2,80±0,92 ^a (n=84)	0,005

Not: Aynı satırda farklı harfler gruplar arasında fark olduğunu gösterir.

*: Kruskal-Wallis Testi

Annenin şu andaki işinin, çocukların öz bakım becerileri ve ebeveyn tutumları üzerine etkisi olup olmadığı ile ilgili analiz yapılmış ve Tablo 4.7 ve Tablo 4.8’de verilen sonuçlar elde edilmiştir. Çocuğun öz bakım becerilerinden giyinme-soyunma ve tertip düzen becerileri bakımından anne işi istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir (p<0.05). Tablo 4.8’den de görüldüğü üzere düzenli sabit geliri olan annelerin giyinme-soyunma ve tertip düzen becerileri bakımından ölçeklerde yer alan maddelere daha fazla katıldıkları söylenebilir.

Tablo 4.8. Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Annenin Şu Andaki İşinin Etkisi

Boyut	Şu andaki işiniz			p*
	Ev Hanımı	Düzenli Sabit Gelirli	Diğer	
Demokratik tutum	4,47±0,48 (n=48)	4,54±0,40 (n=72)	4,49±0,41 (n=84)	0,695
Otoriter tutum	1,98±0,83 (n=48)	1,65±0,41 (n=72)	1,62±0,38 (n=84)	0,160
Aşırı koruyucu tutum	4,00±0,67 ^a (n=48)	3,52±0,80 ^b (n=72)	3,68±0,56 ^b (n=84)	0,001
İzin verici tutum	2,19±0,74 (n=48)	2,23±0,45 (n=72)	2,19±0,59 (n=84)	0,760
Genel	3,38±0,34 ^a (n=48)	3,24±0,26 ^b (n=72)	3,24±0,23 ^b (n=84)	0,045

Not: Aynı satırda farklı harfler gruplar arasında fark olduğunu gösterir.

*: Kruskal-Wallis Testi

Aşırı koruyucu tutum bakımından anne işi istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p>0.05$). Ev hanımı annelerin aşırı koruyucu tutum ölçeğinde yer alan maddelere daha fazla katıldıkları söylenebilir.

4.5. AİLENİN TOPLAM AYLIK GELİRİNİN EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNDE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

H₀: Ailenin toplam aylık gelirinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi yoktur.

H₁: Ailenin toplam aylık gelirinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.

Tablo 4.9. Öz Bakım Becerileri Üzerine Aylık Gelirin Etkisi

Boyut	Aylık Gelir (TL)			p*
	< 3000	3000-5000	>5000	
Yemek yeme	3,43±0,77 ^{ab} (n=9)	3,13±1,03 ^a (n=43)	3,62±0,88 ^b (n=152)	0,014
Giyinme-soyunma	3,66±1,20 ^a (n=9)	2,86±1,23 ^b (n=43)	3,35±1,02 ^{ab} (n=152)	0,024
Temizlik	3,47±1,14 (n=9)	3,23±1,22 (n=43)	3,50±0,89 (n=152)	0,675
Kendini tehlikelerden koruma	2,99±1,06 (n=9)	2,83±0,92 (n=43)	2,92±0,84 (n=151)	0,730
Tuvalet alışkanlığı	3,96±1,17 (n=9)	3,73±1,19 (n=43)	4,03±0,89 (n=151)	0,610
Tertip-düzen	3,13±0,97 (n=9)	2,78±1,11 (n=43)	3,02±0,98 (n=151)	0,395

Not: Aynı satırda farklı harfler gruplar arasında fark olduğunu gösterir.

*: Kruskal-Wallis Testi

Ailenin aylık gelirinin çocukların öz bakım becerileri ve ebeveyn tutumları üzerine etkisi olup olmadığı ile ilgili analiz yapılmış ve Tablo 4.9 ve Tablo 4.10’da verilen sonuçlar elde edilmiştir. Ailenin aylık geliri bakımından çocuğun öz bakım becerilerinden yemek yeme ve giyinme-soyunma becerileri istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Tablo 4.10’dan da görüldüğü üzere yemek yeme becerisi bakımından geliri 3000 TL’nin altında olan ailelerde ebeveynlerin, geliri 3000 TL’nin üzerinde olan ailelerin ebeveynlerine göre ölçekte yer alan maddelere daha az

katıldıkları, giyinme-soyunma becerisi bakımından ise tersi durumun söz konusu olduğu söylenebilir.

Tablo 4.10. Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Aylık Gelirin Etkisi

Boyut	Aylık Gelir (TL)			p*
	< 3000	3000-5000	>5000	
Demokratik tutum	4,31±0,57 (n=9)	4,41±0,51 (n=42)	4,54±0,38 (n=151)	0,319
Otoriter tutum	2,29±0,64 ^a (n=9)	1,73±0,63 ^b (n=42)	1,67±0,50 ^b (n=151)	0,018
Aşırı koruyucu tutum	3,85±0,64 (n=9)	3,88±0,65 (n=42)	3,63±0,71 (n=151)	0,077
İzin verici tutum	2,79±0,65 ^a (n=9)	2,04±0,66 ^b (n=42)	2,22±0,53 ^b (n=151)	0,004
Genel	3,47±0,26 (n=9)	3,25±0,27 (n=42)	3,27±0,27 (n=151)	0,068

Not: Aynı satırda farklı harfler gruplar arasında fark olduğunu gösterir.

*: Kruskal-Wallis Testi

Ebeveyn tutumu bakımından otoriter ve izin verici tutum istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Tablo 4.10'dan da görüldüğü üzere otoriter ve izin verici tutum bakımından geliri 3000 TL'nin altında olan ailelerde ebeveynlerin, geliri 3000 TL'nin üzerinde olan ailelerin ebeveynlerine göre ölçekte yer alan maddelere daha fazla katıldıkları söylenebilir.

4.6. AİLENİN EKONOMİK DURUMUNUN EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNDE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

H₀: Ailenin ekonomik durumunun ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi yoktur.

H₁: Ailenin ekonomik durumunun ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.

Tablo 4.11. Öz Bakım Becerileri Üzerine Ekonomik Durumun Etkisi

Boyut	Ekonomik Durum				p*
	Düşük	Orta	İyi	Çok İyi	
Yemek yeme	3,38±0,72 (n=7)	3,58±1,03 (n=89)	3,51±0,83 (n=95)	3,30±1,09 (n=12)	0,627
Giyinme-soyunma	2,83±1,11 (n=7)	3,35±1,15 (n=89)	3,22±0,98 (n=95)	2,98±1,36 (n=12)	0,439

Temizlik	3,06±0,97 (n=7)	3,42±1,06 (n=89)	3,50±0,90 (n=95)	3,29±1,16 (n=12)	0,607
Kendini tehlikelerden koruma	2,72±0,51 (n=7)	3,00±0,91 (n=88)	2,86±0,81 (n=95)	2,52±0,88 (n=12)	0,248
Tuvalet alışkanlığı	3,55±1,08 (n=7)	3,96±1,03 (n=88)	3,99±0,84 (n=95)	3,85±1,44 (n=12)	0,527
Tertip-düzen	3,12±1,06 (n=7)	3,11±1,09 (n=88)	2,89±0,90 (n=95)	2,54±1,19 (n=12)	0,161

*: Kruskal-Wallis Testi

Ekonomik durumun çocukların öz bakım becerileri ve ebeveyn tutumları üzerine etkisi olup olmadığı ile ilgili analiz yapılmış ve Tablo 4.11 ve Tablo 4.12’de verilen sonuçlar elde edilmiştir. Ekonomik durum bakımından gerek çocuğun öz bakım becerileri gerekse genel olarak ebeveyn tutumu ve tutum türleri istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 4.12: Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Ekonomik Durumun Etkisi

Boyut	Ekonomik Durum				p*
	Düşük	Orta	İyi	Çok İyi	
Demokratik tutum	4,29±0,65 (n=7)	4,55±0,40 (n=67)	4,47±0,43 (n=94)	4,57±0,41 (n=12)	0,397
Otoriter tutum	2,22±0,73 (n=7)	1,66±0,52 (n=67)	1,74±0,55 (n=94)	1,58±0,55 (n=12)	0,060
Aşırı koruyucu tutum	3,60±0,36 (n=7)	3,59±0,68 (n=67)	3,75±0,73 (n=94)	4,01±0,68 (n=12)	0,139
İzin verici tutum	2,81±0,63 (n=7)	2,19±0,58 (n=67)	2,16±0,58 (n=94)	2,22±0,50 (n=12)	0,067
Genel	3,41±0,27 (n=7)	3,26±0,24 (n=67)	3,27±0,31 (n=94)	3,33±0,21 (n=12)	0,359

*: Kruskal-Wallis Testi

4.7. AİLENİN EV SAHİBİ OLUP OLMAMASININ EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNDE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

H₀: Ailenin ev sahibi olup olmamasının ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi yoktur.

H₁: Ailenin ev sahibi olup olmamasının ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.

Tablo 4.13. Öz Bakım Becerileri Üzerine Ev Sahibi Olmanın Etkisi

Boyut	Oturduğunuz ev kira mıdır?			p*
	Evet	Hayır	Diğer	
Yemek yeme	3,34±1,04 (n=57)	3,59±0,87 (n=142)	3,47±0,81 (n=7)	0,255
Giyinme-soyunma	2,89±1,18 ^a (n=57)	3,40±1,03 ^b (n=142)	3,57±0,92 ^{ab} (n=7)	0,017
Temizlik	3,12±1,11 ^a (n=57)	3,58±0,91 ^b (n=142)	3,48±0,66 ^{ab} (n=7)	0,019
Kendini tehlikelerden koruma	2,74±0,85 (n=57)	2,97±0,86 (n=141)	3,02±0,99 (n=7)	0,178
Tuvalet alışkanlığı	3,65±1,11 ^a (n=57)	4,09±0,88 ^b (n=141)	4,06±0,95 ^{ab} (n=7)	0,047
Tertip-düzen	2,88±1,13 (n=57)	3,02±0,97 (n=141)	2,97±0,93 (n=7)	0,731

Not: Aynı satırda farklı harfler gruplar arasında fark olduğunu gösterir.

*: Kruskal-Wallis Testi

Tablo 4.14: Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Ev Sahibi Olmanın Etkisi

Boyut	Oturduğunuz ev kira mıdır?			p*
	Evet	Hayır	Diğer	
Demokratik tutum	4,51±0,48 (n=57)	4,51±0,40 (n=140)	4,32±0,45 (n=7)	0,337
Otoriter tutum	1,84±0,66 (n=57)	1,66±0,48 (n=140)	1,81±0,62 (n=7)	0,337
Aşırı koruyucu tutum	3,79±0,73 (n=57)	3,67±0,69 (n=140)	3,57±0,64 (n=7)	0,300
İzin verici tutum	2,20±0,63 (n=57)	2,19±0,55 (n=140)	2,40±0,86 (n=7)	0,735
Genel	3,33±0,29 (n=57)	3,25±0,27 (n=140)	3,23±0,27 (n=7)	0,219

*: Kruskal-Wallis Testi

Ekonomik durumun çocukların öz bakım becerileri ve ebeveyn tutumları üzerine etkisi olup olmadığı ile ilgili analiz yapılmış ve Tablo 4.13 ve Tablo 4.14'te verilen sonuçlar elde edilmiştir. Ekonomik durum bakımından gerek çocuğun öz bakım becerileri gerekse genel olarak ebeveyn tutumu ve tutum türleri istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

4.8. AİLENİN EV SAHİBİ OLUP OLMAMASININ EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNDE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

H₀: Ailenin ev sahibi olup olmamasının ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi yoktur.

H₁: Ailenin ev sahibi olup olmamasının ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.

Tablo 4.15. Öz Bakım Becerileri Üzerine Ev Sahibi Olmanın Etkisi

Boyut	Oturdüğünüz ev kira mıdır?			p*
	Evet	Hayır	Diğer	
Yemek yeme	3,34±1,04 (n=57)	3,59±0,87 (n=142)	3,47±0,81 (n=7)	0,255
Giyinme-soyunma	2,89±1,18 ^a (n=57)	3,40±1,03 ^b (n=142)	3,57±0,92 ^{ab} (n=7)	0,017
Temizlik	3,12±1,11 ^a (n=57)	3,58±0,91 ^b (n=142)	3,48±0,66 ^{ab} (n=7)	0,019
Kendini tehlikelerden koruma	2,74±0,85 (n=57)	2,97±0,86 (n=141)	3,02±0,99 (n=7)	0,178
Tuvalet alışkanlığı	3,65±1,11 ^a (n=57)	4,09±0,88 ^b (n=141)	4,06±0,95 ^{ab} (n=7)	0,047
Tertip-düzen	2,88±1,13 (n=57)	3,02±0,97 (n=141)	2,97±0,93 (n=7)	0,731

Not: Aynı satırda farklı harfler gruplar arasında fark olduğunu gösterir.

*: Kruskal-Wallis Testi

Tablo 4.16. Ebeveyn Tutum Ölçeği Üzerine Ev Sahibi Olmanın Etkisi

Boyut	Oturdüğünüz ev kira mıdır?			p*
	Evet	Hayır	Diğer	
Demokratik tutum	4,51±0,48 (n=57)	4,51±0,40 (n=140)	4,32±0,45 (n=7)	0,337
Otoriter tutum	1,84±0,66 (n=57)	1,66±0,48 (n=140)	1,81±0,62 (n=7)	0,337
Aşırı koruyucu tutum	3,79±0,73 (n=57)	3,67±0,69 (n=140)	3,57±0,64 (n=7)	0,300
İzin verici tutum	2,20±0,63 (n=57)	2,19±0,55 (n=140)	2,40±0,86 (n=7)	0,735
Genel	3,33±0,29 (n=57)	3,25±0,27 (n=140)	3,23±0,27 (n=7)	0,219

*: Kruskal-Wallis Testi

Ev sahibi olup olmamanın çocukların öz bakım becerileri ve ebeveyn tutumları üzerine etkisi olup olmadığı ile ilgili analiz yapılmış ve Tablo 4.15 ve Tablo 4.16’da verilen sonuçlar elde edilmiştir. Çocuğun öz bakım becerilerinden giyinme-soyunma, temizlik ve tuvalet alışkanlığı becerileri bakımından ev sahibi olup olmama istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Tablo 4.16’dan da görüldüğü üzere kirada oturan ailelerde ebeveynlerin ev sahibi ailelerin ebeveynlerine göre çocuklarının giyinme-soyunma, temizlik ve tuvalet alışkanlığı becerileri bakımından ölçeklerde yer alan maddelere daha az katıldıkları söylenebilir. Ev sahibi olup olmama hem genel olarak ebeveyn tutumu hem de tutum türlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

4.9. EBEVEYN TUTUMUNUN OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARDA ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÜZERİNDE ETKİSİYLE İLGİLİ BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

H₀: Ebeveyn tutumunun okul öncesi çocuklarda öz bakım becerileri üzerinde etkisi yoktur.

H₁: Ebeveyn tutumunun okul öncesi çocuklarda öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.

Tablo 4.17. Ebeveyn Tutumunun Çocuğun Öz Bakım Becerileri Üzerindeki Etkisi**

	Demokratik Tutum	Otoriter Tutum	Koruyucu Tutum	İzin Verici Tutum	Genel ETÖ
Yemek Yeme	0,300*	-0,098	-0,142*	0,056	0,072
Giyinme Soyunma	0,207*	-0,054	-0,211*	0,028	-0,013
Temizlik	0,241*	-0,042	-0,097	0,023	0,092
Kendini Tehlikelerden Koruma	0,055	0,029	-0,220*	0,133	0,134
Tuvalet Alışkanlığı	0,277*	-0,072	0,027	0,021	0,157*
Tertip Düzen	0,236*	0,000	-0,159*	-0,025	0,064

*Anlamlı ilişki olduğunu, – işareti ise değişkenler arasında ters orantılı ilişki olduğunu göstermektedir.

** : Spearman Korelasyon Analizi

Okul öncesi çocukların öz bakım becerileri üzerinde ebeveyn tutumlarının etkisinin olup olmadığı ile ilgili korelasyon analizi yapılmış ve Tablo 4.17’de verilen sonuçlar elde edilmiştir. Tablo 4.197’den de anlaşıldığı üzere, demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarına ait öz bakım becerilerinden kendini tehlikelerden koruma becerisi dışındaki beceriler olumlu yönde etkilenirken, koruyucu tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarına ait öz bakım becerileri olumsuz yönde etkilenmektedir ($p<0.05$). Genel olarak bakıldığında demokratik ve izin verici tutum sergileyen ebeveynlerin çocukları öz bakım becerileri bakımından olumlu yönde etkilenmekte, otoriter ve koruyucu tutum sergileyen ebeveynler için bu durum tam tersi olarak gerçekleşmektedir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuğun doğumdan itibaren etkileşime girdiği aile ortamı, kritik gelişim dönemlerinin bu ortamda gerçekleşmesi yönünden çocuk için oldukça önemli bir dönemdir. Çocuğun sosyal, psikolojik ve kişilik gelişiminin temellerinin atıldığı diğer bir ifadeyle çocuğun ilerleyen dönemlerde nasıl bir sosyal, psikolojik ve kişilik özelliğine sahip olacağı ile ilgili ilk örüntülerin oluştuğu aile ortamı, çocuğun hayatında önemli bir belirleyicidir denilebilir. Aile ortamındaki ilişkiler, etkileşimler sonucu çocuk, ilk öğrenmeleri gerçekleştirerek kendi sosyal, psikolojik ve kişilik özelliklerini şekillendirmektedir. Dolayısıyla ebeveynlerin çocuğa yaklaşımı, çocukla ilişkisi ve etkileşimi, çocuğun gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Özellikle aile ortamında bakım veren kişinin çocukla geçirdiği zaman, kurduğu ilişki, davranış ve tutumları doğrudan çocuk üzerinde etkili olmaktadır. Geleneksel Türk aile yaşantısında bakım veren kişi genellikle annedir ve annenin tutum ve davranışlarının çocuğun yaşantısında önemli bir yere sahip olduğu araştırma sonuçlarında vurgulanmıştır (41, 169-171). Çocuğun tüm yaşantısı boyunca özerkliğini hissettiği davranışların temelinde öz bakım becerilerinin bulunması dikkat çekici bir durumdur. Dolayısıyla bakım veren kişinin (annenin) çocuğa öz bakım becerilerini kazandırırken nasıl yaklaştığı önem arz eden bir konudur. Araştırma, ebeveyn tutumunun öz bakım becerileri üzerindeki etkisine odaklanmıştır. Ayrıca çocuğun edinmesi gereken öz bakım becerileri üzerinde hangi değişkenlerin etkili olduğu ve ebeveyn tutumunu etkileyen değişkenlerin neler olduğu da araştırma kapsamında incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda elde edilen bulgular alanda yapılan benzer çalışmalarla kıyaslanmıştır.

Öz bakım becerileri çocuğun temel ihtiyaçlarını yetişkin desteği almaksızın yapabilme becerisi olarak bilinmektedir. Öz bakım becerileri çocuğun özgür olduğunu hissettiği ve kendi başına karar vermesini kolaylaştıran yetilerin kazandırılmasıyla ilişkilidir (35). Bu becerinin kazanılmasıyla ilgili araştırma sonuçlarına bakıldığında

çocuğun cinsiyet farklılığının öz bakım becerilerinin gelişmesinde ya da engellemesinde herhangi bir farklılığa yol açmadığı Demiriz ve Dinçer (2001), Dinçer, Demiriz ve Ergül (2017) ve Demirtaş (2001) Orçan Kaçan, Ata, Kimzan ve Karayol (2018) sonucunun tekrar ettiği görülmektedir. Mevcut araştırmanın bulgularında da cinsiyet değişkeninin öz bakım becerileri üzerinde herhangi bir farklılığa yol açmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Araştırma sonucunun önceki çalışmaların sonuçları tarafından desteklendiği anlaşılmaktadır. Ancak Taşdemir Yiğitoğlu, Kıray Vural ve Körükçü (2018) çalışmasında araştırma sonucundan farklı bir sonuca ulaşıldığı ve cinsiyet değişkeninin öz bakım becerilerini etkilediği yönünde sonuca rastlanmıştır (172). Mevcut araştırmayla birlikte önceden yapılan araştırmaların bazılarında da cinsiyet faktörünün öz bakım becerilerinin kazandırılmasında herhangi bir farklılık oluşturmadığı yönündeki sonuç üzerinde araştırmanın uygulandığı bölgedeki kültürel ve sosyal özelliklerin etkili olduğu ifade edilebilir. Mevcut araştırmayla benzer sonuç elde eden araştırmalarda da erkek ve kız ayrımı yapılmadan her iki cinse de öz bakım becerilerinin eşit bir yaklaşımla kazandırılmaya çalışıldığı yorumuna gidilebilir.

Öz bakım becerileri üzerinde çocuğun cinsiyetinin yanı sıra bulunduğu yaşı da etkisine bakılmıştır. Mevcut araştırmada çocuğun yaşının değişmesine bağlı olarak öz bakım becerilerinin değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla çocuğun yaş olarak ilerlemesinin öz bakım becerilerini geliştirmesinde rolü olduğu belirtilebilir. Diğer bir ifadeyle gelişimsel olarak ilerleyen çocuk, bazı becerileri yapabilir olgunluğa gelmektedir. Çocuğun temel gereksinimleri olan yemek yeme, tuvalet alışkanlığı, giyinme, temizlik vs. becerilerini tek başına yapabiliyor duruma gelmesinde ya da daha iyi yapabilmesinde gelişim dönemlerinin etkili olduğu Erikson'un psikososyal gelişim kuramında geçmektedir. Dolayısıyla bu dönemlerde çocuğun becerilerinin desteklenmesi, kendini kontrol etme ve kendine saygı becerilerinin gelişmesini desteklemektedir (173). Bu bağlamda çocuğun belli becerileri gerçekleştirebilecek olgunluğa ulaşmasında ay olarak ilerlemesinin etkisi göz önünde bulundurulmalıdır. Alanda yapılan çalışmalara bakıldığında ay aralıklarının değişmesine bağlı olarak öz bakım becerilerinin gelişmesinde farklılık oluşturduğu sonucunu tekrar eden çalışmalar görmek mümkündür (156, 172, 174).

Araştırmada çocuğun öz bakım becerileri üzerinde eğitim değişkeninin farklılık oluşturup oluşturmadığının belirlenmesi için yapılan incelemede anne eğitim düzeyinin artmasının çocuğun öz bakım becerileri üzerinde anlamlı bir değişiklik oluşturduğu yönünde sonuca ulaşılmış olup eğitimin annenin yaklaşımını etkilediği ve bu durumun da çocuğun gelişmesine olumlu yönde yansıdığı görülmektedir. Araştırmanın bu sonucunu destekleyen çalışmalara rastlanmıştır (172). Bununla birlikte Orçan Kaçan, Ata, Kimzan ve Karayol (2018) çalışmasında annenin öğrenim durumunun çocuğun öz bakım becerilerini destekleme konusunda farklılık oluşturmadığı bulgusu bildirilmiştir (174). Orçan Kaçan, Ata, Kimzan ve Karayol (2018) araştırmada elde edilen bu bulguyu açıklarken bilgi ve iletişim teknolojileriyle annelerin her konuda bilgi edinmeye özen gösterdiğini ve kendini yetiştirdiğini bu şekilde eksikliklerini giderdiklerini belirtmektedir (174). Bu sonuç, araştırma sonucundan farklı olsa da Orçan Kaçan, Ata, Kimzan ve Karayol (2018) tarafından öğrenim durumu değişkeninin farklılık oluşturmamasıyla bilgi ve iletişim teknolojileri arasında bağ kurulması, yaklaşım açısından dikkat çeken bir açıklamadır (174). Öğrenim durumu yetersiz olsa bile artık bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın bir şekilde kullanılması, eğitim farkını ortadan kaldırmasa da bireyleri bilinçli hale getirdiği doğrudur. Ancak araştırmamızın sonucunda da görüldüğü üzere öğrenim durumu birinci bakım veren olarak kabul edilen annenin çocuğuna öz bakım becerileri üzerinde oldukça etkilidir. Nitekim öğrenim durumunun artmasına bağlı olarak çocuğun öz bakım becerilerinin anlamlı yönde değişiklik göstermesi öğrenim durumunun etkisini kanıtlamaktadır.

Annenin işi ile çocuğun öz bakım becerileri arasında istatistiksel yönden farklılık olduğu ve sabit geliri olan annelerin diğer gruplara kıyasla öz bakım becerileri yönüyle ölçek maddelerine daha fazla katılmaları, sahip olunan işin öz bakım üzerinde etkisi olduğunu göstermektedir. Nitekim erken çocukluk döneminde öz bakım becerilerinin edindirilmesinde çocuğa sunulan fırsatların çocuğun gelişimi açısından belirleyici olduğu ifade edilmektedir (33). Diğer taraftan olumsuz sosyoekonomik düzeyden kaynaklanan olumsuz aile tutumlarının da sağlıksız bir gelişimin kaynağı olabileceği ifade edilebilir. Demiriz ve Öğretir (2007) araştırmasında alt sosyoekonomik düzeye sahip annelerin çocukların isteklerini daha fazla reddeden anneler olduğu ve içerisinde bulunduğu olumsuz şartlardan dolayı çocuğun beceri kazanmasına destek sağlamayadığı açıklanmaktadır. Dolayısıyla annenin çalışan bir anne olması

sosyoekonomik bir rahatlık oluşturacağı için bu durum çocuğu ile arasındaki iletişime ve çocuğun beceri kazanmasıyla ilgili destek verme durumuna yansıyacaktır. Literatürdeki bilgiler ve mevcut araştırma sonucuyla uyumlu olmayan çalışmalar da bulunmaktadır. Annenin alışma durumuna göre çocuğun öz bakım becerilerinde herhangi bir farklılık oluşturmadığı sonucu Orçan Kaçan, Ata, Kimzan ve Karayol (2018) alışmasında bildirilirken buna karşın Demiriz ve Dinçer (2000) alışmasında anneleri çalışan çocukların öz bakım becerilerinin çalışmayan annelerin çocuklarından daha iyi durumda olduğu belirtilmiştir (33). Dolayısıyla Demiriz ve Dinçer (2000) alışma sonucunun mevcut araştırma sonucunu desteklediği; Orçan Kaçan, Ata, Kimzan ve Karayol (2018) ise desteklemediği görölmektedir (174).

Araştırma sonucuna göre ailenin aylık gelir durumunun çocuğun öz bakım becerileri üzerinde anlamlı değişiklik oluşturması, ekonomik refah seviyesinin yükselmesine bağlı olarak annenin çocuğun öz bakım becerilerini daha fazla desteklediği anlamına gelmektedir. Alanda yapılan bir çalışmada annenin sosyo ekonomik durumunun çocuğun öz bakım becerileri üzerinde anlamlı farklılığa yol açmadığı sonucu; öz bakım becerilerinin bilişsel gelişim ve motor gelişim kapsamında olduğu ve ekonomik durumun öz bakım becerilerini doğrudan etkileyen bir faktör olmadığı şeklinde açıklanmıştır (174), bu açıklamaya dayanak olarak Ramazan ve Demir (2011) alışması gösterilerek ekonomik durumun öz bakımla doğrudan ilgili olmadığı kanıtlanmaya çalışılmıştır (175). Oysa ki ekonomik durumun iyi olması, çocuğa birçok fırsatın sunulmasıyla yakından ilgili olduğu için bu imkanın öz bakım becerilerinin desteklenmesini kolaylaştırdığı vurgulanmıştır (33). Araştırmada ailenin aylık gelirinin çocuğun öz bakım becerileri üzerinde farklılık oluşturduğu sonucu bir önceki bulgu olan annenin çalışma durumunun öz bakımı etkilemesi sonucuyla da desteklendiği anlaşılmaktadır. Araştırmanın bulguları arasında birbirini destekleyen sonuçların yer alması, elde edilen sonucun isabetli bir sonuç olduğunu düşündürmektedir.

Bulgulara göre ev sahibi olup olmama durumuna göre öz bakım becerileriyle ilgili bulgulardan hareketle çocuğun öz bakım becerilerinin annenin ev sahibi olması durumunun farklılık oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Annenin ev sahibi olma durumu değişkeninin öz bakım becerileri üzerinde değişikliğe sebep olup olmadığı yönünde inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmadığı için bu sonuçla ilgili kıyaslama yapılamamıştır.

Erken çocukluk döneminde ebeveyn tutumunun önemine işaret eden Trawick-Smith (2017), ebeveynlerin olumlu yaklaşım içerisinde bulunmalarının, iletişim kurmaya önem vermelerinin gerekliliğine inanmaktadır (176). Ayrıca Trawick-Smith (2017), çocuğun sosyalleşmesinin anne tutumuyla olumlu yönde etkilendiğini belirterek çocuğun tüm yaşantısı boyunca kullanacağı becerilerin olumlu örüntülerle oluşturulmasının sağlıklı bir birey için ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir (176). Yavuzer, 1994'ten aktaran Kozan (2020) çocuğun ilk sosyal deneyimlerinin edindirildiği yer olan ailenin işlevine dikkat çekerek çocuğa yöneltilen davranış ve yaklaşımların ilk yaşantıların şekillendirilmesinde önemli olduğunu belirtmektedir (31). Araştırma bulgularına bakıldığında ebeveyn tutumunun değişmesiyle öz bakım becerilerinin gelişme yönünün farklılaştığı sonucu görülmektedir (bkz. Tablo 4.19). Demokratik tutum sergileyen ebeveynlerde çocukların öz bakım becerilerinin olumlu yönde geliştiği belirlenirken otoriter ve koruyucu tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarının öz bakım becerilerinin olumsuz yönde etkilendiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda ebeveyn olarak incelenen annenin tutumunun çocuğun öz bakım becerilerini doğrudan etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. alanda yapılan pek çok çalışmada da ebeveyn tutumunun çocukların gelişimlerini olumlu/olumsuz olarak etkilediği yönünde sonuçlara rastlanmaktadır. Sümer vd., (2010) çalışmasında ebeveynlerin ilgi, şevkat ve yakınlığının çocuklarda olumlu özellikleri desteklediğini; otoriter ve baskıcı tutumların çocuklarda olumsuz duygu ve davranışlara neden olduğunu çalışma sonucu olarak ifade etmiştir (76). Alanda yapılan boylamsal bir araştırmada otoriter ebeveyn tutumunun davranış problemlerine neden olduğu bildirilmiştir (177). Özkan (2021) çalışmasında çocukların değer algılarının ebeveyn tutumundan etkilendiği sonucu bildirilirken (165), Akyol (2021) çalışmasında iletişim becerilerinin ebeveyn tutumuyla ilişkisine dikkat çekilmiştir (166). Buradan hareketle olumlu ebeveyn tutumunun çocuğun gelişiminde çok yönlü ilerleme sağladığı çıkarımına ulaşılabilir. Diğer bir ifadeyle demokratik tavrın çocuğun becerilerinin gelişmesini desteklediği sonucuna varılmaktadır. Çocuğun öz bakım gereksinimleri de geliştirilmesi gereken bir beceri olduğu göz önüne alındığında öz bakım becerilerinde ebeveyn tutumunun etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda mevcut araştırma sonucunun ebeveyn tutumunu farklı değişkenlerle ilişkilendirerek inceleyen araştırma sonuçları tarafından desteklendiği ifade edilebilir.

Evebeyn tutumlarının öneminden hareketle ebeveyn tutumunu etkileyen faktörlere odaklanmak ve bu faktörler bağlamında olumlu ebeveyn tutumu geliştirmek için farkındalık oluşturmak önem arz etmektedir. Ebeveyn tutumunda etkili olan faktörleri elen alan çalışmalarda tutumların birçok faktörden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. İmrak (2009) çalışmasında ebeveyn tutumunun özel gereksinimli çocuk sahibi olma, kaynaştırma eğitimi sakıncalı bulma, aylık gelir, öğrenim durumları değişkenlerinin etkili olduğunu ifade ederken (21); Aytemiz (2010) çalışmasında ebeveyn tutumuyla kişilik özelliklerinin ilişkili olduğunu belirtmiştir (22). Şahin Zeteroğlu (2014) annenin sosyo ekonomik durumunun evebeyn tutumundaki etkisini bildirmiştir (178). Çatay, Allen ve Samstag (2008) çalışmasında da sosyo ekonomik düzey ebeveyn tutumunu değiştiren bir faktör olarak belirlenmiştir (179). Begde (2015) ve Bülbül (2019) çalışmasında ebeveyn tutumunda annenin yaşının etken faktör olduğu belirtilmektedir (25, 29). Kozan (2020) çalışmasında ebeveyn tutumunda çocuğun cinsiyetinin, annenin öğrenim durumunun, meslek durumunun, farklılık oluşturmadığı; annenin aylık gelir düzeyinin ise ebeveyn tutumunda farklılık oluşturduğu sonucu bildirilmektedir (31). Anne eğitim düzeyinin artmasına bağlı olarak otoriter ve koruyucu tutumlarının azaldığı sonucuna çeşitli araştırma sonuçlarında rastlanmaktadır (109, 180).

Mevcut araştırma sonuçlarına bakıldığında ise çocuğun cinsiyet ve yaşının ebeveyn tutumlarını değiştirmediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın yapıldığı bölgedeki sosyodemografik özelliklerin annelerin tutumunda etkili olduğu ve annelerin çocuklarına karşı tutumlarında cinsiyet farkı gözetmeden aynı yaklaşımı sergilemesinde etkili olduğu ifade edilebilir. Engin vd (2008) yaşanan çevrenin özelliklerinin insan davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir (187). Çocuğun cinsiyetinin ebeveyn tutumu üzerinde farklılık oluşturmadığı yönünde sonuca ulaşan Kozan (2020) çalışması, araştırma sonucunu desteklemektedir. Alanda yapılan başka çalışmalarda da çocuğun cinsiyetinin ebeveyn tutumunu değiştirmediği sonucuna ulaşılmıştır (88, 112, 119, 128, 133). Alan yazın taramasında mevcut araştırma sonucundan farklı sonuca ulaşan çalışmalara da rastlanmıştır (116, 130, 131). Araştırmalardan Atabey (2017) tarafından yapılan çalışmada annelerin erkek çocuklarına karşı tutumlarında daha demokratik yaklaşım sergiledikleri, annelerin kız çocuklarına karşı daha fazla otoriter koruyucu tutum sergiledikleri sonucu bulunmuştur. Bu farklılığın oluşmasının temelinde kültürün etkisinin olabileceği belirtilmektedir

(116). Bu çalışmaların sonuçlarının araştırma sonucundan farklı olması da kültür ile ilişkilendirilebilir. Ebeveynlerin bulunduğu kültür çevresinin ebeveyn tutumlarını çocuğun cinsiyet farkına göre değiştirdiği/değiştirmedeği ifade edilebilir.

Araştırmada anne eğitim düzeyinin ebeveyn tutumunda değişikliğe neden olduğu ve annenin eğitim düzeyinin artmasıyla ebeveyn tutumunun demokratik ve izin verici tutum yönüyle etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucuna göre annenin eğitim düzeyinin yüksek olması çocuğa karşı sergilenen tutumların daha demokratik olduğu göstermektedir. Nitekim eğitim, istendik davranışlarını artırma özelliğine sahip unsurları kapsamaktadır. Bundan dolayı da anne ve çocuk arasındaki ilişkiyi de etkileyebilmektedir. Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin tutumlarını inceleyen araştırmalarda ebeveynlerin öğrenim düzeyinin artmasıyla çocuklarına karşı daha paylaşımcı, eşitlikçi, demokratik tavırlar geliştirdikleri; buna karşın eğitim seviyesi düşüldükçe de baskıcı tutumlarda artış olduğu sonuçları vurgulanmıştır (77, 81, 112). Ayrıca ilköğretim mezunu annelerin farklı tutumlar benimsedikleri bildirilmiştir (111). Aynı sonuç Bülbül (2019), Durmuş (2006) ve Çelik (2007) çalışmasında da tekrar etmiş olup annenin eğitim düzeyinin düşmesine bağlı olarak ebeveyn tutumunda otoriter ve koruyucu tavırların daha fazla sergilendiği sonucu ifade edilmiştir (29, 82, 182) . Alanda yapılan başka çalışmalarda da annenin eğitim düzeyinin artmasına bağlı olarak demokratik tutum sergileme düzeyinin arttığı bildirilmiş olup elde edilen sonuçların araştırma sonucunu desteklediği görülmektedir (120, 132, 181, 183). annelerin öğrenim durumunun düşmesine bağlı olarak otoriter ve koruyucu tutum sergileme durumlarının artması yönünde elde edilen sonucun alandaki başka çalışmalar tarafından da desteklendiği belirlenmiştir (116, 118, 184, 185).

Annenin sahip olduğu işin ebeveyn tutumu üzerinde de etkili olduğu bulgusuna göre ev hanımı olan annelerin otoriter ve koruyucu tutum yanlısı oldukları sonucu belirlenmiştir. Annenin çalışma durumunun çocuk yetiştirme tutumu üzerinde doğrudan etkili bir faktör olduğu araştırma sonuçlarına dayanılarak belirtilebilir (81, 109, 116-117-118-119-120). Bu sonuçlara ek olarak Bülbül (2019) çalışmasına bakıldığında annenin çalışma durumunun ebeveyn tutumunda genel olarak bir değişiklik oluşturmadığı ifade edilirken yalnızca otoriter ve koruyucu ebeveyn tutumunun annenin çalışma durumuna göre değiştiği sonucu belirtilmiştir (29). Bu sonuçla araştırma sonucunda ev hanımı olan diğer bir ifadeyle çalışmayan annelerin otoriter ve koruyucu

bir tutum sergiledikleri yönündeki sonuç örtüşmektedir. Ayrıca çalışmayan annelerin çalışan annelere göre daha fazla baskıcı tutum sergilediği sonucu başka çalışılarda da desteklenmektedir (109, 117-118, 120). Bu durum Tortumoğlu (1999) tarafından; çalışmayan annelerin evde oldukları sürenin daha fazla olduğu ve buna bağılı olarak çocuklarıyla daha fazla zaman geçirdikleri için aşırı koruyucu tutum geliştirdikleri şeklinde açıklanmaktadır (121). Çalışan annelerin çocuklarına daha az baskı kurdukları yönünde sonuçlara ulaşan çalışılarda da mevcuttur (81, 116-117, 119-120). Alanda yapılan çalışma sonuçları genel olarak mevcut araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Ailenin aylık gelir durumunun anne tutumu üzerinde anlamlı farklılık oluşturduğu sonucu değerlendirildiğinde, ailenin yaşadığı ekonomik durumundan kaynaklı olarak daha az izin verici tutum sergilediği ve annenin daha otoriter yaklaşımda olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan ailenin aylık gelirinin yüksek olması, daha fazla imkana sahip olduğunu ve gerektiğinde bir uzmandan yardım da alabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca eğitimle ilgili tüm yayınlara kolaylıkla ulaşarak sergilenmesi gereken tutumla ilgili bilgi edinmesi mümkün olacaktır. Bu bağlamda daha esnek ve bilinçli davranabileceklerdir (60). Ebeveynlerinin ekonomik durumlarının çocuklarına karşı tutumlarını olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (122). Bülbül (2019) çalışmasında da diğer boyutlarda bir farklılaşma görülmezken otoriter ve koruyucu boyutun ailenin aylık gelirinden etkilendiği sonucu bulunmuştur (29). Bununla birlikte başka çalışılarda da ailenin ekonomik durumu arttıkça çocuğuna daha demokratik yaklaştığı ve eşitlikçi bir tavır sergilediği sonucuna ulaşılmıştır (132, 183). Buna karşın Gökmen Korbek, (2019) çalışmasında ailenin aylık gelir durumunun demokratik ebeveyn tutumunda bir değişiklik oluşturmadığı sonucu bulunmakla birlikte ailenin ekonomik durumunun otoriter ve koruyucu tutum üzerinde değişiklik oluşturduğu bildirilmiştir (186). Dolayısıyla ailenin ekonomik durumunun iyi olmaması daha kontrolcü bir yaklaşım içine girmesi gerektiğini hissettirmektedir.

Annenin ev sahibi olma durumunun ebeveyn tutumunda değişiklik oluşturmadığı yönündeki araştırma sonucu ile ilgili alanda yapılan bir çalışmaya rastlanmadığı için kıyaslama yapılamamıştır.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde çocuğun öz bakım becerileri üzerinde çocuğun kişisel özelliklerinin etkili olduğu kadar annenin sahip olduğu

özelliklerin de etkili olduğu, annenin kişisel özelliklerinin bazılarının çocuğa sergileyeceği tutum üzerinde değişiklikler oluşturduğu, özellikle demokratik tutum içerisinde tavır sergileyen annelerin çocuklarının öz bakım becerileri konusunda otoriter tutum sahibi annelerin çocuklarına kıyasla daha iyi durumda oldukları sonuç olarak belirlenmiştir. Araştırmada ebeveyn tutumlarının çocukların öz bakım becerileri üzerinde etkili olduğu sonucu da önem arz etmektedir. Araştırma sonuçlarının genel olarak alanda yapılan başka çalışma sonuçlarıyla desteklenmesi de araştırmanın ulaştığı sonuçların isabetli olduğunu düşündürmektedir.

Araştırma hipotezleriyle ilgili ulaşılan sonuçlara bakıldığında;

- Çocuğun cinsiyetinin ebeveyn tutumu ve öz bakım becerileri üzerinde etkisini irdelemek amacıyla oluşturulan hipotezlerden “H_0: Çocuğun cinsiyetinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi yoktur.” hipotezinin kanıtlandığı görülmektedir. Çocuğun cinsiyetinin öz bakım beceri ölçeği ve ebeveyn tutum ölçeğindeki boyutlarda herhangi bir farklılığa yol açmadığı ($p>0.05$) Tablo 4.3 ve 4’e bakıldığında anlaşılmaktadır.
- Çocuğun yaşının ebeveyn tutumu ve öz bakım becerileri üzerinde etkisini irdelemek amacıyla oluşturulan “H_0: Çocuğun yaşının ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi yoktur.” ve “H_1: Çocuğun yaşının ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.” hipotezlerine göre bulgulara bakıldığında çocuğun yaşının öz bakım becerilerinin tüm boyutlarında etkili olduğu dolayısıyla H_1 hipotezinin kanıtlandığı anlaşılmaktadır. Ebeveyn tutumu yönüyle çocuğun yaşının etkisi olup olmadığı ile yapılan analiz sonucunda ulaşılan bulgulara bakıldığında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna göre H_0 hipotezi kanıtlanmıştır.
- Annenin öğrenim durumunun ebeveyn tutumu ve çocuğun öz bakım becerileri üzerinde etkisi olduğu sonucuna göre “H_1: Annenin eğitim düzeyinin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.” hipotezinin kanıtlandığı anlaşılmaktadır.
- Annenin mesleği ile ilgili sonuca göre “H_1: Annenin yapmış olduğu işin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.” hipotezinin kanıtlandığı anlaşılmaktadır.

- Ailenin aylık geliriyle ilgili sonuca göre “H_1: Ailenin toplam aylık gelirin ebeveyn tutumları ile çocuklarının öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.” hipotezi kanıtlanmıştır.
- Ebeveyn tutumu ile çocukların öz bakım becerileri arasındaki ilişki incelendiğinde “H_1: Ebeveyn tutumu okul öncesi çocuklarda öz bakım becerileri üzerinde etkisi vardır.” hipotezinin kanıtlandığı anlaşılmaktadır.

Araştırma sonuçlarından hareketle şu öneriler sunulmaktadır:

- Araştırma sonuçlarında çocuğun yaşının ilerlemesine bağlı olarak öz bakım becerilerinin değiştiği tespit edilirken annenin tutumunun her yaş döneminde aynı kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla her yaş döneminin kendine özgü gelişimsel özelliklerine göre çocuğun hedeflenen kazanımları edinmesi için ebeveyn tutumunun geliştirilmesi önerilmektedir. Bu anlamda okul öncesi eğitim kurumlarının rehberlik hizmetleri vasıtasıyla ebeveyn tutumlarına yönelik eğitim vermesi sağlanabilir.
- Annenin öğrenim durumunun çocuğun öz bakım becerileri ve ebeveyn tutumu üzerinde anlamlı değişiklik oluşturduğu sonucundan hareketle annenin eğitime yönelik kurs, seminer benzeri eğitici faaliyetler yapılması önerilmektedir. Okul öncesi dönemin, çocukların gelişimindeki rolü vurgulandığı kadar annenin eğitimi ve bilinçli olması üzerinde de durulmalı ve sistemli bir şekilde en faydalı dönem olarak belirtilen okul öncesi dönemde anne eğitimi takip edilmelidir. MEB tarafından öğrenci takibi yapıldığı gibi anne eğitimlerinin de takip edilmesi gerekmektedir.
- Annenin sahip olduğu mesleğin öz bakım ve ebeveyn tutumu üzerinde değişiklik oluşturduğu sonucundan hareketle ev hanımı olan annelerin aşırı koruyucu tutumlarını değiştirerek çocuğun özerkliğine yönelik gelişiminin desteklenmesi gerektiğiyle annelere farkındalık kazandırılması gerekmektedir. Ayrıca politika yapıcılar tarafından alt düzey gelire sahip ailelerin sosyoekonomik düzeyinin artırılması için annelerin becerilerine göre iş imkanı oluşturulmalıdır.
- Ailenin toplam gelirin öz bakım becerileri ve ebeveyn tutumu üzerindeki etkisini kanıtlayan sonuçtan hareketle ailenin toplam gelirini iyileştirici çözümler geliştirilmesi önerilmektedir. Annelerin belli yeterliliklere sahip

olması için çeşitli kurslara yönlendirilmesi ve el becerisi kazandırılması önerilmektedir. Ev hanımı olan annelerin evden çalışma modeline dahil olarak aileye ekonomik katkı sağlaması yönünde teşvik edilmesi önerilmektedir.

- Son olarak ebeveyn tutumu ile çocuğun öz bakım becerileri arasında ilişki olduğu sonucundan hareketle demokratik ve izin verici ebeveyn tutumlarının geliştirilmesi için okul öncesi kurumları tarafından ebeveynlere yönelik bilgilendirici ve eğitici kurslar yapılması ve mutlaka takiplerin yapılarak eksiklerin belirlenerek telafi eğitimi düzenlenmesi önerilmektedir.
- Ebeveyn tutumları ile çocukların öz bakım becerilerini araştıran çalışmaların yapılmasının tüm ebeveynlere farkındalık kazandırmak ve farkındalıkları geliştirmek amacına hizmet edeceği düşünülmektedir. Dolayısıyla araştırmacılara ebeveyn tutumu ile öz bakım becerileri arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalar yapmaları önerilmektedir.
- Evreni temsil etme kabiliyeti düşünüldüğünde daha geniş örneklem kitlesi üzerinde çalışmalar yapılması anlamlı olacaktır.
- Nicel yöntemlerin yanı sıra ebeveynlerin görüşlerini derinlemesine mülakat yöntemiyle inceleyen nitel araştırmaların yapılmasının da alana önemli katkı sunacağı ön görülmektedir. Araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntemler takip edilmesi de önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- [1] Başal, H.A. (2005). *Okul öncesi eğitim*. İstanbul: Morpa.
- [2] Maccoby, E.E. (1992). The role of parents in the socialization of children, an historical overvie, *Developmental Psychology*, 28.
- [3] Kuzgun, Y. (1991). Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem (Der.). *Aile Yazıları*, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- [4] Levy, D. (1966). *Maternal overprotection*. The Norton Library, W.W. Norton and Company Inc, New York.
- [5] Yavuzer, H. (1999). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [6] Bayraktar R. (1998). Demokratik tutumun önemi, *Okul ve Aile Dergisi*, 6(1), 41-43.
- [7] Baumrind D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior, *Child Development*, 37(4), 887-907.
- [8] Demiriz S, Öğretir A D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 105-122.
- [9] Ömeroğlu, F. (1996). *Okulöncesi dönemde çocuğun terbiyesinde annenin rolü ve annelerin çocuk yetiştirme tutumları* (Yayımlanmamış doktora tezi). , Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [10] Oktay, A. (2004). *Yaşamın sihirli yılları*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- [11] Özcan, N. (2004). *Zihin özürlü çocuklara tuvalet becerisi öğretimine yönelik aile eğitimi programının etkililiği* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- [12] Gazezoglu, Ö. (2007). *Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarına öz bakım becerilerinin kazandırılmasında oyun yoluyla öğretimin etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

- [13] Özen, A., Acar, Ç., Tavlar, Ö. ve Çetin, Ö. (2002). Öz bakım becerilerinin öğretiminde ipucunun giderek azaltılmasıyla öğretim yönteminin etkililiği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 147-168.
- [14] Çetinkaya, A. (2012). *Okul öncesi eğitime 5-6 yaşlarında başlayan öğrenciler ile 3-4 yaşlarında başlayan öğrencilerin öz bakım becerilerinin veli görüşlerine göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- [15] Şahin, G. (2011). *Otizmi olan çocuklara dış fırçalama becerisinin öğretiminde eş zamanlı ipucu ile öğretimin etkinliği* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- [16] Çelik, Ö.D. (2019). *Okul öncesi eğitim programındaki dil gelişimi ve öz bakım becerilerine ilişkin kazanımların gerçekleşme düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- [17] Aydın, H.B. ve Aydın, O. (1999). *Okul öncesi çocuğunun gelişim özellikleri*, Marmara Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı öğretmeni el kitabı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [18] Demiriz, S., Dinçer, Ç. (2001). 5-6 Yaş çocuklarının öz bakım becerilerinin cinsiyet ve okul öncesi eğitim alma durumlarına göre incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 150, 11-19.
- [19] Bilbey, Y. (1998). *Bir ölçek geliştirme çalışması: rekabetçi tutum ölçeği (rtö) : geliştirilmesi, güvenilirliği ve geçerliği* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul,
- [20] Sertelin, Ç. (2003). *Ebeveyn tutumlarının sosyo-kültürel yapı ve aile fonksiyonları ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [21] İmrak, H.Ç. (2009). *Okulöncesi dönemde kaynaştırma eğitime ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumları ile kaynaştırma eğitimi uygulanan sınıflarda akran ilişkilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- [22] Aytemiz, T. (2010). *Ebeveynin kişiliği, çocuğun mizacı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [23] Kuğu, S. (2011). *İlköğretim I. Kademe kaynaştırma eğitime ilişkin öğretmen ve ebeveyn tutumlarının kaynaştırma öğrencilerinin temel akademik beceri düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

- [24] Ünüvar, G.C. (2014). *İlkokul öğrencilerinin sınıfta sergiledikleri istenmeyen davranışları gösterme sıklıkları ve bu davranışların ebeveyn tutumuyla ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- [25] Begde, Z. (2015). *Öğretmen ve ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.
- [26] Sop, A. (2016). *Ebeveyn tutumları, davranış problemleri ve okula hazır bulunuşluk arasındaki ilişkinin öz düzenlemenin aracılık etkisi ile incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara,
- [27] Börekçi, B. *Okul öncesi çocuklarda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu belirtilerinin, davranışsal, sosyal problemler, aile işlevselliği ve ebeveyn tutumları ile ilişkilerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, (2017).
- [28] Erdem, F. (2018). *Okul öncesi dönem çocuklarında yeme alışkanlıkları ve ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi*, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Haseki Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- [29] Bülbül, N. (2019). *okul öncesi eğitimine devam eden 48-72 aylık çocukların rekabet stilleri ile çocuklara yönelik ebeveyn tutumları arasındaki ilişki düzeyi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [30] Gökşen, E. (2019). *Okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenleme becerileri ile mizaç özellikleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.
- [31] Kozan, D. (2020). *Ebeveyn tutumları ile okul öncesi dönem çocukların okul olgunlukları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- [32] Varlı, B. (2020). *Okul öncesi dönemde ebeveyn tutumu ve davranış problemleri arasındaki ilişkide öz düzenlemenin aracı rolü* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). İstanbul Şehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [33] Demiriz S, Dinçer Ç. (2000). Okul öncesi dönem çocuklarının öz bakım becerilerinin annelerinin çalışıp çalışmama durumlarına göre incelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 58-65.
- [34] Önder, A. (2003). *Okul öncesi çocuklar için eğitici drama uygulamaları*, İstanbul: Morpa Yayınları.

- [35] Varol, N. (2005). *Beceri öğretimi ve öz bakım becerilerinin kazandırılması*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- [36] Polat, D. (2018). *Okul öncesi öğretmen adaylarının günlük planlarında öz bakım becerilerine yer verme durumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- [37] Çelik, Ö.D. (2019). *Okul öncesi eğitim programındaki dil gelişimi ve öz bakım becerilerine ilişkin kazanımların gerçekleşme düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- [38] Şahin, E. (2005). *Okulöncesi eğitimi öğretmen adayları ve öğretmenleri için uygulama kılavuzu*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- [39] Santrock, J.W. (2015). *Life-span development*. Ankara: Nobel Publishing.
- [40] Darıca, N. (2003). *Etkinlik dünyası*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- [41] Maccoby, E. E. (2002). *Parenting effects: Issues and controversies*.
- [42] Bronfenbrenner, U. (2005). *Making human beings human: bioecological perspectives on human development*, Thousand Oaks: Sage Publications Ltd.
- [43] Bronfenbrenner, U. ve Evans, G.W. (2000). Developmental science in the 21st century, emerging questions, theoretical models, research designs and empirical findings. *Social Development*, 9 (1), 115-125.
- [44] Prinzie, P., Onghena, P., Hellinckx, W., Grietens, H., Ghesquiere, P., Colpin, H. (2004). Parent and child personality characteristics as predictors of negative discipline and externalizing problem behaviour in children. *European Journal of Personality*, 18, 73-85.
- [45] Haskett, M.E., Willoughby, M. (2007). Paths to child social adjustment, parenting quality and children's processing of social information, *Child, Care, Health & Development*, 33(1), 67-77.
- [46] Danzig, A.P., Dyson, M.W., Olino, T.M., Lupton, R.S., Klein, D.N. (2015). Positive parenting interacts with child temperament and negative parenting to predict children's socially appropriate behavior. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 34(5), 411-435.
- [47] Anthony, E. J. , Benedek, T. (1970). (Eds), *parenthood: its psychology and psychopathology*. Boston: Little, Brown Company.
- [48] Baumrind, D. (1965). Parental control and parental love. *Children*, 12, 230-234.

- [49] Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75, 43-88.
- [50] 50. Baumrind, D. (1971). Effects of authoritative parental control on child behavior. In N. Poppel (Ed.), *Parent-child relations: a reader* (pp. 16-36). New York: MSS Educational Publishing Company.
- [51] Darling, N., Steinberg, L. (1993). Parenting style as context, an integrative model. *Psychological Bulletin*, 113 (3), 487-496.
- [52] Maccoby, E.E. ve Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P.H. Mussen & E. M. Hetherington (Ed.). *Handbook of child psychology: vol. 4. Socialization, personality, and social development* (pp. 1-101) New York: Wiley.
- [53] Skinner, E., Johnson, S., Synder, T. (2005). Six dimensions of parenting, A motivational model. *Parenting-science and practice*, 5, 175-235.
- [54] Kuzgun, Y. (2002). *İlköğretimde rehberlik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- [55] Sünbül, A.M. (2005). *Öğretmenin dünyası*. Ankara: Mikro Yayıncılık.
- [56] Raya, A.F., Olivares, R.R., Pino, M.J., Herruzo, J. (2013). A review about parenting style and parenting practices and their consequences in disabled and non disabled children. *International, Journal of Higher Education*, 2(4), 205-213.
- [57] Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [58] Karabulut Demir, E. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11 (21), 15-25.
- [59] Ramey, Jan M. (2002). *The relationship between leadership styles of nurse managers and staff nurse job satisfacation in hospital settings* (Graduate Thesis), Marshall University College of Nursing and Health Professions.
- [60] Çağdaş, A. ve Seçer, Z. Ş. (2011). *Anne-baba eğitimi*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- [61] Özgüven, İ.E. (2010). *Communication and life in the family*. PDEREM Press.
- [62] Cüceloğlu, D. (1998). *Human and behaviur*. Ankara: Remzi Bookstore.
- [63] Grusec, J.E. ve Davidov, M. (2007). Socialization in the family: The roles of parents. In J.E. Grusec and P.D. Hastings (Ed.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 284-309). New York: The Guilford Press.

- [64] Eroğlu, K. ve Odacı, H. (2019). The relationship between social anxiety levels and self esteem, parental attitudes, perfectionism traits of seventh and eighth grade students in secondary school. *Turk J Child Adolesc Ment Health*, 26(3), 108-115.
- [65] Nimsi, E. (2006). *İlköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin ana-baba tutumları ile okul başarıları ve oyuncuların içindekilerin karşılaştırılması* Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- [66] Sağat, H. (2016). *Bireylerin anne baba tutumlarının özgüven ve sosyal fobiye olan ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [67] Yıldırım, Ö. (2019). *Bilim ve sanat merkezlerine devam eden öğrencilerin psikolojik sağlamlık, öz-yeterlik ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- [68] Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- [69] Gökkaya, M. (2016). *Bir grup üniversite öğrencisinde sosyal kaygı, depresyon ve anne-baba tutumları ile mükemmelliyetçilik eğilimleri ve üniversiteye uyum arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [70] Grusec, J. E. (2010). Parents' attitudes and beliefs, their impact on children's development. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 9, 1-8.
- [71] Kayan, H. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık ve boyun eğici davranışlarının algılanan anne-baba tutumları açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- [72] Rosli, N. A. (2009). *Effect of parenting styles on children's emotional and behavioral problems among different ethnicities of muslim children in the u.s* (Unpublished doctoral dissertation). Marquette University, Milwaukee.
- [73] Tunca, R. (2020). *7-15 yaş arası özel öğrenme güçlüğü olan çocuklarda anne-baba tutumlarının çocukların kaygı düzeyine etkisi (İstanbul Avrupa yakası örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [74] Yılmaz, A. (2000). Eşler arasındaki uyum ve çocuğun algıladığı anne-baba tutumu ile çocukların, ergenlerin ve gençlerin akademik başarıları ve benlik

algıları arasındaki ilişkiler (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- [75] Kesebir, S., Kavzoğlu, S.Ö. ve Üstündağ, M.F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 321-342.
- [76] Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E. ve Helvacı, A. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri, Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- [77] Sak, R., Sak, İ.T., Atlı, S. ve Şahin, B.K. (2015). Okul öncesi dönem, anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (3), 972-991.
- [78] Pekşen Akça, R. (2012). Ana-babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 29, 1-13
- [79] Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585.
- [80] Şahin, S. ve Neriman, A. (2012). Aile içi iletişim. *Journal of Ankara Health Sciences*, 1(3), 55-66.
- [81] Alabay, E. (2017).Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 156-174.
- [82] Durmuş, Reyhan (2006). 3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin kişilik özellikleri ile anne-baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- [83] Çağdaş, A. (2002). *Anne baba çocuk ilişkisi* (Vol. 1). Ankara: Nobel.
- [84] Seçer, Z., Çeliköz, N. ve Songül, Y. (2008). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların annelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları. *Selçuk University The Journal of Insitute of Social Sciences* (19), 413-428.
- [85] Pektaş, D. ve Demircioğlu, H. (2017). Almanya’da yaşayan Türk kökenli annelerin ebeveynlik tutumları. *Journal of International Social Research*, 10(54).
- [86] Erkan, S. (2018). Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. In F. Temel (Ed.) *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları* içinde. Ankara: Anı Publication. 3-43
- [87] Santrock, J. W. (2012). *Ergenlik*. Ankara: Nobel.
- [88] Aktaş Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış

Yüksek lisans tezi). İstanbul Ar-El Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- [89] Deniz, M, Kapıcıoğlu, S, Yüksel, B, İçli Özbağır, T, Erus, S. (2018). Ergenlerde saldırganlık ve sosyal beceri davranışlarının yordayıcısı olarak anne baba tutumları. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 1-11.
- [90] Kars, S., Bektaş, Ö., Akyürek, G. (2019).Ergenlerde anne-baba tutumu, duygu düzenleme ve iyilik hali arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 7(2), 97-104.
- [91] Yavuzer, H. (1995). *Yaygın anne-baba tutumları. Ana-baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi. 115-130
- [92] Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 887-907.
- [93] Şahin, D., Karabay, Ş. O. ve Demir, T. (2017). 5 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumları ile ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişki. *The Journal of Interdisciplinary Educational Researches (JIER)*, 1(2), 1-14.
- [94] Baumrind, D. (2008). Authoritative parenting for character and competence. David Streight (Ed), *in parenting for character five experts, five practices*, 17- 30. Oregon: Council for Spiritual and Ethical Education.
- [95] Kulaksızoğlu, A. (2002). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [96] Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [97] Okumuş, V. (2018). *Çocukların sosyal medya kullanımları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [98] Oğuz, V., Körükçü, Ö. (2010). An Analysis of self-esteem levels and parental attitudes of the students attending child development program. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 3373-3377.
- [99] Ögelman, H. G. ve Özyürek, A. (2021). Anne-baba tutum ölçekleri (4-12 yaş), geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 1-16.
- [100] Şenol, F, Karaca, N. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının benlik kavramı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (54), 1-19.
- [101] Dokuyan, M. (2016). 12.sınıf öğrencilerinde algılanan anne-baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1-21
- [102] Yavuzer, H. (2017). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- [103] Küçükşen, K. (2021). Sosyal hizmet bölümü öğrencilerinde sosyal ilişki unsurlarının algılanan anne-baba tutumu ve akademik başarıya göre değerlendirilmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17 (38), 5071-5090.
- [104] Uygun, N, Kozikoğlu, İ. (2020). Çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1494-1507
- [105] Erkan, S. (2013). Aile ve Aile Eğitimi İle İlgili Temel Kavramlar, Z. Fulya Temel (Ed). *Aile eğitimi ve erken çocukluk eğitiminde aile katılım çalışmaları* içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- [106] Şanlı, D. (2007). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- [107] Şendil, G. (2003). *Çocuk, ergen ve anne baba*. İstanbul: Çantay Yayınları.
- [108] Çubukçu, A. (2019). *48-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile annelerinin prososyal davranışları ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- [109] Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 31-48.
- [110] Şahin F.T. ve Özyürek, A. (2005). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 32, 31-48.
- [111] Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 15-19.
- [112] Azkeskin, K. E., Güven, G., Güral, M. ve Sezer, T. (2013). Parenting styles, parents with 5-6 year old children. *Journal of Educational and Instructional Studies in the World*, 3(1), 74-82.
- [113] Demirel, F. Üner, A. ve Kırmı, E. (2001). Van ili kırsalındaki annelerin çocuk beslenmesindeki alışkanlıkları ve uygulamaları. *Van Tıp Dergisi*, 8, 18-22.
- [114] Kitapçıoğlu, G. ve Yanikkerem, E. (2008). Manisa doğumevinde doğum yapan kadınların doğurganlık öyküleri, aile planlaması davranışı ve doğum sonrası aile planlaması danışmanlığı. *Ege Tıp Dergisi*, 47, 87-92.
- [115] Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.

- [116] Atabey, D. (2017). Anasınıfına devam eden çocukların annelerinin anne tutumlarının incelenmesi (Çorum ili örneği). *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 145-168
- [117] Kuzlu Ayyıldız, T., Ocakçı, A., Ayoğlu, F. (2006)., Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları. *ZSYOD*, 2(1), 34-45.
- [118] Özben, Ş. ve Argun, Y. (2002). Sosyo demografik özelliklere göre üniversite öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14.
- [119] Yalçın, V. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum süreci ile ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- [120] Yener P. (2015). Okul öncesi eğitimi alan 60 ay ve üzeri çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(14), 77-101.
- [121] Tortumoğlu G. (1999). *Annelerin aile kavramını algılaması ve bunun çocuk yetiştirme tutumuna etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- [122] Adler, A. (2000). *Çocuk eğitimi*. K. Şipal (Çev). İstanbul: Cem Yayınevi.
- [123] Yılmaz, V. (2004). *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına anneannelerin etkilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [124] Altınay, D. (2012). *Çalışan ve çalışmayan annelerin başa çıkma tutumları ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki farklılıkların incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [125] Ayyıldız, T. (2005). *Zonguldak il merkezinde 0-6 yaş çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumları* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- [126] Gander, M.J. ve Gardiner, H.W. (2010). *Çocuk ve ergen gelişimi*. A. Dönmez, N. Çelen (Çev.), (8. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- [127] Aktürk, M. F. (2015). *Çocukları okul öncesi eğitime devam eden (5 yaş grubu) ebeveynlerin ana-baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- [128] Özyürek, A. ve Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- [129] Hortaçsu, N. (2012). *İnsan ilişkileri* (1. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- [130] Topkaya, D.N. ve Kağnıcı, Y. (2012). Psikolojik yardım alma niyeti, bir model testi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 27(69), 101-117.
- [131] Özbey, S. ve Alisinanoğlu, F. (2009). A study on problem behavior of 60-72 months children who attending public early childhood education institution. *The Journal of International Social Research*, 2(6), 493-517.
- [132] Gökçe, F. (2013). *5-6 yaş çocukların sosyal-duygusal uyumları ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- [133] Şahin, F. T. ve Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.
- [134] Tsiakara, A.,& Digelidis, N. (2014). Assessing preschool children's competitive behaviour. An observational system. *Early Child Development and Care*, 184 (11), 1648-1660.
- [135] Giota, J. Multidimensional and hierarchical assessment of adolescents motivation in school. *Scandinavian Journal of Educational Research*, (2010). 54(1), 83-97.
- [136] Gander J. M. ve Gardiner H.W. (2004). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Bekir Onur (Haz.). Ankara: İmge Kitabevi.
- [137] Orhan, R. ve Ayan, S. (2018). Psiko-motor ve gelişim kuramları açısından spor pedagojisi . *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2) , 523-540
- [138] Santrock, J.W. (2011). *Life-span development* (13th edition). USA: The McGraw-Hill Companies.
- [139] Tatlıhoğlu, K. (1999). Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Servisinden Beklentiler Üzerine Bir Araştırma. Yayımlanmış (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- [140] Chu, H.C., Hung, C.H. ve Municipal, T. (2015). Effects of the digital game-development approach on elementary school students' learning motivation, problem solving, and learning achievement. *International Journal of Distance Education Technologies*, 13(1), 102. doi, 10.4018/ijdet.(2015).010105

- [141] Atış-Akyol, N., Parpucu, N. ve Erkan, N.S. (2020). İlkokula hazırlık becerilerine ilişkin okul öncesi ve birinci sınıf öğretmenleri ile öğretmen adaylarının görüşleri. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(2), 117- 136.
- [142] Yavuzer, H. (2004). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- [143] Bayhan, P. ve Artan, İ. (2005). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- [144] Einon, D. (1998). *Guide to learning early*. München: Deutschland.
- [145] Tamkavas, E. (2003). *5-6 yaş çocukların öz bakım becerilerinin cinsiyet ve okul öncesi eğitim alma durumlarına göre incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- [146] Sönmez, N. D. (2008). *Eve dayalı gündüz tuvalet kontrolü aile eğitimi kurulum programının annelerin kurulum kaydı tutma ile gündüz tuvalet kontrolü kazandırma becerisini ve çocukların gündüz tuvalet kontrolünü kazanmasındaki etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). . Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- [147] MEGEP. (2007). *Çocuk gelişimi ve eğitimi 36-72 ay öz bakım*. Ankara: MEB Yayınları.
- [148] Evliyaoğlu N. (2007). Sağlam çocuk izlemi. *Türk Pediatri Arşivi*, 42(Özel Sayı), 6-10.
- [149] Demirtaş, K. (2001). *Annelerin değerlendirmesine göre çocukların özbakım becerileri ile anne tutumları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [150] MEB (2006). *Okul öncesi eğitimi genel müdürlüğü, okul öncesi eğitim programı (36-72 aylık çocuklar için) kitabı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- [151] Oktay, A. (1984). *Okulöncesi eğitiminde bazı temel kavramlar*. Ya-Pa Okulöncesi Eğitim Semineri. Ankara: Ya-Pa Yayınları.
- [152] MEB (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara: TC. Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.
- [153] Konya, S. (2007). *Kubaşık öğrenme etkinliklerinin beş yaş grubu öğrencilerinin öz bakım gelişmesine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- [154] Avery, J.G. ve Jackson, R.H. (1993). *Children and their accidents*. London: Edward Arnold.

- [155] Akşin, E., ve Tunçeli, H. İ. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarının tehlike kavramına ilişkin görüşleri. Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal, (1), s.599-609.
- [156] Dinçer, Ç., Demiriz, S., Ergül, A. (2017). Okul öncesi dönem çocukları (36–72 ay) için özbakım becerileri ölçeği-öğretmen formu'nun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 45, 59-78.
- [157] Topbaş, E. (2014). *Montessori yöntemiyle çocuk eğitimi*. Ankara: Panama Yayınları.
- [158] Aslan, D., Mermerkaya, M.U., Kaya, F.E. (2006). Ankara'da bir ilköğretim okulunda el yıkama konusunda yapılmış olan bir müdahale çalışması. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 26, 157-162.
- [159] Aslan, D. ve Kaya, M. (2009). Ankara'da bir ilköğretim okulunda el yıkama konusunda bir müdahale çalışması. *Erciyes Tıp Dergisi*, 2, 135-143.
- [160] Demirel, Ö. (1989). Ülkemizde okul öncesi çağıdaki çocukların eğitimlerinin gereği ve yaygınlaştırılmasına yönelik çözüm önerileri. *Ya-pa 6. Okul öncesi yaygınlaştırılması semineri*. İstanbul: Ya-pa Yayınları.
- [161] Küçük, D. (2009). *Bakıcı tarafından, annesi tarafından ve kreşte bakılan 3-6 yaş çocukların yaşam kalitesi ve öz bakım becerilerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- [162] Yörükoğlu, A. (1980). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- [163] MEB (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara: TC. Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü.
- [164] Sütçü, Z. (2006). *Drama eğitiminin okul öncesi eğitime devam eden 6 yaş grubundaki çocukların beslenme alışkanlıklarına etkisinin analizi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- [165] Özkan, B. (2021). *Okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 60-72 aylık çocukların değer algılarına ebeveyn tutumlarının etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). İstanbul Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- [166] Akyol, M. (2021). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların iletişim becerileri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- [167] Kara Aliş, C. (2020). *Okul öncesi dönemdeki çocukların cinsiyet rollerinin ebeveyn tutumları açısından incelenmesi*, İstanbul Aydın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). İstanbul.
- [168] Erdem, F. (2018). *Okul öncesi dönem çocuklarında yeme alışkanlıkları ve ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi*, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, İstanbul Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesi Aile Hekimliği Ana Bilim Dalı Tıpta Uzmanlık Tezi, İstanbul.
- [169] Knauth, D.G. (2000). Predictors of parental sense of competence for the couple during the transition to parenthood. *Research in Nursing & Health*, 23(6), 496-509.
- [170] Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Guncel Yaklasimler*, 5(4), 420-440.
- [171] Saygı D, Uyanık Balat G. (2013). Anasınıfına devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerinin incelenmesi. *International Journal of Human Science*, 10(1), 844-62.
- [172] Taşdemir Yiğitoğlu, G., Kıray Vural, B. ve Körükçü, Ç. (2018). 4-5 yaş grubu çocukların sosyal gelişim düzeyleri ile öz bakım becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 26(3), 897-905.
- [173] Senemoğlu, N. (2008). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- [174] Orçan Kaçan, M., Ata, S., Kimzan, İ. ve Karayol, S. (2018). Bazı değişkenlere göre annelerin çocuklarının öz bakım becerilerini destekleme uygulamaları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, 428-446.
- [175] Ramazan, O. ve Demir, S. (2011). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 36-48 aylık çocukların bilişsel gelişim düzeyleri, *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 83-98.
- [176] Trawick-Smith, J. (2017). *Erken çocukluk döneminde gelişim, çok kültürlü bir bakış açısı*. B. Akman (Çev). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- [177] Thompson, A., Hollis, C. ve Richards, D. (2003). Authoritarian parenting attitudes as a risk for conduct problems, results from a british national cohort study. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 12(2), 84.
- [178] Şahin Zeteroğlu, E. (2014). *Altı yaşındaki çocukların anne baba tutumları ile çoklu zekâ alanları ve grup içi etkinlik düzeyleri arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış doktora tezi). , Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- [179] Çatay, Z., Allen, R. ve Samstag, L. W. (2008). Maternal regulation strategies in the United States and Turkey, a brief report. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, (5), 644.

- [180] Ceylan, Ö. (2017). *Anne baba tutumları ile çocuğun sosyalleşme süreci arasındaki ilişki, okul öncesi örneği* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [181] Demirkaya, S. K. ve Abalı, O. (2012). 5 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumları ile ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişki. *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 1-14.
- [182] Çelik H. (2007). *Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık tepkileri, bağlanma tarzları ve kişilerarası şemalarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- [183] Gölcük, M. (2014). *Prediction of parenting styles from child and maternal temperamental characteristics* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- [184] Xu, Y., Farver, J.A., Zhang, Z., Zeng, Q., Yu, L. ve Cai, B. (2005). Mainland Chinese parenting styles and parent-child interaction. *International Journal of Behavioral Development*, 29(6), 524-531.
- [185] Tudge, L, Hogan, D., Snezhkova, L, Kulakova, N. ve Etz, K. (2000). Parent's child-rearing values and beliefs in the United States and Russia, The impact of culture and social class. *Infant and Child Development*, 9, 105-121.
- [186] Gökmen Korbek, E. (2019). *Okul öncesi dönemdeki çocukların ebeveyn tutumları ile sosyal yetkinlik ve davranış durumları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- [187] Engin, A. O., Calapoğlu, M., Seven, M. A., & kadir YÖRÜK, A. (2008). Davranışlarımızın genetik ve çevresel boyutları. *Kafkas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 37-56.

EKLER

5.1. OKUL ÖNCESİ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ÖLÇEĞİ

Bu anket okul öncesi eğitimi alan çocuğunuzun öz bakım becerilerinin gelişimi hakkında sizlerin görüşlerini almayı amaçlamaktadır. Bu anket ile okul öncesi eğitime 5-6 yaşlarından önce başlayan ve 5-6 yaşlarından başlayan çocukların öz bakım becerilerinin gelişimi açısından aralarında bir farklılığın olup olmadığı amaçlanmaktadır. Bu sebeple doğru ve en iyi cevap diye bir seçenek olmaksızın çocuğunuzun davranışını en iyi yansıtacak seçeneği işaretlemeniz bizim için çok önemlidir. Ölçekte yer alan her bir maddeyi aşağıdaki seçeneklere göre işaretleyiniz.

1. Bu ifadeye kesinlikle katılmıyorum. Görüşüm bu ifadenin tam tersinedir.
2. Bu ifadeye çok az katılıyorum.
3. Bu ifadeye yarı yarıya katılıyorum veya katılmıyorum.
4. Bu ifadeye çoğunlukla katılıyorum.
5. Bu ifadeye tümüyle katılıyorum.

NOT: Her bir maddede size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

YEMEK YEME İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR	1	2	3	4	5
Davranış sıklığı					
Yemeğin türüne uygun çatal, kaşık vb. araç gereci alır.					
Yemekte başkasına ait bardak, çatal vb.lerini kullanmaz.					
Ekmeğinin üzerine yumuşak besinleri bıçak kullanarak sürer, (çikolata, yağ, krem peynir vb.)					
Bıçak kullanarak yumuşak besinleri keser. (haşlanmış patates, peynir, sosis vb.)					
Acıktığında kendi için soğuk sandviç hazırlar.					
Yemek istediği yiyecekleri tabağına alır.					
Su, süt veya meyve suyunu dökmeden bardağına doldurur.					
Yemeğini yiyebileceği kadar yemek alır.					
Yiyecekleri yerken görgü kurallarına uyar (ağzında lokma varken konuşmama, ağzını kapatarak yeme vb.).					
Yemeğini öğün zamanlarında ve süresinde yer.					

GİYİNME-SOYUNMA İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR	1	2	3	4	5
Davranış sıklığı					
Giysilerini yardım almadan giyer.					
Fermuarının alt kısmını geçirerek önünü kapatır.					
Giysilerindeki düğmeleri yardımsız ilikler.					
Ayakkabılarını kendi giyer.					
Ayakkabılarının bağcıklarını yardımsız bağlar.					
Duruma ve hava şartlarına uygun giyeceği seçer.					

TEMİZLİK İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR	
---------------------------------	--

Davranış sıklığı	1	2	3	4	5
Elini ve yüzünü uygun şekilde yıkar.					
Sabah kalktığında hatırlatılmadan yüzünü yıkar.					
Yemekten önce ve sonra hatırlatılmadan ellerini yıkar.					
Dişlerini yarımsız günde en az 2 defa fırçalar.					
Hatırlatılmadan gerektiğinde yarımsız burnunu mendile siler.					
Öksürürken veya hapşırırken eliyle ya da mendille ağzını kapatır.					
Sırt, boyun ve ense hariç kendini yıkar.					
Saçlarını tarar.					
Saçlarını yarımsız kurutur.					
Tırnakları uzadığında kesilmesi gerektiğini bilir.					

KENDİNİ TEHLİKELERDEN KORUMA İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR					
Davranış sıklığı	1	2	3	4	5
Evinin yakınlarında sürekli yetişkin denetimi olmadan dolaşabilir.					
Ev adresini bilir.					
Ev telefonunu veya anne-babasına ait cep telefonunu söyler.					
Tehlikeli eşyalardan kendini korur (bıçak, yanıcı madde vb.)					
Tehlikeli durumlarda gerekli olan numaraları bilir (155 polis, 112 itfaiye vb.)					
Araçta emniyet kemerini kullanır.					

TUVALET ALIŞKANLIĞI İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR					
Davranış Sıklığı	1	2	3	4	5
Tuvalet ihtiyacını zamanında giderir.					
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra tuvalet kağıdı ve su kullanarak yarımsız temizliğini yapar.					
Tuvalet ihtiyacını giderdikten sonra iç çamaşırını ve alt giysisini uygun şekilde giyer.					
Tuvalet ihtiyacını yapmadan önce ve tuvaletini yaptıktan sonra sifonu çekerek tuvaleti temiz bırakır.					
Tuvaletten sonra ellerini uygun şekilde yıkar.					
Umumi yerlerde bay ve bayan tuvaletlerini ayırt eder.					
Tuvalete gitmesi gerektiğinde uykusundan uyanır.					

TERTİP-DÜZEN İLE İLGİLİ DAVRANIŞLAR					
Davranış sıklığı	1	2	3	4	5
Giysilerini çıkardıktan sonra katlar.					
Boynuna uygun bir askıya ceketini veya montunu asar.					
Kalktığıda yatağını düzenler.					
Kendine ait eşyaları toplar, (oyuncakları, boya kalemleri vb.)					
Günlük ev işlerinden birini üstlenir(sofranı hazırlanmasına yardım etmek vb.).					
Haftalık ev işlerinde birini üstlenir(toz almaya yardım etmek, kendi odasını düzenlemek vb.)					

5.2. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1.Yaşınız:

2. Eğitim durumunuz:

Tahsil yok O İlkokul O Ortaokul O Lise O Üniversite O
Yüksek lisans O Doktora O
Diğer (açıkça belirtiniz).....

3. Şu andaki işiniz:

4. Ailenizin toplam aylık gelirini aşağıdaki seçeneklere göre işaretleyiniz:

3000 TL altında O 3000 TL – 5000 TL arasında O 5000 TL üstünde O

5. Ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Düşük O Orta O İyi O Çok iyi O

6. Oturduğunuz semt:

7. Oturduğunuz ev kira mıdır?

Evet O Hayır, bize ait O Diğer (belirtiniz)

8. Çocuklarınızın yaş ve cinsiyetlerini belirtiniz.

	Yaş	Cinsiyet
1.Çocuk		
2.Çocuk		
3.Çocuk		
4.Çocuk		
5.Çocuk		

LÜTFEN KONTROL () EDİNİZ:

AMAÇ ()

GEREÇ VE YÖNTEM ()

KAYNAKÇA..... ()

ANKET/TASLAĞI..... ()

ETİK KURUL ONAYI..... ()

İLGİLİ KURUMDAN KABUL YAZISI..... ()

5.3. EBEVEYN TUTUM ÖLÇEĞİ'NDEN (ETÖ) ÖRNEK MADDELER

	5	4	3	2	1
CÜMLELER	Her zaman böyledir	Çoğu zaman böyledir	Bazen böyledir	Nadiren böyledir	Hiçbir zaman böyle değildir
Ben bir başkasıyla konuşurken çocuğumun araya girmesine izin veririm.					
Çocuğumun kendine özgü bir bakış açısı olduğunu kabul ederim.					
Çocuğumla aynı fikirde olmadığımız zaman, benim fikirlerimi kabul etmesi için onu zorlarım.					
Çocuğumu, hayatın ufak tefek güçlüklerinden korurum.					
Çocuğuma bağımsız olmayı öğrenmesi konusunda yardımcı olurum.					
Çocuğuma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım.					
Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm.					
Çocuğumu, kendisi için yorucu olabilecek işlerden korurum.					
Çocuğum söz dinlemediğinde ona vururum.					
Çocuğumun iyi ve kötü davranışı karşısında neler hissettiğini ona açıklarım.					
Çocuğumu yola getirmek için onu azarlarım.					
Çocuğuma karşı koruyucu davranırım.					
Çocuğum iyi davrandığında onu överim.					
Çocuğumun kişisel görüşlerine saygı gösteririm.					
Çocuğumu bir şeyleri kendi başına yapması konusunda cesaretlendiririm.					
Arkadaşları çocuğuma sataştığı zaman onu korurum.					
Çocuğumun başkalarıyla konuşurken araya girmesine izin veririm.					
Çocuğumun cinsel konularda sorduğu soruları anlayacağı bir dille doğru olarak cevaplarım.					
Çocuğum yanlış bir şekilde davrandığında ona bağırırım.					
Ebeveynlik konusunda bir yanlış yapığında çocuğumdan özür dilerim.					
Çocuğumu, kendisi için zor olabilecek işlerden korurum.					
Çocuğumun hastalanmasından endişe ederim.					
Çocuğumun duygularını serbestçe ifade etmesine izin veririm.					
Çocuğumun istediği saatte uyumasına izin veririm.					
Çocuğum yanlış davrandığında, bunun neden yanlış olduğunu ona açıklarım.					
Çocuğuma kızdığında çocuğumu cezalandırırım.					
Fiziksel cezayı, çocuğumu disipline sokmanın bir yolu olarak kullanırım.					
Çocuğumun hayal kırıklığına uğramaması için elimden geleni yaparım.					
Çocuğumun büyüdükçe yeni şeyler denemeyi göze alması gerektiğine inanırım.					
Çocuğumun her şeyi yapmasına izin veririm.					
Çocuğumun yanlış davranışını gözmezden gelirim.					
Çocuğumu başka çocuklarla kıyaslarım.					
Çocuğumun şımarıklıklarına göz yumarım.					
Çocuğumu şımartırım.					
Çocuğuma karşı çabuk öfkelenirim.					
Çocuğum bana bir şey anlatırken sözünü kesmeden dinlerim.					
Çocuğuma bir şey alırken onun da fikrini alırım.					
Çocuğumla her konuyu konuşabilirim.					
Çocuğuma karşı sabırsızım.					
En ufak bir hatasında, çocuğumu cezalandırırım.					
Çocuğum için hemen hemen bütün eğlencelerimden fedakarlık ederim.					

5.4. ETİK KURUL ONAY FORMU



İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ

FEN, SOSYAL VE GİRİŞİMSEL OLMAYAN SAĞLIK BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU ONAM FORMU

Sizi **DR. ÖĞR. ÜYESİ NEVZAT BİLGİN** danışmanlığında **MÜGE DOĞANAY** tarafından yürütülen **“OKUL ÖNCESİ EĞİTİMKURUMUNA DEVAM EDEN ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN EBEVEYN TUTUMLARI İLE ÇOCUKLARININ ÖZ BAKIM BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ”** başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı **okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin ebeveyn tutumları ile öz bakım becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir**. Araştırmada sizden tahminen **20 dakika** kadar süre ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle vermenizdir. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya e-posta adresinden ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Araştırmacının

Adı-Soyadı:

İmzası:

İletişim Bilgileri: e-posta:

Katılımcının

Adı-Soyadı:

İmzası:

İletişim Bilgileri: e-posta:

Toplantı Tarihi: 05.05.2021

Toplantı Sayısı: 137

Toplantıya Katılanlar:

Prof. Dr. Mithat Kıyak	(Başkan)
Prof. Dr. Mazhar Semih Başkan	(Üye)
Prof. Dr. Mübariz Hasanov	(Üye)
Prof. Dr. Ali İlker Gümüşeli	(Üye)
Doç.Dr. Kerime Derya Beydağ	(Üye)
Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Hale Aksuna	(Üye)
Dr. Öğr. Üyesi Uğur Tarık Özkut	(Üye)

Okan Üniversitesi Etik Kurulu 05.05.2021 tarihinde toplandı.

Yapılan görüşmeler sonucunda;

Karar 30- Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim Enstitüsü-Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü'nden Müge DOĞANAY'ın Dr. Öğretim Üyesi Nevzat BİLGİN danışmanlığında "Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Çocuğu Olan Annelerin Ebeveyn Tutumları İle Öz Bakım Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı çalışmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliğiyle karar verildi

Prof. Dr. Mithat Kıyak
(Başkan)

Prof. Dr.Mazhar Semih Başkan
(Üye)

Prof. Dr. Mübariz Hasanov
(Üye)

Prof. Dr. Ali İlker Gümüşeli
(Üye)

Doç. Dr. Kerime Derya Beydağ
(Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Hale Aksuna
(Üye)

Dr. Öğr.Üyesi Uğur Tarık Özkut
(Üye)